

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**Уговор о наслеђивању
као допуштени правни основ наслеђивања у
савременим правним системима**

(мастер рад)

Ментор:

Проф. др Новак Крстић

Кандидаткиња:

Кристина Ђурђановић

Број индекса: М009/20-О

Ниш, 2023. године

Садржај

Увод.....	1
I УГОВОР О НАСЛЕЂИВАЊУ КАО НАСЛЕДНОПРАВНИ ИНСТИТУТ	4
1. Уговор о наслеђивању кроз историју	4
2. Појам уговора о наслеђивању.....	8
3. Правна природа уговора о наслеђивању	11
4. Карактеристике уговора о наслеђивању.....	15
4.1. Двострани правни посао.....	15
4.2. Правни посао <i>mortis causa</i>	16
4.3. Добротин или теретан правни посао	16
4.4. Комутативан или алеаторан правни посао	17
4.5. Формалан правни посао	17
4.6. Каузални правни посао	18
4.7. Строго лични правни посао	19
4.8. Именовани правни посао	19
II УГОВОР О НАСЛЕЂИВАЊУ У САВРЕМЕНИМ ПРАВНИМ СИСТЕМИМА	20
1. Немачко право.....	20
1.1. Врсте уговора о наслеђивању	20
1.2. Услови за пуноважност уговора о наслеђивању.....	21
1.2.1. Уговорна способност.....	21
1.2.2. Форма <i>ad solemnitantem</i>	22
1.3. Дејства уговора о наслеђивању	23
1.4. Престанак уговора о наслеђивању	25
1.4.1. Споразумни раскид уговора.....	25
1.4.2. Једнострано опозив уговора.....	26
1.4.3. Поништење уговора	27
2. Швајцарско право.....	28
2.1. Врсте уговора о наслеђивању	28
2.2. Услови за пуноважност уговора о наслеђивању.....	29
2.2.1. Услови за стицање уговорне способности	29
2.2.2. Свечана форма као услов за пуноважност уговора.....	30

2.3. Дејства уговора о наслеђивању	31
2.3.1. Дејства према правним пословима <i>mortis causa</i>	31
2.3.2. Дејства према правним пословима <i>inter vivos</i>	32
2.4. Престанак уговора о наслеђивању	33
2.4.1. Споразумни престанак уговора о наслеђивању	33
2.4.2. Једнострани раскид уговора о наслеђивању.....	33
2.4.3. Поништење уговора о наслеђивању	34
3. Аустријско право.....	36
3.1. Услови за пуноважност уговора о наслеђивању.....	36
3.1.1. Способност за закључење уговора.....	36
3.1.2. Свечана форма као услов за закључење уговора	37
3.2. Дејства уговора о наслеђивању	37
3.3. Престанак уговора о наслеђивању	38
4. Француско право	39
4.1. Врсте уговора о наслеђивању	41
4.1.1. Уговорно наслеђивање путем брачног уговора	41
4.1.1.1. Именовање будућег супружника за наследника од стране трећих лица	42
4.1.1.2. Именовање будућег супружника за наследника од стране другог супружника.....	44
4.1.2. Уговорно наслеђивање између супружника за време трајања брака	44
4.1.3. Посебне врсте уговора о наслеђивању у француском праву	45
4.2. Услови за пуноважност уговора о наслеђивању.....	46
4.2.1. Способност за закључење уговора.....	46
4.2.2. Форма као услов пуноважности уговора о наслеђивању.....	48
4.3. Дејства уговора о наслеђивању	48
4.4. Престанак уговора о наслеђивању	51
5. Право Федерације Босне и Херцеговине.....	53
5.1. Врсте уговора о наслеђивању у праву Федерације БиХ.....	54
5.2. Услови за пуноважност	54
5.2.1. Подобност да се буде уговорна страна.....	54
5.2.2. Ванбрачни партнери као уговорне стране.....	55
5.2.3. Форма.....	56
5.3. Дејства уговора о наслеђивању	57
5.4. Престанак уговора о наслеђивању	59

III УГОВОР О НАСЛЕЂИВАЊУ У ПРАВУ СРБИЈЕ	61
1. Уговор о наслеђивању у Српском грађанском законнику од 1844. године	61
2. Уговор о наслеђивању у нашем праву након Другог светског рата.....	63
3. О разлозима за и против увођења уговора о наслеђивању у наше право	64
4. Уговор о наслеђивању у Преднацрту Грађанског законика Републике Србије	67
4.1. Појам.....	68
4.2. Услови пуноважности	69
4.3. Форма	70
4.4. Предмет	73
4.5. Критички осврт на недостатке у Преднацрту Грађанског законика	73
Закључна разматрања	76
Попис коришћене литературе.....	80
Сажетак.....	84
Summary.....	86
Биографија ауторке	88

Увод

Уговор о наслеђивању представља правни посао којим уговорне стране располажу својом заоставштином.¹ У правним системима који познају овај институт, поред закона и завештања, овај уговор представља трећи основ позивања на наслеђе, и то основ који има најјачу правну снагу, а то из разлога што је једнострана неопозивност овог уговора једна од његових најзначајнијих карактеристика, па је уговорни оставилац њиме везан до своје смрти. Најшире посматрано, овај правни посао *mortis causa* је једностранни неопозиви споразум који се односи на заоставштину уговорног оставиоца, тако да му ни завештање, ни законско наслеђивање не могу противуречити.²

Први облици уговора о наслеђивању јављају се још у древном египатском и грчком праву, па се, стога, никако се не може о овом институту говорити као творевини римског или германског права. Савремени облик уговора о наслеђивању утемељен је у немачком, а нарочито пруском средњовековном праву.³ Међутим, овај правни посао не можемо посматрати као застарели институт, као установу феудалног права, с обзиром на то да га савремени велики грађански законици у Немачкој, Француској, Аустрији и Швајцарској нормирају, и то као значајан правни инструмент за регулисање наследноправних последица смрти једног лица.⁴ С друге стране, неки правни системи, попут грчког или италијанског, изричито забрањују закључивање овог уговора, будући да он значајно ограничава слободу завештајног располагања.⁵ Различито регулисање уговора о наслеђивању у упоредном праву је последица „правне традиције, законодавне политике и другачијих потреба одређеног наследно-правног уређења.“⁶

Српски грађански законик⁷ дозвољавао је закључивање уговора о наслеђивању, али је спорно да ли се ова врста уговора могла закључивати само између супружника или је круг лица која су могла на овакав начин располагати својом заоставштином

¹ Н. Стојановић, Зашто је уговор о наслеђивању забрањен у нашем праву?, *Правни живот*, бр. 10/2003, стр. 163.

² О. Антић, Уговор о наслеђивању и други забрањени наследноправни уговори у нашем праву, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 5/1986, стр. 512.

³ *Ibid.*

⁴ Н. Крстић, Договорот за наследување во идните граѓански кодификации на Србија и Македонија – Поглед на работните текстови на граѓанските законици, *Зборник на трудови „Social Change in the Global World“*, Универзитет „Гоце Делчев“ Штип, Правни факултет Штип, Штип, 2017, стр. 592.

⁵ *Ibid.*, стр. 590.

⁶ Н. Стојановић, Зашто је уговор о наслеђивању забрањен у нашем праву?, стр. 165.

⁷ Законик Граждански за Књажевство Србско обнародован на Благовести 25. марта 1844. године.

знатно шири, пошто је овај правни акт одступао од свог изворника, Аустријског грађанског законика.⁸

Посматрајући правне системе држава које су некада биле у саставу бивше СФРЈ, запажа се да прописи који регулишу наследноправну материју у српском, црногорском, словеначком и хрватском законодавству, као и у праву Републике Српске садрже идентичну правну норму којом се изричито забрањује уговор о наслеђивању, односно чије се закључење санкционише ништавошћу.⁹ Македонско право, у начелу, забрањују закључење уговора о наслеђивању прописујући да је ништав правни посао, осим у случају када се закључује уговор о доживотном издржавању којим се уговара да заоставштина примаоца издржавања представља накнаду даваоцу издржавања за дато издржавање.¹⁰ За разлику од наведених правних система држава које су биле у саставу СФРЈ, у законодавству Федерације БиХ, као ентитету Босне и Херцеговине, уговор о наслеђивању је допуштен правни посао. *Zakon o nasljeđivanju Federacije Bosne i Hercegovine* предвиђа да овај уговор могу закључити супружници и ванбрачни партнери, као и будући супружници, с тим што се у овом потоњем случају дејство уговора одлаже до закључења брака.¹¹

Читаоци ће кроз овај мастер рад продубити своје правничко знање упознавањем са уговором о наслеђивању, за који се слободно може рећи да је врло специфичан правни институт, с обзиром на то да се у упоредноправној регулативи сусрећемо са разноликим решењима. Иако домаћи Закон о наслеђивању императивном законском нормом изричито забрањује закључење овог наследноправног уговора, предвиђајући као санкцију ништавост, с друге стране постоји наговештај да се кроз будућу кодификацију домаћег цивилног права овај институт уведе у наше законодавство. Циљ овог рада јесте да кроз анализу регулативе у законодавствима која познају овај институт, у сусрет будуће кодификације грађанског права Републике Србије, укажемо на разлоге који оправдавају увођење уговора о наслеђивању у наше право и изнесемо идеје о начину на који би овај наследноправни уговор могао да буде регулисан.

⁸ О. Антић, Уговор о наслеђивању и други забрањени наследноправни уговори у нашем праву, стр. 514.

⁹ Чл. 179 Закона о наслеђивању Републике Србије, *Сл. гласник РС*, бр. 46/95, 101/2003 и 6/2015; чл. 121 Закона о наслеђивању Републике Црне Горе, *Сл. гласник ЦГ*, бр. 74/2008 и 75/2017; чл. 103 Закона о *dedovanju* Републике Словеније, *Uradni list SRS*, бр. 15/76, 23/78, *Uradni list RS*, бр. 13/94, 40/94 – одлука УС, 117/00 – одлука УС, 67/01, 83/01, 31/13 – одлука УС и 63/16; чл. 102 Закона о наслеђивању Републике Хрватске, *Narodne novine*, бр. 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15 и 14/19, и чл. 125 Закона о наслеђивању Републике Српске, *Сл. гласник РС*, бр. 1/2009, 55/2009 – испр., 91/2016, 28/2019 – одлука УС и 82/2019.

¹⁰ Чл. 7 Закона за наслеђивање Северне Македоније, *Службен весник на РМ*, бр. 47/1996 и 18/2001.

¹¹ Чл. 125 и чл. 126 Закона о наслеђивању Федерације Босне и Херцеговине, *Сл. новине ФБиХ*, бр. 80/14 и 32/2019 – одлука УС.

Структура овог рада подељена је у неколико поглавља, поред увода и закључних разматрања. Прво ће бити речи о дефинисању уговора о наслеђивању кроз мисли правних теоретичара у циљу проналаска универзалне дефиниције, која се може прожети кроз анализирани правне системе, као и разматрању суштинске разлике између појма *уговор о наслеђивању* и појма *уговорно наслеђивање*. Како би се разумела суштина уговора о наслеђивању, биће анализирана његова правна природа, с обзиром да га правна јуриспруденција види као институт „на пола пута између завештања и поклона“, као и његове карактеристике, а све то да би се одговорило на питање да ли је ово добротни или теретни правни посао, једностранни или двострани правни посао, каква је форма потребна за његову пуноважност, да ли је уговор *intuitu personae*...

Главни део рада биће посвећен систематици уговора о наслеђивању, посматрајући га, најпре, кроз призму најјачег правног основа за наслеђивање, испред закона и завештања, и то кроз одредбе Немачког грађанског законика и Швајцарског грађанског законика. Потом ће уговор о наслеђивању бити посматран кроз брачноимовински режим какав је предвиђен нормама Аустријског грађанског законика и Француског грађанског законика. Анализа ових правних система биће извршена кроз преглед модалитета, услова за пуноважност, дејстава које производи, и начина престанка уговора о наслеђивању.

Следећа целина обухватиће анализу правних система држава некадашње Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, са акцентом на законодавство Федерације БиХ, које једино допушта закључење уговора о наслеђивању. На крају, учинићемо осврт на домаће законодавство у прошлости, указати на идеје о његовој регулативи *de lege ferenda* из Преднацрта Грађанског законика Србије, а изнећемо и своје ставове како би овај уговор требало да буде нормиран у нашем праву.

I УГОВОР О НАСЛЕЂИВАЊУ КАО НАСЛЕДНОПРАВНИ ИНСТИТУТ

1. Уговор о наслеђивању кроз историју

Корени уговорног наслеђивања на тлу европског континента сежу дубоко у прошлост. Први писани трагови уговора о наслеђивању јавили су се у правима старог Истока, у сумерском и вавилонском праву.¹² Право Античке Грчке није познавало завештање, али се законски ред наслеђивања могао изменити институтом који се звао поклон за случај смрти, којим је поклонодавац могао располагати стварима мање вредности или новцем у корист поклонопримца.¹³ У римском праву постојала су два основа позивања на наслеђе која су била превиђена Законом XII таблица, а то су били тестамент, као јачи основ, и закон.¹⁴ На основу тога, може се закључити да римско право није допуштало закључење уговора о наслеђивању. Тек са Јустинијановом реформом римског права дошло је до промене става према уговорном наслеђивању. У начелу, он је и даље припадао групи забрањених правних послова, али је Јустинијанов кодекс начинио изузетак тако што је дозволио закључење уговора о наслеђивању у корист трећег лица које је још увек у животу, и то под условом да је постојао пристанак будућег оставиоца чија је заоставштина предмет уговора, и да ту сагласност до своје смрти није ускратио.¹⁵ Иако је Римљанима био познат, овај уговор се никако не може сматрати установом римског права, с обзиром на то да се први савремени облик уговора о наслеђивању, какав данас препознајемо, јавља у пруском средњовековном праву.¹⁶

У периоду средњег века, уговорно наслеђивање развијало се под окриљем германског права, а огледало се у франачком институту афатомија (*affatomia*) и лангобардском институту тинкс (*thinx*). Значајни правни акти којима је регулисан

¹² Први писани траг, из чије садржине се може закључити да представља врсту уговора о наслеђивању је таблица из Нипура, означена бројем NBC 8935, којом је оставилац стипулисао како ће његови синови након његове смрти наследити његову заоставштину. И вавилонско право познавало је уговор о наслеђивању, о чему сведочи документ из 553. г.п.н.е. написан за време владавине Набонидуса. Такође, Хамурабијев законик познавао је институт нудуну који је по својим карактеристикама асоцирао на уговор о наслеђивању. Посредством института нудуну муж је пре брака или за време брака чинио жени поклон непокретних или покретних ствари у циљу да је материјално обезбеди након његове смрти. Осим нудуну-а, постојао је и поклон за случај смрти којим је поклонодавац могао једнострано располагати покретном или непокретном имовином у корист супруге или сина. Више о томе видети: М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, докторска дисертација, Правни факултет Београд, Београд, 2015, стр. 17–21.

¹³ *Ibid*, стр. 21–23.

¹⁴ О. Станојевић, *Римско право*, Београд, 2002, стр. 231.

¹⁵ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 26.

¹⁶ О. Антић, *Уговор о наслеђивању и други забрањени наследноправни уговори у нашем праву*, стр. 512–513.

уговор о наслеђивању у том временском периоду били су Салијски¹⁷ и Рипуарски законици¹⁸ у Франачкој, као и Ротаров едикт из 643. године који је представљао прву писану збирку лангобардског права. Ови законски текстови суштински су омогућили правним субјектима да преносе своју имовину лицима која нису била обухваћена кругом законских наследника.¹⁹

Афатомија је правни посао којим је једно лице за живота преносило на друго лице своју целокупну имовину или један њен део, а закључивао се у свечаној форми, која се састојала из три фазе. Процес закључења уговора отпочињао је чином бацања гранчице од стране преносиоца права својине у крило посреднику, одређујући имовину на којој се преноси право својине и круг лица којима се то право преноси. У другој фази, посредник је ступао у заједницу живота са лицима које је преносилац одредио у првој фази. Ова фаза је обухватала временски период од 10 месеци. Најзад, у последњој фази посредник је бацао у крило гранчицу лицима које је одредио преносилац, сразмерно одређеном уделу, и то у присуству краља и три сведока или пред краљевим судом.²⁰ Форма у којој се уговор закључивао представљао је претечу данашње *ad solemnitatem* форме. Врло битна суштинска разлика између афатомије и савременог нормирања уговора о наслеђивању јесте да је афатомија у Салијском закону била правни посао *inter vivos*²¹, а уговор о наслеђивању је типичан *mortis causa* правни посао.

Рипуарски законик посматрао је афатомију доста екстензивније. Да би афатомија произвела дејство морали су да буду испуњени одређени услови. Лице које није имало ниједног биолошког потомка, имало је право да усвоји друго лице и у писаној форми или традиционалном предајом, у присуству краља и сведока, преда том усвојеном лицу одређена добра. У овим поступцима није учествовао посредник. У случају да оставилац, који ступа у афатомију, добије мушког наследника, афатомија би се раскинула и престала да производи дејство.²² Рипуарски законик ишао је корак напред у односу на Салијски, тако што је имовина обухваћена афатомијом и даље била

¹⁷ Чл. 59 Салијског законика; *Салиски закон*, превели Иво Пухан и Никола Микуландра, редиговао Јаков Бумбер, Београд, 1951.

¹⁸ М. Станковић, Правна природа афатомије, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 1/2015, стр. 175.

¹⁹ *Ibid*, стр. 171.

²⁰ С. Шкарић, Д. Поповић, *Велики правни системи и кодификације*, Београд, 1993, стр. 54.

²¹ М. Станковић, Правна природа афатомије, стр. 173.

²² *Ibid*, стр.175.

у својини и државини оставиоца, све до његове смрти, што недвосмислено доводи до закључка да је сматрана правним послом *mortis causa*.²³

Институт лангобардског права, тзв. тинкс, представљао је поклон којим поклонодавац у законом прописаној свечаној форми, пред носиоцем јавних овлашћења и у присуству сведока, предавао поклонопримцу писмену исправу која је садржала права која ће поклонопримцу припасти у тренутку поклонодавчеве смрти.²⁴ Карактеристика овог института огледала се у неопозивости. Наиме, поклонодавац је задржавао право плодуживања на поклоњеним стварима за живота, али их није могао ни на који начин отуђити.²⁵

Саксонско огледало, донето у периоду између 1220. и 1230. године, један је од најзначајнијих правних докумената донетих у периоду Светог немачког царства.²⁶ Овај правни акт изродио је институт *gelobt*, који је представљао неку врсту поклона којим је поклонодавац располагао својом имовином за случај смрти у корист лица које није било у кругу законских наследника. Правни посао пратила је и свечана форма, закључивао се пред судом, а поклонопримац се морао сагласити са њим.²⁷ 1275. године донет је правни акт познат под именом Швапско огледало. Значај овог акта, посматран из призме уговорног наслеђивања је велики из разлога што је у правни свет увео институт под именом *Vergabungen*. И овај правни посао је представљао поклон којим је поклонодавац располагао својом имовином у корист поклонопримца, с тим да се правила разлика у погледу предмета уговора. Када је предмет поклона била покретна ствар, овај правни посао имао је дејство *mortis causa*, а поклонодавац је њоме могао слободно располагати до своје смрти. У осталим случајевима имао је дејство *inter vivos*. Такође и код *Vergabungen*-а захтевала се сагласност поклонопримца како би уговор произвео дејство.²⁸ Интересантно је да се *Vergabungen* одржао све до XVIII века, а касније се из овог института, кроз кодификацију немачког права, развио савремени облик уговора о наслеђивању.²⁹

Када је у питању француско правно подручје, нека истраживања показала су да је уговорно наслеђивање било присутно још у периоду између X и XIII века, и то на

²³ Више: М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 43–44.

²⁴ М. Станковић, *Правна природа афатомије*, стр. 175.

²⁵ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 52.

²⁶ https://www.loc.gov/resource/gdcwdl.wdl_11620/?st=gallery. Приступ: 24. 11. 2022. године.

²⁷ М. Pèter, *Étude sur le pacte successoral*, thèse de doctorat présentée a la Faculté de droit Université de Genève, Genève 1897, стр. 22. Наведено према: М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 24.

²⁸ *Ibid*, стр. 22–27.

²⁹ *Ibid*, стр. 37.

подручју Француске где се примењивало обичајно право, а било је присутно у два облика. Први облик је био у форми брачног уговора у корист будућег супружника и њихове деце која ће бити рођена у браку, а други облик уговора је подразумевао да се неко право из заоставштине у целини пренесе на корисника. Разлике између ових уговора су биле знатне: прва врста уговора је била неопозива, и како су неки аутори говорили, закључивао се у циљу „сједињавања породица“ у корист будућих брачних другова који долазе из њих, а други облик уговора је био опозивог карактера, и чинио се најчешће када супружници нису имали потомке или су се наследници одрекли наслеђа.³⁰

У каснијем периоду француске историје права, негде од XVI па до XVIII века, врсте наследноправних уговора и начин примене разликовао се на подручју где се примењивало обичајно право, од подручја где је у примени било писано право. На подручју где се примењивало обичајно право и даље су постојале две врсте уговора, с тим што су се доста разликовале у односу на ранији период. Први облик уговора закључивали су родитељи у корист прворођеног сина, са циљем да га привилегују у односу на осталу децу, али уговорни оставилац је могао располагати тим добрима теретним правним пословима. Други облик уговора пружао је гаранцију да ниједно дете рођено у браку неће бити фаворизовано у односу на другу децу, и то тако што је садржао тзв. клаузулу једнакости.³¹ У прилог наведеном, Лепонт је говорио да је уговорно одређивање наследника, по својој суштини, било један правни посао међу живима (*inter vivos*).³²

Уговорно именовање наследника на подручју где се примењивало писано право било је знатно мање заступљено. Овај уговор садржао је поклон, међутим његова специфичност огледала се у одредбама којима се располагало постојећим и будућим правима, а корисник поклона могао је једно од располагања да прихвати, а друго да одбије. Уговор је имао неопозив карактер.³³

У периоду револуције, уговорно наслеђивање било је строго забрањено због свог феудалног порекла, што се у потпуности косило са револуционарним режимом и његовим схватањима. Касније, Француски грађански законик вратио је на велика врата уговор о наслеђивању у француско законодавство, али због бојазни да институт неће

³⁰ М. Станковић, Уговорно наслеђивање у француском праву, *Увод у право Француске*, Институт за упоредно право, Правни факултет Београд, Београд, 2013, стр. 336–337.

³¹ *Ibid.*

³² G. Lepointe, *Droit Romain et ancien droit Français. Régimes matrimoniaux, libéralités, successions*, Paris, 1958, стр. 309, 471. Наведено према: М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 58.

³³ М. Станковић, Уговорно наслеђивање у француском праву, стр. 337–338.

бити прихваћен међу савременицима, назвали су га поклоном будућих ствари. Овом врстом правног посла француски законодавац је одступио од начелне забране уговорног наслеђивања, с обзиром на то да се поклоном будућих ствари заправо располагало заоставштином која није отворена, а уговор има брачни карактер.

2. Појам уговора о наслеђивању

Дати опште појмовно одређење уговора о наслеђивању, иако на први поглед делује као лак задатак, заправо то уопште није, с обзиром на то да на овај институт не гледају сва законодавства истим очима, јер је његова правна природа шаренолика. Може представљати основ и за универзалну и за сингуларну сукцесију. Уколико уговором о наслеђивању стране уговорнице одређују да ће она која надживи другу бити њен наследник (реципрочни уговор о наслеђивању), или када одређују треће лице за универзалног сукцесора, или једна уговорна страна оставља своју целокупну заоставштину или њен аликвотни део другој уговорној страни, овакав уговор основ је за универзалну сукцесију. Када уговорне стране предвиде да ће предмет уговорног располагања бити одређена ствар или право из заоставштине уговорног оставиоца, тада се ради о уговорној испоруци (легату), и тада је овај уговор основ сингуларне сукцесије.³⁴

Посматрајући текстове великих грађанских кофидикација које регулишу уговор о наслеђивању, попут Немачког грађанског законика, Француског грађанског законика, Швајцарског грађанског законика, уочавамо да они не дају дефиницију уговора о наслеђивању, већ се иста може извести на основу одредаба законика које су посвећене овом институту.³⁵ Посредну дефиницију даје Аустријски грађански законик, који каже да само муж и жена могу сачинити уговор о наслеђивању чији предмет може бити целокупна заоставштине или њен аликвотни део.³⁶

Хашка Конвенција о меродавном праву за наслеђивање од 1989. године даје врло свеобухватну дефиницију уговора о наслеђивању и каже: „уговор о наслеђивању је писани споразум или резултат узајамног завештања којим се заснивавају, мењају или гасе, са или без против-престације, права на будућој заоставштини једног или више

³⁴ О. Антић, Уговор о наслеђивању и други забрањени наследноправни уговори у нашем праву, стр. 512.

³⁵ М. Станковић, Уговорно наслеђивање између супружника, стр. 162.

³⁶ Видети: параграф 602 и параграф 1249 Аустријског грађанског законика.

лица која су закључила споразум“.³⁷ Разлог зашто је уговор о наслеђивању овако дефинисан је врло прост. Редактори конвенције су имали за циљ да овакво широком формулацијом обухвате појам уговора како је он одређен у великом броју правних система, и предупреду проблеме у вези са различитим поимањем овог правног посла који се могу јавити код сукоба закона и одређивања меродавног права.³⁸

Теоретичари права, који су се бавили проблематиком уговорног наслеђивања, такође су пробали да са научне стране одреде појам уговора о наслеђивању. Швајцарски правник Готје дефинисао је уговор о наслеђивању као двострани правни посао којим једна од уговорних страна именује другу уговорну страну за свог наследника на целини или једном делу заоставштине, или неопозиво оставља легат.³⁹ Слично размишљање, само коришћењем другачије терминологије, која је у складу са поимањем уговора о наслеђивању у француском праву, резоновали су и француски правници браћа Мазо: „Уговор о наслеђивању или поклон будућих ствари представља уговор којим оставилац оставља другом лицу целу своју заоставштину или аликвотни део заоставштине или тачно одређена добра из своје заоставштине“.⁴⁰ Представник немачке правне школе Гурски дефинисао је уговор о наслеђивању као уговор који обавезује уговорног оставиоца и, по правилу, он га не може опозвати.⁴¹ „Акт којим једно лице располаже за време када га више не буде, целином или делом својих добара у корист једног лица“, говорио је Грималди за уговор о наслеђивању.⁴² Анализом наведених поимања уговора о наслеђивању, недвосмислено се долази до закључка да је суштина уговора о наслеђивању располагање заоставштином која још увек није отворена, као и да је овај уговор најјачи основ позивања на наслеђе, с тим да се у погледу круга лица која могу бити уговорне стране норматива разликује,⁴³ о чему ће детаљније бити речи у наставку рада.

Појмовним одређењем уговора о наслеђивању бавили су се и домаћи теоретичари. У предратном периоду, када је на снази био Српски грађански законик,

³⁷ Видети: члан 8 Конвенције о меродавном праву за наслеђивање од 1989. године. Текст Конвенције доступан је на сајту: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=62>. Приступ. 15. 12. 2022. године.

³⁸ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 163.

³⁹ J. Gauthier, *Le pacte successoral*, Lausanne, 1955, стр. 9. Наведено према: М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 166.

⁴⁰ H. Mazeaud, L. Mazeaud, J. Mazeaud, *Leçons de Droit civil – tome quatrième*, Régimes matrimoniaux, Libéralités, Paris, 1963, стр. 560.

⁴¹ К. Н. Gursky, *Erbrecht*, Heidelberg, 2010, стр. 48.

⁴² М. Grimaldi, *Droit civil – Successions*, Paris, 2007, стр. 268.

⁴³ У Немачкој и Швајцарској круг лица која могу бити уговорне стране код уговора о наслеђивању је неограничен, док се у Аустрији и Француској уговор о наслеђивању везује за брачноимовински режим.

који је уговор о наслеђивању ограничио на брачноимовински режим, аутори су га дефинисали као двострани правни посао за случај смрти којим једна уговорна страна одређује другу за наследника, или се реципрочно именују за наследнике или га закључују у корист трећег лица које именују за наследника, а уговором је могла бити обухваћена цела заоставштина или њен аликвотни део на одређеном делу заоставштине, или тачно одређено једно или више права из заоставштине.⁴⁴ Такође, домаћа послератна теорија своја поимања наставља у истом смеру. Проф. Стојановић дефинише уговор о наслеђивању као правни посао којим уговорне стране располажу својом заоставштином, којим се уговорне стране могу међусобно именовати за наследника (узајамни уговор о наслеђивању), или којим једна уговорна страна може одредити другу уговорну страну за универзалног сукцесора (једностранни уговор о наслеђивању), или којим уговорне стране именују треће лице за свог наследника (двострани уговор о наслеђивању).⁴⁵ Проф. Ђурђевић каже да уговором о наслеђивању једна уговорна страна оставља своју заоставштину или њен аликвотни део свом сауговорачу или трећем лицу.⁴⁶ Проф. Станковић посматра уговор о наслеђивању у ширем смислу па каже „уговор о наслеђивању представља двострани правни посао, једнострано обавезујући или двострано обавезујући, којим два лица вољно и сагласно уређују наследноправне последице смрти једне или обе уговорне стране“.⁴⁷ Проф. Крстић се надовезује на наведена појмовна одређења овог *mortis causa* правног посла с тим што додаје да је уговорно располагање заоставштином, по правилу, доброчином, а евентуално са накнадом.⁴⁸

Посебном подврстом уговора о наслеђивању сматра се уговор о одрицању од будућег наследства. У теорији се такав уговор назива негативним уговором о наслеђивању.⁴⁹

Како бисмо се још боље упознали са појмом уговора о наслеђивању, неопходно га је упоредити са термином уговорно наслеђивање, који је доста шири. Под уговорним наслеђивањем поимају се сви двострани правни послови *mortis causa* којим се унапред

⁴⁴ Д. Миљковић, *Уговори о наслеђивању по француском, немачком, аустријском и српском законодавству*, Београд, 1913, стр. 3; Д. М. Пешуновић, *Уговорно наслеђе по нашем праву, Архив за правне и друштвене науке*, бр. 1/1923, стр. 23; А. Ђорђевић, *Наследно право у Краљевини Србији*, Београд, 1903, стр. 63.

⁴⁵ Н. Стојановић, *Зашто је уговор о наслеђивању забрањен у нашем праву?*, стр. 163.

⁴⁶ Д. Ђурђевић, *Институције наследног права*, Београд, 2015, стр. 239.

⁴⁷ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 2.

⁴⁸ Н. Крстић, *Договорот за наследување во идните граѓански кодификации на Србија и Македонија – Поглед на работните текстови на граѓанските законици*, стр. 588.

⁴⁹ О. Антић, *Уговор о наслеђивању и други забрањени наследноправни уговори у нашем праву*, стр. 512.

уређује судбина заоставштине једног или оба уговарача, на посредан или непосредан начин. Прва термилошка и суштинска разлика односи се на правне системе германске школе, где је уговор о наслеђивању јединствени уговор, док уговорно наслеђивање обухвата правне послове који имају дејство за случај смрти, а којима једно лице именује своје наследнике и располаже својом заоставштином која није отворена. У овом случају, уговорно наслеђивање осим уговора о наслеђивању обухвата и брачни уговор, породични уговор и поклон будућих ствари. Друга разлика се односи на дејства, па уговор о наслеђивању има непосредно дејство, док уговорно наслеђивање обухвата различите послове који могу имати посредна наследноправна дејства – одређивање наследника има акцесоран карактер у односу на редовну правну последицу коју конкретан уговор производи.⁵⁰

Имајући у виду све напред наведено, сматрамо да, најшире посматрано, дефиниција која супсумира поимања уговора о наслеђивању у различитим правним системима који га познају, може да гласи да уговор о наслеђивању представља једнострано неопозиви споразум којим једна уговорна страна, која се најчешће назива уговорни оставилац или уговорни завешталац, располаже својом заоставштином или њеним делом.

3. Правна природа уговора о наслеђивању

Доктрина о уговору о наслеђивању говори да је то правни посао са мешовитом правном природом, који се налази на пола пута између завештања и поклона, али да је ипак, с друге тачке гледишта, реч о послу који има елементе контракта. Специфичност његове правне природе произлази из чињенице да је у различитим правним системима обучен у другачије, ново, одело, и као такав посматра се кроз призму обојену спектром правног система у коме егзистира. Како бисмо одредили којој категорији института припада уговор о наслеђивању, неопходно је анализирати спектар правних норми које су саставни део јуриспруденције која га препознаје, као и мисли доктрине. У покушају да одговоримо на питање шта је то суштински заједничко уговору о наслеђивању, упловићемо у свет правних теорија и упознаћемо се са концепцијама које су заступљене у правним системима Немачке, Швајцарске, Француске и Аустрије, а све у циљу спознавања његове правне природе.

⁵⁰ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 171.

Схватања немачких теоретичара мењала су се заједно са развојем правничке мисли. Старија немачка доктрина заступала је став да је уговор о наслеђивању стварноправни уговор, с обзиром на то да је закључењем овог уговора уговорни оставилац губио право располагања правним добрима која су била предмет уговора, а с друге стране уговорни наследник је на тим добрима успостављао неко стварно право.⁵¹ Овакав став немачких аутора произлазио је из чињенице да процес стицања права својине посредством уговора у немачком праву, подразумева два одвојена правна посла, први је облигациони уговор који прадставља правни основ стицања, и други је апстрактни правни посао којим се симболично врши пренос права својине.⁵²

Новија, савремена немачка правна доктрина сврстава уговор о наслеђивању у праве послове *sui generis*, с обзиром да се овим правним послом располаже за случај смрти, па се по томе разликује и од стварноправних и од облигационоправних уговора.⁵³ Од стварноправног уговора се разликује по томе што се њиме непосредно не преносе стварна права и нема за последицу пренос права својине, нити се њиме врши промена субјективних стварних права.⁵⁴ Уговор о наслеђивању није ни облигационоправни уговор, јер дејство производи након смрти уговорног оставиоца, *ex lege*,⁵⁵ и, такође, уговорном оставиоцу се дозвољава отуђење права која су предмет уговора о наслеђивању.⁵⁶

Разноликост у опредељивању правне природе уговора о наслеђивању заступљена је у швајцарској теорији, стога су изнедрена схватања о уговору о наслеђивању као облигационоправном уговору, као мешовитом правном послу и као послу *sui generis*.

Сагледавајући место правних норми у Швајцарском грађанском законнику које се примењују на уговор о наслеђивању, оправдано је заступан став о уговору о наслеђивању као облигационом уговору. У прилог наведеном, општа правила облигационог права која су регулисана одредбама Швајцарског грађанског законика, а која се односе на закључење, дејство и престанак уговора, примењују се аналогно и на уговор о наслеђивању.⁵⁷

⁵¹ Д. Миљковић, *op. cit.* стр. 7.

⁵² О. Станковић, М. Орлић, *Стварно право*, Београд, 1999, стр. 71–72.

⁵³ Д. Ђурђевић, Увођење уговора о наслеђивању у српско право, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 2/2009, стр. 189.

⁵⁴ *Ibid.*

⁵⁵ W. Schlüter, *Erbrecht*, München, 2000, стр. 109.

⁵⁶ Н. Lange, К. Kuchinke, *Erbrecht – ein Lehrbuch*, München, 2001, стр. 478. Наведено према: Д. Ђурђевић, Увођење уговора о наслеђивању у српско право, стр. 189.

⁵⁷ Чл. 7 Швајцарског грађанског законика.

Међутим, теоретичари су ипак сматрали да уговор о наслеђивању, осим облигационог има и наследноправне елементе, па су га сврстали у правне послове са мешовитом правном природом. Они су пошли од премисе да уговор о наслеђивању производи правно дејство *mortis causa*, односно након смрти уговорног оставиоца, што одговара наследноправној компоменти. Посматрано с друге стране, неопходно је да се постигне сагласност воља, односно да се уговорни наследник сагласи са располагањем уговорног оставиоца, како би уговор произвео правно дејство, а што му даје одлике облигационог уговора.⁵⁸ У швајцарској доктрини, теорија о мешовитој правној природи уговора о наслеђивању правдана је и образложењем са аспекта чинидбе, тако што чинидба уговорног оставиоца има наследноправну, а чинидба уговорног наследника облигационоправну природу.⁵⁹

Схватање уговора о наслеђивању као правног посла *sui generis* говори да је то ипак јединствени, специфичан правни посао на који се супсидијарно примењују правила облигационог права, у ситуацијама када у закону, или када из саме правне природе овог правног посла није изричито предвиђена примена правних норми којима се регулишу наследноправни односи.⁶⁰

Проблематика око одређивања правне природе уговора о наслеђивању јавила се и у аустријској доктрини. Полазећи од одредаба Аустријског грађанског законика, на први поглед закључује се да уговор о наслеђивању спада у правне послове са облигационом правном природом, јер га је легислатор сместио у поглавље о уговорима. Међутим, проучавајући одредбе кодекса долази се до закључка да је реч о уговору о будућој заоставштини.⁶¹ Сходно томе, може се закључити да се на уговор о наслеђивању у Аустрији примењују општа правила која важе за све уговоре. Сагледавајући карактеристике уговора о наслеђивању, теоретичари су установили да он ипак има особине завештања, а нарочито у погледу форме која мора бити испоштована како би уговор произвео правно дејство, као и да је реч о правном послу *mortis causa*. Стога, закључујемо да овај институт има двоструку правну природу. Овај

⁵⁸ J. Ghandchi Schmid, *Résiliation et annulation des pactes successoraux*, TREX Der Treuhandexperte 2/2005, https://backend.trex.ch/sites/default/files/2019-02/Fachbeitrag_J_Ghandchi_Schmid_Résiliation%20et%20annulation%20des%20pactes%20successoraux.pdf. Приступ: 11. 02. 2023. године, стр. 100–101.

⁵⁹ J. Gauthier, *op. cit.* стр. 111. Наведено према: М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 220.

⁶⁰ *Ibid*, стр. 10.

⁶¹ L. Dujmov, *Ugovor kao pravni osnov za nasljeđivanje*, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, VI-1968, Split, 1968, стр. 104.

став био је најдоминантнији у науци.⁶² Такође, у доктрини се јавила и теорија да уговор о наслеђивању може да се посматра и као уговор *sui generis*.⁶³

Најмаштовитији, али и најусаглашенији приступ правној природи уговора о наслеђивању дали су француски теоретичари, што није случајно узимајући у обзир чињеницу да управо француско законодавство и пракса врло специфично дефинишу уговор о наслеђивању. У највећем делу француске доктрине, заступљен је став да је ово правни посао са мешовитом правном природом. Да бисмо разумели дефинисање уговора о наслеђивању, неопходно је да се упознамо са њим кроз призму Француског грађанског законика.

Наследноправне последице смрти једног лица, односно начин преласка заоставштине са умрлог на наследнике, у француском праву може се уредити непосредно, на основу закона, путем завештања или на основу уговора, с тим што уговорно наслеђивање представља изузетак од забране уговора о будућем наслеђу, забране о закључивању уговора о сопственом наслеђу, и забране располагања сопственим добрима уговором за случај своје смрти.⁶⁴ Међутим, законодавац у одредбама чланова 1082 до 1099 Француског грађанског законика ипак одступа од опште забране закључења уговора о будућем наследству, и то тако што кроз ове одредбе прави уступке у домену уговорног наслеђивања, уводећи у француско законодавство нову врсту правног посла – поклон будућих ствари (*donation de biens a venir*).⁶⁵

Поклон будућих ствари представља правни посао којим оставилац целокупну своју заоставштину, аликвотни део своје заоставштине или тачно одређена добра из своје заоставштине оставља неком другом лицу.⁶⁶ Из овакве дефиниције поклона будућих ствари, у науци нема сумње да је реч о „акту којим једно лице располаже за време када га више не буде, целином или делом својих добара у корист једног лица које то прихвата“,⁶⁷ па из тога недвосмислено произлази да је реч о уговору о наслеђивању, без обзира што текст Француског грађанског законика уопште не садржи тај термин.⁶⁸

⁶² W. Zankl, *Erbrecht: Mit Beispielen und aktueller Judikatur*, Wien, 2008, стр. 65. Наведено према: М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 221.

⁶³ Д. Аранђеловић, М. Беговић, *Наследно право по грађанском закону Краљевине Србије са кратким прегледом шеријатског наследног права*, Београд, 1940, стр. 93.

⁶⁴ H. Mazeaud, L. Mazeaud, J. Mazeaud, *op. cit.* стр. 551–553.

⁶⁵ Чл. 1082–1099 Француског грађанског законика.

⁶⁶ M. Grimaldi, *op. cit.* стр. 267.

⁶⁷ *Ibid*, стр. 268.

⁶⁸ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање у француском праву*, стр. 340.

Ова врста правног посла спада у хибридне уговоре са двоструком правном природом, односно правне послове „амфибију“, јер има елементе поклона и завештања.⁶⁹ Бестеретност овај уговор чини сличним поклону, а с обзиром на то да је реч о правном послу *mortis causa*, правно дејство које производи након смрти уговорног оставиоца – поклонодавца, чини га сличним завештању.⁷⁰ Ове особине уговора о наслеђивању су од битног значаја зато што постоји разлика у правном режиму који се односи на поклоне, с једне стране, и завештање, с друге стране, и то у смислу последица у случају повреде права на нужни део, као и у погледу способности за њихово предузимање.⁷¹

4. Карактеристике уговора о наслеђивању

Посматрајући анализу правне природе уговора о наслеђивању кроз различите правне системе, долази се до закључка да колико год регулатива била другачија, суштински уговор о наслеђивању поседује заједничке карактеристике, о којима ће бити речи у наставку.

4.1. Двострани правни посао

Уговор о наслеђивању у правним системима који га нормирају представља најјачи основ позивања на наслеђе, остављајући законско и тестаментално наслеђивање у позадини. Чињеница да је уговор о наслеђивању настао као последица сагласних воља двеју уговорних страна, уговорног оставиоца и уговорног наследника, сврстава га у групу двостраних правних послова. Управо ова особина омогућава уговорном наследнику доминантан положај у поступку расправљања заоставштине уговорног оставиоца.⁷²

Иако је увек двострани, уговор о наслеђивању није искључиво двострано обавезујући контракт, већ може бити и једнострано обавезујући. Уколико се уговорни наследник само сагласио са чињеницом да је именован за наследника, али на себе није преузео ниједну обавезу према уговорном оставиоцу, онда говоримо о једнострано обавезујућем уговору о наслеђивању. Међутим, ако уговорни наследник преузме на себе неку обавезу према уговорном оставиоцу, онда говоримо о двострано

⁶⁹ Ph. Malaurie, L. Aynés, *Les successions, les libéralités*, Paris, 2008, стр. 369.

⁷⁰ M. Grimaldi, *op. cit.* стр. 271–272.

⁷¹ *Ibid*, стр. 270.

⁷² М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 224.

обавезујућем уговору о наслеђивању.⁷³ Оно што је јако битно, и на шта треба обратити пажњу јесте да код двострано обавезујућих уговора о наслеђивању идентитет права и обавеза уговорног оставиоца и уговорног наследника постоји само ако закључе реципрочан уговор, односно ако се међусобно именују за наследнике, док код једнострано обавезујућих двостраних уговора о наслеђивању идентитет права и обавеза не постоји.⁷⁴

4.2. Правни *posao mortis causa*

Правни послови којим једно лице преноси целину своје заоставштине, аликвотни део заоставштине или тачно одређено добро из своје заоставштине, а који правни посао производи правно дејство након смрти тог лица, спадају у правне послове *mortis causa*. Чињеница да је тренутак смрти услов да уговор о наслеђивању произведе своје правно дејство, сврстава га у ову групу правних послова.⁷⁵

Тренутком делације оставиоца, уговор о наслеђивању почиње да производи правно дејство, уговорни наследник тада стиче сва субјективна права која су му гарантована уговором, а која уговорни оставилац није за живота отуђио. Неопходно је да је предмет уговора о наслеђивању постојао у имовини уговорног оставиоца у тренутку његове смрти, јер тада уговорни наследник постаје сопственик ствари и права која му се на основу уговора преносе. Закључује се да је смрт уговорног оставиоца *conditio sine qua non* како би уговор о наслеђивању оживео у правном свету.⁷⁶

4.3. Добротин или теретан правни посао

Подела уговора на теретне и добротине извршена је према критеријуму да ли уговор ствара права и обавезе за обе уговорне стране или не, односно да ли се уговорни наследник обавезује да нешто да или учини, зато што га је уговорни оставилац именовано наследником у уговору о наслеђивању. Ова подела има практични значај у немачком правном систему. У немачкој пракси врло често се уговорни наследник обавезује да на име противчинидбе доживотно издржава уговорног оставиоца. Правно питање које је значајно код ове поделе јесте да ли неиспуњење противчинидбе утиче на судбину уговорног наследника. Наиме, како се по слову Немачког грађанског законика правила облигационог права о раскиду уговора због

⁷³ Ж. М. Перић, *Специјални део Грађанскога права – Наследно право*, Београд, 1923, стр. 60.

⁷⁴ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 225.

⁷⁵ Д. Ђурђевић, *Увођење уговора о наслеђивању у српско право*, стр. 189.

⁷⁶ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 231.

неизвршења уговорних обавеза не примењују на уговор о наслеђивању, уговорни оставилац може тражити поништење уговора због мана воља.⁷⁷ Поређења ради, у француском праву сви правни послови који имају дејство *mortis causa*, а то су поклон, завештање и уговор о наслеђивању, увек су добротине.⁷⁸ Следствено томе, у зависности од правног система у коме овај уговор егзистира, он може имати теретан или добротине карактер.

4.4. Комутативан или алеаторан правни посао

Комутативни уговори су такви уговори код којих је у тренутку закључења позната висина и узајамни однос чинидаба, док код алеаторних то није случај, већ узајамни однос престација и околност која ће уговорна страна нешто добити или изгубити зависи од будућег неизвесног догађаја.⁷⁹ Код уговора о наслеђивању, критеријум поделе да ли је он комутативан или алеаторан правни посао извршена је према томе да ли је уговорни наследник преузео на себе обавезу према уговорном оставиоцу. Уколико је уговорни оставилац уговором о наслеђивању пренео уговорном наследнику целокупну заоставштину, или аликвотни или тачно одређени део заоставштине, а за узврат није примио никакву престацију од уговорног наследника, реч је о комутативном уговорну, који нужно мора бити и добротин. Међутим, ако је уговорни наследник закључио теретни уговор и самим тим на себе преузео неке обавезе према уговорном оставиоцу, попут давања доживотног издржавања или плаћања доживотне ренте, уговор је алеаторан, јер у тренутку закључења уговора није познат крајњи еквивалент престација, тј. какав ће однос између престација бити.

4.5. Формалан правни посао

Још једна значајна особина уговора о наслеђивању јесте та што је као услов за његову пуноважност прописано да мора бити закључен у свечаној форми. Како би уговор произвео правно дејство мора бити закључен у форми нотарског акта, тј. исправе обрађене од нотара као вршиоца поверених јавних овлашћења,⁸⁰ или у форми судског акта, када судија прима сагласне изјаве сауговарача.⁸¹ Одступање од овог

⁷⁷ Д. Ђурђевић, Увођење уговора о наслеђивању у српско право, стр. 191–192. Видети и: § 2281 и § 2078 Немачког грађанског законика.

⁷⁸ Р. Julien, *Les contrats entre époux*, Paris, 1962, стр. 104.

⁷⁹ С. Перовић, *Облигационо право*, Београд, 1981, стр. 208.

⁸⁰ О. Антић, *Облигационо право*, Београд, 2011, стр. 349.

⁸¹ Д. Ђурђевић, Увођење уговора о наслеђивању у српско право, стр. 195.

правила сусрећемо у праву Федерације БиХ, о чему ће бити детаљније речи касније у раду.

Бенефити који се остварују закључењем уговора о наслеђивању у форми *ad solemnitatem* су многобројни. Законом прописаном формом за закључење уговора штити се јавни интерес, с обзиром на то да у поступку његовог закључења учествује лице којем су поверена јавна овлашћења – нотар, или суд као државни орган, што овом уговору даје велику дозу правне сигурности, јер нотар или судија стављањем печата и потписа овој писаној исправи даје снагу јавне исправе.⁸² Сама чињеница да је уговор потврђен од стране носиоца јавних овлашћења, подразумева да су уговорне стране способне за расуђивање и да није доведена у питање њихова пословна способност. Наиме, пре самог свечаног чина закључења уговора, судија или нотар дужан је да води рачуна о томе да ли су уговорне стране пословно способне, а осим тога дужан је и да их упозна са правним последицама које произлазе из правног посла који закључују.⁸³ На овакав начин остварује се заштитна функција форме.

Форма уговора о наслеђивању има и доказни карактер, што је нарочито значајно у случају судског спора. Како је уговор оверен пред јавним бележником или судом, неминовно је да су уговорне стране биле упознате са садржином уговора и дејством који ће он произвести у неком будућем тренутку, и да су управо такво правно стање хтеле постићи. Форма јавне исправе доста олакшава посао суду у процесу тумачења спорних одредаба уговора.⁸⁴

4.6. Каузални правни посао

На основу правне природе уговора о наслеђивању недвосмислено се уочава да је реч о каузалном правном послу, јер је код њега јасно означен његов циљ (кауза) и тачно се зна зашто се уговарачи обавезују. Њиме уговорни оставилац именује тачно одређено лице за свог наследника тако што га поставља за сингуларног или универзалног сукцесора.⁸⁵ Да би уговор могао произвести правно дејство, његова кауза мора бити допуштена, у складу са принудним прописима, јавним поретком и добрим обичајима.⁸⁶

⁸² *Ibid*, стр. 350.

⁸³ Terré, Y. Lequette, *Droit civil – Les successions, Les libéralités*, Paris, 1997, стр. 447–448.

⁸⁴ Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, Београд, 2014, стр. 31.

⁸⁵ Ж. М. Перић, *op. cit.* стр. 60.

⁸⁶ Чл. 51 и 52 Закона о облигационим односима Републике Србије.

4.7. Строго лични правни посао

У начелу, уговор о наслеђивању спада у групу строго личних правних послова, што значи да уговорне стране не могу специјалним пуномоћјем овластити друго лице да у њихово име и за њихов рачун закључи уговор. Уговор о наслеђивању не може закључити лице које нема потпуну пословну способност без сагласности законског заступника.⁸⁷ Ово правило важи само у случају реципрочних уговора о наслеђивању, као и када се у улози уговорног оставиоца јавља лице које нема потпуну пословну способност. Одступање од овог правила јавља се код једнострано обавезујућих уговора, када уговорни оставилац именује лице за уговорног наследника које је ограничено пословно способно, па се уговорни наследник само сагласи са тим. У тој ситуацији, сматра се да законски заступник уговорног наследника не мора да се сагласи са овим правним послом да би он био пуноважан.⁸⁸

4.8. Именовани правни посао

Уговор о наслеђивању је именовани уговор јер је регулисан правним прописима. Немачки грађански законик, као и правни системи који су се развијали и нормирали уговорно наслеђивање по угледу на германско право, овај правни посао називају „уговор о наслеђивању“ (*Erbvertrag*, у аустријском праву *Erbverträge*).⁸⁹

Француски грађански законик садржи низ одредаба којима изричито забрањује закључење уговора о будућем наслеђу, а уговори који за предмет имају имовину лица које је још увек живо, односно заоставштину која није отворена, су ништави,⁹⁰ независно од тога да ли се наследник одриче наслеђа на заоставштини која још увек није отворена или уговором преноси своја будућа права којима се нада.⁹¹ Из тих разлога уговори о наслеђивању софистицирано су регулисани од стране француског законодавца, за њих се користи генерични појам „уговорно постављање наследника“ (*L'institution contractuelle*), под којим термином спадају поклон будућих ствари (*Donation de biens a venir*) и наслеђивање путем брачног уговора (*L'institution contractuelle per contact de mariage*).⁹²

⁸⁷ Чл. 1095 Француског грађанског законика.

⁸⁸ Д. Ђурђевић, Увођење уговора о наслеђивању у српско право, стр. 192–193.

⁸⁹ § 2274 Немачког грађанског законика; § 1249 Аустријског грађанског законика.

⁹⁰ М. Grimaldi, *op. cit.* стр. 337.

⁹¹ Н. Mazeaud, L. Mazeaud, J. Mazeaud, *op. cit.* стр. 555.

⁹² М. Станковић, Уговорно наслеђивање у француском праву, стр. 344.

II УГОВОР О НАСЛЕЂИВАЊУ У САВРЕМЕНИМ ПРАВНИМ СИСТЕМИМА

1. Немачко право

Уговор о наслеђивању (*Erbvertrag*) у немачкој литератури одређује се као уговорно располагање за случај смрти.⁹³ Такође, дефинише се и као једнострано обавезујући и једнострано неопозиви правни посао са дејством *mortis causa*, који представља најјачи основ позивања на наслеђе.⁹⁴ Овакво дефинишење уговора о наслеђивању указује да је он истовремено и уговор, али и располагање за случај смрти. Међутим, он није ни облигационоправни, ни стварноправни уговор, већ има мешовиту, двоструку правну природу, па га називају уговор *sui generis*, и као такав може бити основ и за сингуларну и за универзалну сукцесију.^{95, 96}

Овај правни посао регулисан је одредбама Немачког грађанског законика.⁹⁷ Немачки кодекс је врло екстензиван по питању субјеката који могу закључити уговор о наслеђивању, тако да у уговорни однос могу ступити било која два лица која имају уговорну способност. Међутим, у пракси овај уговор закључују најчешће супружници и вереници, ради осигурања свог положаја за случај смрти друге уговорне стране.⁹⁸

Што се тиче терминологије, уговорни оставилац назива се уговорним завештаоцем,⁹⁹ а уговорна страна која добија бенефите од овог правног посла назива се уговорни наследник, ако је основ уговора универзална сукцесија, и уговорни легатар, ако је основ уговора сингуларна сукцесија.

1.1. Врсте уговора о наслеђивању

У немачком праву постоје две врсте уговора о наслеђивању, а то су једнострано и двострано уговори.

Једнострано уговор о наслеђивању се специфично дефинише *apropo* одредаба Немачког грађанског законика. Како би се уговор о наслеђивању сматрао једностраним, неопходно је да једна уговорна страна, уговорни оставилац, изврши једно уговорно располагање према другој уговорној страни, уговорном наследнику.

⁹³ Н. Врох, *Erbrecht*, Köln – Berlin, 2003, стр. 91. Наведено према: Д. Ђурђевић, Увођење уговора о наслеђивању у српско право, стр. 188.

⁹⁴ К. Н. Gursky, *op. cit.* стр. 48.

⁹⁵ W. Zimmermann, *Erbrecht, Lehrbuch mit Fällen*, Berlin, 2007, стр. 122.

⁹⁶ О мешовитој правној природи уговора о наслеђивању детаљније је образложено у поглављу „Правна природа уговора о наслеђивању“ овог мастер рада.

⁹⁷ §§ 2274–2302 Немачког грађанског законика.

⁹⁸ К. Н. Gursky, *op. cit.* стр. 48.

⁹⁹ У овом раду биће коришћен термин „уговорни оставилац“.

Уговорно располагање може се огледати у именовању наследника, одређивању налога, именовању легатара. Да би уговор опстао, неопходно је да се друга уговорна страна сагласи са тим располагањем.¹⁰⁰ Уговор може бити и добротан и теретан, али уколико је реч о теретном уговору, противчидба се не сме огледати у реципроцитету, односно уговорни наследник не може истим уговором учинити идентично једнострано располагање у корист уговорног оставиоца.¹⁰¹

Двострани уговор о наслеђивању јавља се у два модалитета. Први облик постоји када обе уговорне стране имају улогу уговорних завешталаца, па именују треће лице за свог наследника, а други облик јесте када се уговорне стране узајамно именују за наследнике, то су тзв. реципрочни, узајамни уговори о наслеђивању.¹⁰² Врло битна карактеристика узајамних уговора јесте да неважност једног уговорног располагања повлачи неважност другог располагања, а такође и ако један уговарач опозове своје располагање, сматраће се да је и располагање другог сауговарача опозвано, при чему се право на опозив гаси смрћу другог уговарача.¹⁰³

Уговорне стране могу реципрочним уговором одредити да њихова заоставштина припадне трећем лицу, у тој ситуацији сматраће се да њихова заоставштина представља јединствену целину. У случају сумње, треће лице ће бити наследник целе заоставштине оне уговорне стране која је дуже живела.¹⁰⁴

1.2. Услови за пуноважност уговора о наслеђивању

Основно правило за пуноважност уговора јесте да његов предмет буде допуштен, у складу са принудним прописима, јавним поретком и добрим обичајима, како је раније већ напоменуто. Међутим, постоје и додатни услови који условљавају пуноважност уговора, а то су услови за стицање способности за закључење уговора и форма која мора бити испоштована.

1.2.1. Уговорна способност

Узимајући у обзир да је уговор о наслеђивању строго лични правни посао, ни мало не изненађује одредба која прописује да уговор о наслеђивању у својству уговорног оставиоца могу закључити само лица која су пунолетна и која су потпуно

¹⁰⁰ L. Michalski, *BGB – Erbrecht*, Heidelberg, 2001, стр. 94.

¹⁰¹ Д. Ђурђевић, Увођење уговора о наслеђивању у српско право, стр. 190.

¹⁰² *Ibid*, стр. 190–191.

¹⁰³ § 2298 ст. 1 и ст. 2 Немачког грађанског законика.

¹⁰⁴ § 2280 и сходна примена § 2269 ст. 1. Немачког грађанског законика.

пословно способна.¹⁰⁵ У немачком праву, пословна способност стиче се са навршених 18 година живота.¹⁰⁶ Законодавац не говори које услове морају испунити уговорни наследници како би били уговорне стране код уговора о наслеђивању. Сходно томе, може се закључити да и ограничено пословно способна лица могу бити уговорне стране код уговора о наслеђивању и то само код бестеретних једнострано обавезујућих уговора, јер он тим уговором стиче само права, али не и обавезе.¹⁰⁷

1.2.2. Форма *ad solemnitatem*

Свечана форма за закључење уговора о наслеђивању предвиђена је одредбом § 2276 Немачког грађанског законика, што указује да је реч о формалном правном послу. Уговор се сачињава од стране нотара у облику нотарски обрађене исправе, која има форму јавне исправе, а сходно примени одредаба § 2231 ст. 1, § 2232 и § 2233 Немачког грађанског законика које се односе за сачињавање нотарског тестаментa.

Уговор се закључује тако што уговорне стране предају јавном бележнику отворено или затворено писмено које садржи текст уговора и обавезно дају изјаву да то писмено представља њихов уговор о наслеђивању. Међутим, ако једна уговорна страна није пословно способна, а закључује се једнострано уговор о наслеђивању, или ако јавни бележник констатује да једна од уговорних страна није у стању да прочита садржину писмена, онда ће се уговор закључити тако што ће уговорне стране своју вољу изјавити усмено на записник. То је уједно и други начин на који се уговор о наслеђивању може закључити.¹⁰⁸

И код форме за закључење уговора јављају се одступања. Прво одступање односи се на случај када је уговор о наслеђивању закључују супружници или вереници, када су и брачни уговор и уговор о наслеђивању садржани у истој исправи. У тој ситуацији, важе правила која се односе на брачне уговоре.¹⁰⁹ Други изузетак односи се

¹⁰⁵ § 2275 Немачког грађанског законика. Раније је овај кодекс у § 2275 ст. 2 и ст. 3, који су брисани, омогућавао вереницима, супружницима и лицима из регистрованих партнерских заједница, која су још увек малолетна, да у својству уговорног оставиоца закључе уговор о наслеђивању, али под условом да су добили дозволу законског заступника или старатељског суда, ако је реч о лицима под старатељством. Сагласност за закључење уговора могла је бити дата и накнадно, с тим што законодавац није предвиђао да она мора бити дата у истој форми која се захтева за закључење уговора, али је било неопходно да буде дата пре наступања делације уговорног оставиоца, јер у супротном уговор није могао произвести дејство.

¹⁰⁶ § 2. Немачког грађанског законика.

¹⁰⁷ L. Michalski, *op. cit.* стр. 92.

¹⁰⁸ Д. Ђурђевић, Увођење уговора о наслеђивању у српско право, стр. 194.

¹⁰⁹ § 2276 ст. 2 Немачког грађанског законика. Брачни уговори се, такође, закључују у форми нотарског акта, тако да је ово одступање без већег практичног значаја – видети § 1410 Немачког грађанског законика.

на закључење уговора о наслеђивању у виду судског поравнања, којом приликом уговорни оставилац своју вољу изјављује лично пред судијом, са чим се уговорни наследник саглашава, што се констатује у записнику.¹¹⁰

1.3. Дејства уговора о наслеђивању

Уговор о наслеђивању производи правна дејства након што уговорни оставилац премине, што значи да уговорни оставилац може располагати имовином правним пословима *inter vivos* све до своје смрти, а до тренутка делације уговорном наследнику остаје само наследна нада.¹¹¹

Како је реч о правном послу *mortis causa* за чије је дејство смрт уговорног оставиоца *conditio sine qua non*, закључује се да је неопходно да уговорни наследник надживи уговорног оставиоца. Ово правило произлази из саме природе уговора о наслеђивању, те би био *nonsens* уносити га у текст уговора. Уколико уговорни наследник умре пре уговорног оставиоца, сматраће се да уговор није ни закључен, јер је реч о строго личном правном послу, код кога је личност уговарача битан елемент. Уговорног оставиоца би у том случају наследили његови законски или завештајни наследници, уколико је уговорни оставилац сачинио завештање.¹¹²

Оправдано се истиче да је уговор о наслеђивању најјачи правни основ позивања на наслеђе, јер се његовим закључењем правни послови којима се располаже за случај смрти, са акцентом на завештање, стављају ван снаге, што јасно произлази из § 2289 ст. 1 Немачког грађанског законика, уколико су одредбе тих правних послова у супротности са одредбама тог уговора. У наставку ове одредбе, указано је да да и сва будућа располагања *mortis causa*, неће производити дејство ако су у супротности са раније закљученим уговором о наслеђивању. Примера ради, ова одредба се може тумачити и у светлу закључења новог уговора о наслеђивању. Уговорни оставилац, посредством начела аутономије воље, може слободно располагати својом заоставштином, што указује да може са другим лицем у улози уговорног наследника закључити уговор о наслеђивању. Међутим, како би тај уговор опстао и произвео правно дејство, његов предмет не може бити идентичан са предметом раније закљученог уговора о наслеђивању.¹¹³ Битно је напоменути да исте уговорне стране могу закључити поново уговор о наслеђивању, али под условом да се тим уговором

¹¹⁰ Д. Ђурђевић, Увођење уговора о наслеђивању у српско право, стр. 195.

¹¹¹ § 2286 Немачког грађанског законика.

¹¹² М. Станковић, Уговорно наслеђивање између супружника, стр. 319.

¹¹³ L. Michalski, *op. cit.* стр. 92.

побољша положај уговорног наследника и да се у једном члану уговора укратко образложи корелација између ова два правна посла.¹¹⁴

Уколико су уговор о наслеђивању закључили супружници, лица из регистрованих брачних заједница или вереници, да би уговор произвео правно дејство брак не сме бити разведен или поништен, односно заједница не сме престати, нити се веридба сме прекинути.¹¹⁵ Посматрајући уговор о наслеђивању у домену брачноимовинског режима и као саставног дела брачног уговора, запажа се занимљива правна ситуација. Наиме, у случају развода или поништења брака, брачни уговор престаје да важи, а заједно са њим и уговор о наслеђивању, али уколико се раскине само уговор о наслеђивању, брачни уговор остаје на снази.¹¹⁶

Већ је указано да уговорни оставилац може располагати својом имовином правним пословима *inter vivos*, без обзира на постојање уговора о наслеђивању. Ипак, немачко право уговорном наследнику пружа механизам правне заштите, али само када је реч о добротиним располагањима уговорног оставиоца.

У случају када је уговорни оставилац чинио поклоне у циљу осујећења уговорног наследника, овај потоњи може, по правилима која важе за неосновано обогаћење, у периоду од три године од смрти уговорног оставиоца, побијати поклоне које је уговорни оставилац учинио. Ово право уговорни наследник стиче након смрти уговорног оставиоца,¹¹⁷ јер се од тог тренутка утврђује садржај оставиочеве заоставштине. Под поклонима који се могу побијати тужбом због неоснованог обогаћења не сматрају се уобичајени и пригодни дарови. Неписано правило је да у сваком конкретном случају треба узети у обзир околности у погледу мотива, степена блискости између уговорног оставиоца и поклонопримца, имовинско стање уговорног оставиоца, као и друге околности које су од значаја за процену у датом случају.¹¹⁸

Заштита путем института неоснованог обогаћења зајемчена је и уговорним легатарима у случају да уговорни оставилац уништи, оштети или склони легирану ствар у намери да нашкоди уговорном легатару.¹¹⁹

Још један механизам правне заштите предвиђен у немачком праву подразумева закључење уговора, тзв. облигационог споразума о пропуштању располагања, а којим се уговорни оставилац ограничава у располагању појединим стварима и правима које

¹¹⁴ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 335.

¹¹⁵ § 2077 и § 2279 Немачког грађанског законика.

¹¹⁶ Д. Ђурђевић, *Увођење уговора о наслеђивању у српско право*, стр. 195.

¹¹⁷ § 2287 Немачког грађанског законика.

¹¹⁸ L. Michalski, *op. cit.* стр. 98.

¹¹⁹ § 2288 ст. 1 Немачког грађанског законика.

су предмет уговора о наслеђивању. Овај уговор може бити засебан, али може бити унет и као клаузула у уговор о наслеђивању. У случају да се уговорни оставилац оглуши о овај споразум, активирају се правила одштетног права.¹²⁰

1.4. Престанак уговора о наслеђивању

Важност уговора о наслеђивању у немачком праву може престати споразумом уговорних страна, одустанком, као једностраном изјавом воље једне од уговорних страна којом се укида обавезујуће дејство уговора, и услед последица ништавости уговора, која може бити апсолутна и релативна (односно, неважећи уговор може бити ништав или рушљив).

1.4.1. Споразумни раскид уговора

Немачки грађански законик пре свега предвиђа могућност да уговорне стране постигну споразум којим стављају ван снаге обавезујуће дејство уговора о наслеђивању, на тај начин што ће пред јавним бележником, у форми јавнобележничког акта, сачинити нови уговор којим ће се констатовати да се иницијални уговор о наслеђивању раскида.¹²¹ По слову законског текста, још један услов који се мора испунити јесте тај да уговорни оставилац мора бити лично присутан.¹²² На основу наведеног, закључује се да је за споразумни раскид уговора у немачком праву неопходна иста форма у којој се закључује уговор о наслеђивању.

Под споразумним раскидом уговора третира се и касније сачињавање заједничког завештања супружника или партнера из регистрованих истополних заједница, ако се одредбом у завештању констатује да се тим завештањем стављају ван снаге дејства уговора о наслеђивању.¹²³ Путем завештања уговорни оставилац може опозвати легате и налоге, међутим уговорни легатар се са тим опозивом мора сагласити,¹²⁴ па се и овај начин престанак дејства уговора о наслеђивању може подвести под споразумни раскид уговора.

Последњи начин на који уговор о наслеђивању може престати споразумом уговорних страна односи се на ситуацију када уговорачи лично повуку оригиналну исправу, на којој је исписана садржина уговора о наслеђивању, а која се налази у

¹²⁰ L. Michalski, *op. cit.* стр. 92.

¹²¹ § 2290 ст. 1 и ст. 3 Немачког грађанског законика.

¹²² § 2290 ст. 2 Немачког грађанског законика.

¹²³ § 2292 Немачког грађанског законика.

¹²⁴ § 2291 Немачког грађанског законика. Изјава мора бити оверена пред нотаром и неопозива је.

јавнобележничком депозиту. Јавни бележник је у обавези да врати уговорним странама оригиналну исправу, и у том тренутку престају дејства уговора. Законодавац је омогућио уговорним странама да доцније врате оригиналну исправу нотару, али услов је да обе уговорне стране буду у животу.¹²⁵

1.4.2. Једностранни опозив уговора

Немачки законодавац предвидео је три случаја када уговорни оставилац може једностранно опозвати или одустати од уговора, а то је могуће у следећим случајевима: када је уговорни оставилац то право резервисао са себе уговором, када уговорни наследник својим понашањем испуњава услове за искључење из права на нужни део и када уговорни наследник не испуњава своје обавезе према уговорном оставиоцу, на чије испуњење се обавезао приликом закључења уговора.

Први случај једностраног одустанка од уговора односи се на ситуацију када је уговорни оставилац у уговор о наслеђивању унео клаузулу којом омогућава себи да у неком будућем тренутку једностранно опозове уговорна располагања.¹²⁶ У теорији се овакав одустанак назива „придржај права на одустанак“.¹²⁷ Ова уговорна резерва може се уговорити прећутно, под условом или роком, а може се односити на поједина или сва уговорна располагања.¹²⁸

С обзиром на то да у немачком праву постоји и узајамни уговор о наслеђивању, о коме је већ било речи, правило је да се резервисано право на одустанак гаси смрћу друге уговорне стране, с тим што надживели уговарач може опозвати своје располагање тестаментом, под условом да се одрекне располагања које је преминули уговарач учинио у његову корист. Такође, ако једна уговорна страна узајамни уговор опозове за живота обеју уговорних страна, онда се цео уговор о наслеђивању сматра опозваним.¹²⁹

Други случај једностраног опозива предвиђен је § 2294 Немачког грађанског законика, када се уговорни наследник понаша на начин који се може подвести под разлоге за искључење нужног наследника из § 2333 кодекса. Међутим, неопходно је да се неподобно чињење уговорног наследника јави након закључења уговора.¹³⁰

¹²⁵ § 2300 у вези са § 2256 Немачког грађанског законика.

¹²⁶ § 2293 Немачког грађанског законика.

¹²⁷ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 126.

¹²⁸ L. Michalski, *op. cit.* стр. 101.

¹²⁹ § 2298 ст. 2 и ст. 3 Немачког грађанског законика.

¹³⁰ W. Zimmermann, *op. cit.* стр. 145.

Уколико је закључен теретни уговор којим се уговорни наследник обавезао да ће као противчинидбу дати или учинити нешто уговорном оставиоцу (која обавеза се најчешће састоји у давању издржавања или плаћању доживотне ренте), јер га је он именован наследником, па се уговорни наследник оглуши о ту своју обавезу, законодавац је омогућио уговорном оставиоцу да једнострано одустане од уговора о наслеђивању.¹³¹ Међутим, ако је уговорни наследник испуњавао своје обавезе до неког момента за време трајања уговора, а уговорни оставилац опозове уговор, онда он може по правилима за стицање без основа тражити повраћај онога што је дао.¹³²

Неопходно је указати да сам чин једностраног опозива од стране уговорног оставиоца неће произвести дејство, већ се опозив мора извршити у законом прописаној форми.¹³³

1.4.3. Поништење уговора

Одредбе уговора о наслеђивању могу бити апсолутно и релативно ништаве. На ништавост уговора примењују се општа правила облигационог права, па тако у немачком законодавству уговор је ништав када његова кауза или предмет нису у складу са добрим обичајима.¹³⁴ Ништав је уговор и који је противан императивним прописима, односно којим се крши законска забрана, осим ако другачије није прописано.¹³⁵

Уговор о наслеђивању ће бити апсолутно ништав уколико нису испоштовани законом предвиђени услови за пуноважност, то значи да је ништав онај уговор о наслеђивању који је закључио уговорни оставилац који није пословно способан¹³⁶ или је у његово име уговор закључио заступник.¹³⁷ Такође, непоштовање строге форме која се захтева за закључење произвешће ништавост уговора о наслеђивању.¹³⁸

Уговор о наслеђивању може бити и релативно ништав када је закључен услед постојања мана воље. Поништење уговора услед постојања заблуде о мотиву значајно

¹³¹ § 2295 Немачког грађанског законика

¹³² § 812 Немачког грађанског законика.

¹³³ § 2296 ст. 2 Немачког грађанског законика предвиђа два услова: 1) уговорни оставилац мора обавестити уговорног наследника и 2) обавештење мора бити у форми нотарски обрађене исправе.

¹³⁴ Д. Стојановић, Слобода уговарања и јавни поредак, *Архив за правне и друштвене науке*, бр. 3/1968, стр. 393.

¹³⁵ § 134 Немачког грађанског законика.

¹³⁶ § 2275 Немачког грађанског законика.

¹³⁷ § 2274 Немачког грађанског законика.

¹³⁸ § 125 и § 2276 Немачког грађанског законика.

је када се након закључења уговора о наслеђивању уговорни наследник не придржава својих обавеза, и на тај начин изневери поверење уговорног оставиоца.¹³⁹

Уговор о наслеђивању који је рушљив може конвалидирати ако је уговорни оставилац знао да је уговор неваљан, али се одрекне права на његово поништење.¹⁴⁰

Располагања које је чинио уговорни оставилац путем уговора о наслеђивању могу се побијати на захтев његовог нужног наследника, под условом да у тренутку сачињавања уговора о наслеђивању уговорни оставилац није имао сазнање да постоји нужни наследник, или се нужни наследник родио након што је уговорни оставилац већ извршио располагање. Побијати уговор може и нужни наследник коме уговорни оставилац није ништа оставио из своје заоставштине, а био је жив у тренутку смрти уговорног оставиоца. Ако је уговорни оставилац био упознат са свим чињеницама и ипак уговором о наслеђивању располагао целокупном заоставштином, онда нужни наследник не би могао тражити поништење уговора.¹⁴¹

2. Швајцарско право

Швајцарско цивилно право развијало се под утицајем немачког грађанског права, услед чега постоји доста сличности у погледу нормирања појединих института. Управо такав моменат у регулативи срећемо код уговора о наслеђивању, који је регулисан одредбама Швајцарског грађанског законика, а по узору на Немачки грађански законик, уз одређене специфичности, на које ће бити указано у наставку овог рада.¹⁴² Такође, и у овом правном систему уговор о наслеђивању је најјачи основ позивања на наслеђе у компарацији са завештањем и законом, може бити основ за универзалну и сингуларну сукцесију, и обухвата неограничени круг лица која га могу закључити.

2.1. *Врсте уговора о наслеђивању*

Поред класичне поделе на једностране и двостране, теретне и добротине, која се среће и у немачком праву, а о којој је било речи у претходном поглављу, овде ће бити образложене две врсте уговора које су специфичне за швајцарску регулативу.

¹³⁹ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 406–407.

¹⁴⁰ § 2284 Немачког грађанског законика.

¹⁴¹ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 406–407; § 2079. Немачког грађанског законика.

¹⁴² Чл. 481, чл. 494 и чл. 512–516. Швајцарског грађанског законика.

„Монетарни уговор о наслеђивању“ је посебна врста теретног уговора о наслеђивању, код кога се уговорни наследник обавезује да уговорном оставиоцу исплати одговарајући новчани износ у тренутку закључења уговора о наслеђивању, а уговорни оставилац га за узврат уговором о наслеђивању именује за свог наследника и обавезе се да ће на уговорног наследника бити пренета одређена добра у тренутку оставиочеве делације. Друга манифестација тзв. монетарног уговора огледа се у обавезивању уговорног наследника да нешто учини уговорном оставиоцу, а уговорни оставилац му путем уговора о наслеђивању оставља одређени новчани износ. Уговорни наследник мора надживети уговорног оставиоца како би уговор произвео дејство.¹⁴³ Закључењем оваквог типа уговора о наслеђивању, уговорни оставилац располаже само за случај смрти тако што сауговорача именује за наследника, и на тај начин твори се наследна нада за уговорног наследника. С друге стране, уговорна обавеза уговорног наследника је *inter vivos* облигационог карактера, па се стога на овај тип уговора могу примењивати правила облигационог права.¹⁴⁴

Швајцарско право допушта и негативне уговоре о наслеђивању којим се, суштински, уговорни наследник одриче будућег наслеђа на заоставштини уговорног оставиоца која би му припала по закону. Уговорни наследник одриче се и права да у судском поступку захтева нужни део који му припада. Правило је да се чином закључења оваквог типа уговора, уговором везују и потомци уговорног наследника тако да се та линија наслеђивања сматра имагинарном, осим ако се самим уговором не дефинише другачије. Овај уговор се не третира као једнострано одрицање од наслеђа, него као договор између уговорних страна путем кога се једно искључује из наслеђа.¹⁴⁵

2.2. Услови за пуноважност уговора о наслеђивању

2.2.1. Услови за стицање уговорне способности

Швајцарски грађански законик предвиђа строже услове на страни уговорног наследника у погледу способности за закључење уговора, док су услови које мора испунити уговорни оставилац доста екстензивнији, након измена Законака 2013. године, што је у теорији и пракси наишло на позитивне реакције.

¹⁴³ P. R. Bornhauser, Inheritance contracts under Swiss law: A valuable and binding instrument for international estates, *Umbricht attorneys at law*, 3/2013. Доступно на: http://www.umbricht.ch/fileadmin/downloads/Bornhauser_Inheritance_contracts_under_Swiss_law__A_valuable_and_binding_instrument_for_international_estates.pdf. Приступ: 14. 10. 2022.

¹⁴⁴ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 220.

¹⁴⁵ *Ibid*, стр. 175–176.

Уговорни оставилац може бити свако лице које је способно за расуђивање и које је навршило 18 година живота, каже одредба чл. 468 ст. 1 Швајцарског грађанског законика. На први поглед, одмах се уочава да малолетна лица не могу бити учесници уговорног односа, ни уз сагласност законских заступника, па чак и ако су еманципацијом стекла пословну способност. С друге стране, уговорни оставиоци могу бити лица потпуно или делимично лишена пословне способности, уколико добију сагласност законског заступника.¹⁴⁶ Тренутак давања сагласности није од значаја уколико је у том моменту уговорни оставилац жив.¹⁴⁷

Ригорознија правила важе за уговорног наследника када се закључује једнострану уговор о наслеђивању, јер се у том случају примењују општа правила облигационог права. Уговорни наследник мора имати пословну способност, што значи да поред способности за расуђивање и навршених 18 година живота, не сме да се налази под општим старатељством или посебним старатељством које би се односило на могућност закључења уговора о наслеђивању.¹⁴⁸

Олакшавајуће околности на страни уговорног наследника односе се на могућност заступања, тако што он може овластити друго лице да у његово име и за његов рачун закључи уговор о наслеђивању, с тим што уговорни оставилац мора лично присуствовати чину закључења уговора.¹⁴⁹

2.2.2. Свечана форма као услов за пуноважност уговора

Одредбе Швајцарског грађанског законика које се примењују на сачињавање јавног завештања имају аналогну примену и на закључење уговора о наслеђивању. Да би уговор о наслеђивању био пуноважан, он мора бити закључен пред надлежним државним органом, судом или нотаром као вршиоцем јавних овлашћења, или особом овлашћеном по кантоналном праву.¹⁵⁰ Захтева се и присуство обе уговорне стране, а швајцарски кодекс нарочито захтева присуство два сведока. Свечаној форми закључења уговора приступају уговорне стране које изјављују пред сведоцима да су прочитале садржину писмена која је сачињено од стране стручног лица и да оно

¹⁴⁶ Чл. 468 ст. 2 Швајцарског грађанског законика.

¹⁴⁷ Р. Н. Steinauer, *La capacité successorale Successio 4/13*, Berne, 2013, стр. 338. Наведено према: М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 285.

¹⁴⁸ *Ibid*, стр. 339.

¹⁴⁹ *Ibid*.

¹⁵⁰ Чл. 499 Швајцарског грађанског законика.

рефлектује њихову последњу вољу. На крају, пред надлежним органом и сведоцима потписују уговор.¹⁵¹

2.3. Дејства уговора о наслеђивању

Уговор о наслеђивању смештен је у трећу књигу Швајцарског грађанског законика која обухвата чланове којима су регулисани наследноправни односи, и то у делу правних послова *mortis causa*. Посматрајући његов положај у овој кодификацији јасно је да се одмах може уочити да производи правно дејство након смрти уговорног оставиоца. Међутим, сходно чл. 7 Швајцарског грађанског законика, правила облигационог права, која се односе на дејства уговора, примењују се и на уговор о наслеђивању. Обавеза уговорног оставиоца је именовање свог сауговорача за наследника или да сауговорачи заједно именују треће лице за наследника. Након закључења уговора, до делације, уговорни оставилац може слободно располагати својом имовином правним пословима како са дејством *mortis causa* тако и са дејством *inter vivos*, и управо та дејства анализираћемо у наредним редовима.

2.3.1. Дејства према правним пословима *mortis causa*

Уговорни оставилац може одлучити да уговором о наслеђивању располаже имовином којом је претходно располагао неким другим правним послом, који не производи дејство истовремено са закључењем уговора, попут завештања, или може доцније закључити нови уговор о наслеђивању. У компарацији са завештањем, уговор о наслеђивању ће имати јачу снагу (независно од тога да ли је закључен пре или након сачињавања завештања), јер се њиме претходна завештања опозивају а каснија чине недејствујућим,¹⁵² ако се њима ограничавају или укидају права уговорног наследника. Када је уговорни оставилац сачинио тестамент противан одредбама уговора о наслеђивању, без обзира на тренутак сачињавања тог завештања, уговорни наследник може тражити поништење тог тестаamenta по правилима којима се процесним средствима штити нужни део.¹⁵³ Међутим, када је на то овлашћен, уговорни оставилац може сачинити завештање и њиме опозвати једностране одредбе уговора о наслеђивању, нпр. да искључи нужног наследника, и у том случају тестамент ће имати

¹⁵¹ Чл. 512 Швајцарског грађанског законика.

¹⁵² Л. Марковић, *op. cit.* стр. 314.

¹⁵³ J. Gauthier, *op. cit.* стр. 58. Наведено према: М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 330.

јаче правно дејство.¹⁵⁴ У сукобу два уговора о наслеђивању, пак, првобитни уговор о наслеђивању би имао преимућство, ако се каснијим погоршава положај уговорног наследника.¹⁵⁵

Део заоставштине уговорног оставиоца којим он није располагао пословима *mortis causa*, или је та права стекао након закључења уговора о наслеђивању, и ако се из садржине уговора о наслеђивања не наслућује да је уговорни оставилац имао намеру да накнадно стечена права у тренуку смрти буду пренета на уговорног наследника, тај део заоставштине, по правилу, припада законским наследницима.¹⁵⁶

2.3.2. Дејства према правним пословима *inter vivos*

Одредбом чл. 484 ст. 3 Швајцарског грађанског законика омогућено је уговорном оставиоцу да за живота несметано располаже добротним и теретним правним пословима, без обзира што је управо та имовина обухваћена уговором о наслеђивању. Швајцарска пракса, ипак, штити уговорног наследника тако што дозвољава уношење посебних клаузула у уговор о наслеђивању којима се уговорном оставиоцу онемогућава да умањи имовинску масу обухваћену уговором о наслеђивању, примера ради, тако што ће за живота са неким другим лицем закључити уговор о поклону.¹⁵⁷

Тужба за поништење добротних располагања уговорног оставиоца представља предвиђени правни пут којим уговорни наследник или бенефицијар уговора о наслеђивању¹⁵⁸ може заштити своја права, уколико су таква располагања уговорног оставиоца у супротности са одредбама уговора о наслеђивању и уколико је уговорни оставилац имао намеру да тим располагањима осујети уговорног наследника или треће лице. Уговорни наследник или треће лице може тражити редукуцију поклона у висини за коју је оштећен и може тражити реституцију поклона у новчаној противвредности на дан отварања заоставштине уговорног оставиоца или да поклонопримац врати поклон у истом стању какав је био у тренутку отварања заоставштине.¹⁵⁹ Ако уговорни наследник још за живота уговорног оставиоца сазна да је уговорни оставилац закључио уговор о поклону којим располаже имовином која је предмет уговора о наслеђивању,

¹⁵⁴ Чл. 513 ст. 2 и 3 Швајцарског грађанског законика.

¹⁵⁵ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 336.

¹⁵⁶ Чл. 481 ст. 2 Швајцарског грађанског законика.

¹⁵⁷ J. Gauthier, *op. cit.* стр. 67. Наведено према: М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 345.

¹⁵⁸ Бенефицијар уговора о наслеђивању је треће лице у чију корист је закључен уговор о наслеђивању.

¹⁵⁹ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 355.

он је дужан да у прописаној писаној форми обавести поколнопримца да је тим поклоном већ располагао уговором о наслеђивању, јер на тај начин он у евентуалном будућем парничном поступку онемогућава поклонопримца да се позове на савесност.¹⁶⁰

Швајцарска теорија и пракса заузеле су став да уговорни оставилац може неометано располагати предметом уговора о наслеђивању уколико је тим располагањем побољшао свој материјални и правни положај, као и ако је уношењем клаузуле у уговор то право резервисао за себе.¹⁶¹

Уговорни оставилац може и теретним правним пословима располагати својом имовином, и у том случају уговорни наследник не може заштитити своја права, осим ако уговорни наследник докаже да је уговорни оставилац симулованим теретним правним послом отуђио имовину на његову штету. У том случају, он може тражити поништај тог симулованог правног посла и накнаду штете или повраћај ствари, уколико је она истог квалитета као када је друга уговорна страна примила ту ствар путем симулованог уговора.¹⁶²

2.4. Престанак уговора о наслеђивању

2.4.1. Споразумни престанак уговора о наслеђивању

Одредбом чл. 513 ст. 1 Швајцарског грађанског законика предвиђен је паралелизам форме у случају када уговорне стране желе споразумно раскинути уговор о наслеђивању. То значи, да је неопходно да уговор којим се раскида уговор о наслеђивању буде закључен у писаној форми, пред истим лицем пред којим је закључен уговор који се раскида. У швајцарској теорији заузет је став да се идентична форма као за сачињавање уговора захтева и приликом модификације уговора о наслеђивању.¹⁶³

2.4.2. Једностранни раскид уговора о наслеђивању

У начелу, уговор о наслеђивању је неопозив, међутим ако су уговорне стране закључиле теретни тзв. монетарни уговор о наслеђивању, правне норме штите

¹⁶⁰ *Ibid.*

¹⁶¹ J. Ghandchi Schmid, *op. cit.* стр. 101.

¹⁶² J. Gauthier, *op. cit.* стр. 77–78. Наведено према: М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 354.

¹⁶³ J. Ghandchi Schmid, *op. cit.* стр. 102.

уговорног оставиоца. Анализом одредаба Швајцарског законика о облигацијама,¹⁶⁴ које се односе на раскид облигационих уговора, а на чију примену упућује чл. 514 Швајцарског грађанског законика, закључујемо да уговорни оставилац може једнострано раскинути уговор о наслеђивању уколико уговорни наследник не извршава своје обавезе, на пример не плаћа редовно уговорену ренту или не даје издржавање.

Уговорни оставилац може једнострано раскинути уговор о наслеђивању и у случају када уговорни наследник према уговорном оставиоцу или њему блиском лицу изврши радњу која представља разлог да он буде искључен из права на нужни део, сходно чл. 477 законика. Кодификатор захтева да се воља за једностраним раскидом уговора мора манифестовати у неком од завештајних облика.¹⁶⁵

2.4.3. Поништење уговора о наслеђивању

По слову Швајцарског грађанског законика уговор о наслеђивању може бити апсолутно и релативно ништав.

Најпре, уговор о наслеђивању може бити апсолутно ништав уколико нису испуњени услови у погледу способности за закључење уговора и уколико није закључен у прописаној форми пред овлашћеним лицем.¹⁶⁶ Швајцарски теоретичари су ипак дошли до закључка да се уговор о наслеђивању, који није закључен у прописаној форми, може конвертовати у други правни посао, уколико су испуњени услови за пуноважност тог правног посла и ако су уговорне стране биле савесне.¹⁶⁷

Ништав је и уговор о наслеђивању чије су поједине одредбе ништаве, а уговор не може опстати у правном свету без тих одредаба. У случају да су неке одредбе уговора сачињене под дејством мана воља, а нису од битног значаја за судбину уговора, онда ће се поништити само оне, а остале одредбе уговора ће остати на снази.¹⁶⁸

Заблуда о мотиву постоји у случају када уговорни оставилац, приликом располагања својом заоставштином, има погрешну представу о неким чињеницама или правима у тренутку закључења уговора о наслеђивању одлучујућим за његово

¹⁶⁴ Чл. 108 и 109 Швајцарског законика о облигацијама.

¹⁶⁵ Чл. 513 ст. 2 и 3 Швајцарског грађанског законика.

¹⁶⁶ О условима за закључење уговора о наслеђивању било је речи посебном поглављу посвећеном форми.

¹⁶⁷ Ништав уговор о наслеђивању може се конвертовати у јавну форму завештања. Р. Н. Steinauer, *Le droit des successions*, Berne, 2006, стр. 380. Наведено према: М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 400.

¹⁶⁸ Чл. 469 Швајцарског грађанског законика. На мане воље у домену уговора о наслеђивању примењују се одредбе Швајцарског законика о облигацијама (видети: чл. 23–31 Швајцарског законика о облигацијама).

располагање. Одредба уговора о наслеђивању ће у тој ситуацији бити поништена, ако је тај мотив је био битан или је плод преваре уговорног оставиоца.¹⁶⁹ Уговор може бити релативно ништав и ако се закључи услед постојања заблуде у вези са лицима или предметом, односно када се изјава воље уговорног оставиоца у бити разликује од онога што је он заиста желео изјавити, па би у том случају требало утврдити узрочну везу између мана воље и изјаве дате под њиховим дејством.¹⁷⁰ Овакве одредбе уговора конвалидирају у року од годину дана од дана када је уговорни оставилац сазнао да су манљиве, а није их опозвао.¹⁷¹ Након смрти уговорног оставиоца, његови наследници могу поднети тужбу за поништај уговора о наслеђивању услед мана воља,¹⁷² и то у субјективном року од годину дана од дана сазнања за уговор и за разлог неважности, а најкасније пре протекла објективног рока од 10 година од дана покретања оставинског поступка.¹⁷³ Ако је уговорни наследник био несавесан, односно знао је да уговор има недостатке који утичу на његову пуноважност, тужба се може подићи у објективном року од 30 година.¹⁷⁴

Уговор неће производити дејство ако уговорни наследник премине пре уговорног оставиоца. Међутим, ако се услед смрти наследника уговорни оставилац обогатио, имајући у виду уговорна располагања наследника у његову корист, наследници преминулог уговорног наследника могу тражити повраћај датог, осим ако уговором нешто друго није превидијено.¹⁷⁵

Уколико је уговорни оставилац закључењем уговора о наслеђивању повредио нужни део нужних наследника, они могу побијати уговор и тражити његово намирење.¹⁷⁶ Нужни део се намирају тако што се сва располагања у корист уговорних наследника и легатара сразмерно редукују, осим ако из садржине уговора не проистиче нешто друго.¹⁷⁷

¹⁶⁹ Р. Н. Steinauer, *Le droit des successions*, стр. 195. Наведено према: М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 406.

¹⁷⁰ Чл. 469 ст. 3 Швајцарског грађанског законика.

¹⁷¹ Чл. 469 ст. 2 Швајцарског грађанског законика.

¹⁷² Чл. 519 ст. 1 тач. 2 и ст. 2 Швајцарског грађанског законика.

¹⁷³ Чл. 521 ст. 1 Швајцарског грађанског законика.

¹⁷⁴ Чл. 521 ст. 2 Швајцарског грађанског законика.

¹⁷⁵ Чл. 515 Швајцарског грађанског законика.

¹⁷⁶ Чл. 522 ст. 1 Швајцарског грађанског законика.

¹⁷⁷ Чл. 525 ст. 1 Швајцарског грађанског законика.

3. Аустријско право

Аустријски грађански законик, у односу на претходно обрађене правне системе, даје дефиницију уговора о наслеђивању (*Erbverträge*) тако што је у делу одредбе § 1249 прописано „између супружника може се закључити уговор о наслеђивању, којим се будућа заоставштина или један њен део обећава и обећање прима.“ Посматрајући регулативу уговора о наслеђивању из пера аустријског законодавца, одмах се уочава да је круг правних субеката који могу закључити овај правни посао доста сужен, јер пуноважан уговор могу закључити само супружници, партнери из регистрованих партнерских заједница, али и заручници, с тим што ће пуноважност уговора зависити да ли ће у будућности бити закључен брак између уговорних страна.¹⁷⁸ Уговор о наслеђивању је у Аустријском грађанском законнику своје место пронашао у делу кодификације којим су регулисани брачни уговори.

Како према слову законика уговорне стране могу бити само супружници, регистровани партнери и вереници, који ће касније закључити брак, они се посредством уговора могу и узајамно именовати за наследнике, али могу уговор закључити и у корист трећег лица, најчешће у корист заједничке деце.¹⁷⁹

У овом делу рада неће бити посебно речи о врстама уговора о наслеђивању у аустријском законодавству, с обзиром на то да и овде важи општа подела која се примењује у немачком праву, о чему је већ било речи.

3.1. Услови за пуноважност уговора о наслеђивању

3.1.1. Способност за закључење уговора

У погледу услова за пуноважност уговора о наслеђивању, аналогно се примењују одредбе које важе за писмено завештање. То значи да уговарачи морају имати активну завештајну способност, односно способност да буду завештаоци, као и пословну способност.¹⁸⁰ Према аустријском законодавству пословна способност се стиче са навршених 18 година живота.¹⁸¹ Аустријски законодавац у § 1251 каже да се одредбе које регулишу услове пуноважности код уговора, уопште, примењују и на уговор о наслеђивању. Сходно томе, пунолетна лица која немају потпуну пословну способност могу закључити уговор о наслеђивању уколико тим уговором стичу само

¹⁷⁸ § 602 Аустријског грађанског законика.

¹⁷⁹ Н. Стојановић, *Зашто је уговор о наслеђивању забрањен у нашем праву?*, стр. 167.

¹⁸⁰ §§ 565–569 Аустријског грађанског законика.

¹⁸¹ § 21 Аустријског грађанског законика.

права, али не и обавезе. У осталим случајевима, неопходно је да за закључење конкретног правног посла имају одобрење законског заступника, а по потреби и суда, с тим што одобрење може бити дато и накнадно, у разумном року.¹⁸²

3.1.2. Свечана форма као услов за закључење уговора

Уговор о наслеђивању сачињава се у форми нотарски обрађене исправе (нотарског акта), а аустријски законодавац за пуноважност овог уговора захтева да се испуне све формалности које су неопходне за пуноважност писменог завештања.¹⁸³ Аустријска пракса, увођењем институције јавног бележника, кориговала је ово правило, па се уговор сачињава пред јавним бележником у форми јавнобележнички обрађеног записа, који потврђује још један нотар или два пунолетна, пословно способна сведока, при чему нотар констатује како је утврдио да је воља уговарача била слободна и озбиљна.¹⁸⁴ Уговор који није сачињен од стране нотара, већ неког другог органа, па и суда, неће производити правно дејство.

3.2. Дејства уговора о наслеђивању

По слову аустријског законодавца, код уговора о наслеђивању право представљања се не примењује уколико супружник – уговорни наследник, премине пре супружника – уговорног оставиоца. Према томе, уговор о наслеђивању престаје да производи правно дејство, с обзиром да „право које из овог уговора постаје, претпоставља смрт оставиоца.“¹⁸⁵ Овакав став законодавца може се оправдати чињеницом да се уговором о наслеђивању располаже имовином која постоји у тренутку смрти уговорног оставиоца, па ако је уговорни наследник први преминуо, он није стигао да стекне субјективно право наслеђа које је зајемчено уговором. Такође, у прилог овој аргументацији иде и констатација да уговорни оставилац може несметано располагати имовином која је предмет уговора.¹⁸⁶ У уговор се може унети клаузула којом се уговорном оставиоцу изричито забрањује да правним пословима са дејством *inter vivos* располаже предметом уговора о наслеђивању, или се може унети забрана

¹⁸² § 865 ст. 2, ст. 3 и ст. 5 Аустријског грађанског законика.

¹⁸³ § 1249 Аустријског грађанског законика.

¹⁸⁴ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 314.

¹⁸⁵ § 1252 Аустријског грађанског законика.

¹⁸⁶ *Ibid.*

располагања конкретном непокретности уписивањем посебне забележбе у јавне књиге.¹⁸⁷

Аустријски правни систем експлицитно одступа од правила да се уговором о наслеђивању располаже целокупном заоставштином, тако што предвиђа да уговорном оставиоцу остаје слободна 1/4 заоставштине која не може да буде ни на који начин оптерећена – ни правом на нужни део, нити потраживањима. Чак и у случају да је предмет уговора целокупна заоставштина, тај „чисти удео“ како га законодавац назива, биће распоређен наследницима према правилима законског наслеђивања. Слободним делом заоставштине оставилац може располагати завештањем, он се тога права не може одрећи, а у случају да она ипак не буде отуђена правним пословима, тај удео на заоставштини наслеђују законски наследници оставиоца.¹⁸⁸

Интересантна је правна ситуација када је уговорни оставилац пре закључења уговора о наслеђивању сачинио завештање. У случају да између одредаба раније сачињеног завештања и уговора о наслеђивању нема колизије, оба правна посла остаће на снази. Комплексније је када постоји колизија између ових послова, нарочито када се и тестаментом и уговором располаже целокупном имовином. Тада полазимо од чињенице да је уговор о наслеђивању најјачи основ позивања на наслеђе, и у том случају завештање престаје да важи, али само у односу на удео од $\frac{3}{4}$ на заоставштини, као максимума којим се може располагати овим уговором.¹⁸⁹

3.3. Престанак уговора о наслеђивању

Аустријски грађански законик одредбом § 1254 прописује да уговор о наслеђивању не може престати опозивом, на штету другог супружника са којим је закључен, осим у случају да постоји неки од законом предвиђених разлога који узрокују неважност уговора. Према томе, може се закључити да је и у аустријском праву уговор о наслеђивању једнострано неопозив.

У аустријској литератури заступљено је становиште да уговор о наслеђивању може престати споразумом уговорних страна, за чију пуноважност се захтева иста форма предвиђена за закључење уговора. Споразум о престанку уговора о наслеђивању мора бити закључен у форми јавнобележнички обрађеног записа. Непоштовањем

¹⁸⁷ W. Kralik, *Das Erbrecht*, Wien, 1983, стр. 162–163. Наведено према: М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 345.

¹⁸⁸ § 1253 Аустријског грађанског законика.

¹⁸⁹ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 333.

паралелизма форме споразум неће произвести дејство, а уговор ће остати на снази.¹⁹⁰ Још један начин споразумног престанка уговора о наслеђивању јесте сачињавање заједничког завештања супружника, којим би се ставиле ван снаге одредбе уговора о наслеђивању, с тим да би и овај *mortis causa* посао морао испунити захтев о паралелизму форме. Стога, он би морао бити сачињен у форми јавнобележничког акта.

Из дефинисања уговора о наслеђивању у аустријском праву, недосмислено се закључује да уговор неће произвести правно дејство уколико је закључен између, на пример родитеља и детета, или лица која нису ни у каквој родбинској вези, зато што законодавац имплицитно закључење уговора дозвољава само између супружника, регистрованих партнера и вереника. Ако вереници који су закључили уговор о наслеђивању касније раскину веридбу, одредбе уговора о наслеђивању у целини губе правно дејство, и такав уговор је ништав.

Како је већ напоменуто, аустријски законодавац уговор о наслеђивању сврстава у брачне уговоре, па сходно тој особини овај уговор ће престати да производи дејство у случају развода брака између супружника, јер је отпао основ који уговор одржава у правном свету, осим ако уговором није уговорено другачије.¹⁹¹ Такође, и поништење брака са собом повлачи ништавост уговора о наслеђивању, али је онај партнер који је скривио разлог за поништење дужан другом партнеру надокнадити штету.¹⁹²

Део уговора о наслеђивању ништав је и у случају када уговорни оставилац закључењем уговора о наслеђивању располаже својом имовином изнад дозвољеног законског максимума од 3/4 од укупне имовине коју поседује. У овом случају, уговорна располагања која прелазе максимум од 3/4 биће ништава, јер законодавац на тај начин штити законске наследнике.¹⁹³ Такође, законодавац забрањује конверзију оваквог уговора, којим се располагало са више од 3/4 имовине, у завештање.¹⁹⁴

4. Француско право

Уговор о наслеђивању (*l' institution contractuelle*) софистицирано је регулисан од стране француског законодавца члановима од 1081 до 1099 Француског грађанског законика. Кодекс овај правни посао назива поклоном будућих ствари (*donation de bien*

¹⁹⁰ *Ibid*, стр. 376.

¹⁹¹ § 1266 Аустријског грађанског законика.

¹⁹² § 1265 Аустријског грађанског законика.

¹⁹³ Арг. из § 1253 Аустријског грађанског законика.

¹⁹⁴ W. Kralik, *op. cit.* стр. 163. Наведено према: М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 401.

à venir), иако он по својој правној природи представља уговорно наслеђивање, односно располагање заоставштином која није отворена, али само у склопу брачноимовинског режима.¹⁹⁵ Допуштеност закључења оваквог уговора између супружника изузетак је од правила да је забрањено располагање будућом заоставштином. Може се закључити у форми (пред)брачног уговора, а француска пракса и јуриспруденција креирали су и посебан облик уговорног наслеђивања – поклон будућих ствари надживелом супружнику, код кога супружници, у току трајања брачне заједнице, реципрочно, између себе, располажу заоставштином.¹⁹⁶

Према основном критеријуму поделе правних послова у француском праву – на теретне и добротине, уговор о наслеђивању спада у групу добротиних правних послова. Међутим, за разлику од завештања, које такође припада групи добротиних послова, уговор о наслеђивању је двострани, али једностранообавезујући правни посао.¹⁹⁷ Уговор о наслеђивању карактерише то да он свој основ мора имати у браку, па може бити закључен у форми брачног уговора, или за време трајања брака између супружника, када се третира као поклон.¹⁹⁸ Тренутак када је поклон будућих ствари закључен, врло је значајан када је у питању његово опозивање, те, у том смислу, ако је закључен у форми брачног уговора пре закључења брака, онда је начелно неопозив и назива се уговор о наслеђивању, док с друге стране, уколико је закључен за време трајања брака, онда је опозив, и квалификује се као поклон за случај смрти. Ова врста правног посла спада у хибридне уговоре са двоструком правном природом, односно правне послове „амфибију“, јер има елементе поклона и завештања.¹⁹⁹ Бестеретност овај уговор чини сличним поклону, а с обзиром на то да је реч о правном послу *motis causa*, правно дејство које производи након смрти уговорног оставиоца – поклонодавца, чини га сличним завештању.²⁰⁰ Ове особине уговора о наслеђивању су од битног значаја зато што постоји разлика у правном режиму који се односи на поклоне, с једне стране, и завештање, с друге стране, и то у смислу последица у случају повреде права на нужни део, као и у погледу способности за њихово предузимање.²⁰¹

¹⁹⁵ М. Станковић, Уговорно наслеђивање у француском праву, стр. 338–339.

¹⁹⁶ *Ibid*, стр. 356.

¹⁹⁷ *Ibid*, стр. 356.

¹⁹⁸ Ph. Malaurie, L. Aynés, *op. cit.* стр. 345.

¹⁹⁹ *Ibid*, стр. 369.

²⁰⁰ М. Grimaldi, *op. cit.* стр. 271–272.

²⁰¹ *Ibid*, стр. 270.

4.1. Врсте уговора о наслеђивању

Француска правна наука, услед специфичне систематике Француског грађанског законика, предност даје поделу правних послова према критеријуму да ли једна уговорна страна даје накнаду за корист коју добија од друге уговорне стране, где се правни послови деле на добротине и теретне. Мањег је значаја подела правних послова према критеријуму када неки правни посао почиње да производи правно дејство, односно да ли се његово дејство манифестује међу живима или након смрти, на послове *inter vivos* и *mortis causa*. Према томе, може се закључити да се уговорно наслеђивање може подвести и под правне послове *inter vivos*, и под правне послове *mortis causa*, тако што се јавља у два облика, у форми брачног уговора и у форми пакла између супружника током трајања брака.

Уговор о наслеђивању у форми брачног уговора је заправо пакла будућих ствари, и има две подврсте, као уговор којим се именује будући супружник за наследника од стране трећих лица и као уговор којим се именује супружник за наследника од стране другог супружника. Другу врсту наследноправних уговора, пакла између супружника за време трајања брака изнедрила је француска нотарска пракса. Заједничко свим врстама уговора јесте то што имају своје утемељење у браку, у супротном уговор је ништав. Такође, у француском праву допуштене су још неке врсте уговора о наслеђивању, а то су кумулативни пакла постојећих и будућих ствари и обећање једнакости.²⁰²

Што се тиче терминологије, уговорни оставилац назива се паклонодавцем, а уговорни наследник паклонопримцем.²⁰³

4.1.1. Уговорно наслеђивање путем брачног уговора

Уговорно наслеђивање путем брачног уговора врши се пре закључења брака између будућних супружника, саставни је део брачног уговора и најчешће овим правним послом се регулишу имовински односи супружника након окончања брака, смрћу једног од супружника, разводом или поништењем.²⁰⁴ Напред наведено за собом повлачи чињеницу да уговорне стране морају бити лица која имају способност да закључе брак – *Habilis ad nuptias habilis ad pacta nuptialia* (ко је способан да закључи

²⁰² *Ibid*, стр. 344–359.

²⁰³ *Ibid*, стр. 344.

²⁰⁴ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 131.

брак способан је и да закључи брачни уговор).²⁰⁵ Овај уговор произвешће правно дејство само уколико се закључи брак између лица у чију корист се уговор закључује.²⁰⁶ Карактерише га начелна неопозивост, а супсидијарно се примењују одредбе закона које важе за поклон.²⁰⁷ Још једна значајна особина уговорног наслеђивања јесте што се код ових правних послова одступа од правила „*donner er retener ne vaut*“ (дати, а задржати не вреди).²⁰⁸ Иако је уговор у начелу неопозив, ипак он само везује уговорног оставиоца, али га не обавезује, што значи да он може располагати својим добрима правним пословима *inter vivos*.²⁰⁹

Брачни уговор којим се уговара наслеђивање између супружника има строгу форму, што значи да се закључује у писаној форми, пред једним нотаром, који га потврђује уз обавезно присуство и обострану сагласност оба супружника, али без присуства сведока.²¹⁰

Француски грађански законик регулише два облика уговора о наслеђивању путем брачног уговора, и то кроз именовање будућег супружника за наследника од стране трећих лица, и кроз именовање супружника за наследника од стране другог супружника.

4.1.1.1. Именовање будућег супружника за наследника од стране трећих лица

Одредбом члана 1082 став 1 Француског грађанског законика, прописано је да отац или мајка, други преци, као и сва трећа лица, могу брачним уговором да располажу целокупном или делом своје имовине, коју ће оставити на дан своје смрти, како у корист поменутих супружника, тако и у корист деце рођене у том браку за случај да поклонодавац надживи супружника који је поклонопримац. Законодавац је у ставу 2 регулисао ситуацију када поклонодавац надживи поклонопримца, у том случају сматра се да се сва располагања учињена у корист поклонопримца преносе на његове потомке који су рођени у браку између супружника у чију корист је закључен брачни уговор.²¹¹

²⁰⁵ Сходно чл. 144, чл. 1398 и чл. 1399 Француског грађанског законика, наведено према: М. Станковић, Уговорно наслеђивање у француском праву, стр. 345.

²⁰⁶ Чл. 1088 Француског грађанског законика.

²⁰⁷ Е. Roig, *Ce qu'il faut savoir sur les donations successions*, Paris, 2009, стр. 25.

²⁰⁸ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 132.

²⁰⁹ Н. Стојановић, *Зашто је уговор о наслеђивању забрањен у нашем праву*, стр. 169.

²¹⁰ Чл. 1394 Француског грађанског законика, Е. Roig, *op. cit.* стр. 25.

²¹¹ Чл. 1082 Француског грађанског законика.

Посматрајући ову дефиницију, на први поглед круг лица који се могу јавити у улогама поклонодавца и покнопримца је доста широк, чак и неограничен, међутим анализом Француског грађанског законика, круг лица је ипак омеђен законским нормама којима се уопштено регулише уговорна способност. Уговорни оставилац мора пре свега имати способност неопходну за закључење било које врсте уговора, како би уговор био пуноважан, а постојање те способности цени се у тренутку када се уговор закључује.²¹² Из тога произлази да се у улози поклонодавца никако не могу јавити малолетна лица, с обзиром на то да она не поседују уговорну способност, док ограничено способна пунолетна лица могу закључити уговор, али само у корист другог супружника или потомка, и уколико уговор потпише постављени законски заступник и уз сагласност породичног савета.²¹³

С друге стране, поставља се питање колико је широк круг лица која се могу јавити као покнопримци? Основно правило које се примењује јесте да покнопримац код овог уговора може бити лице које ће истовремено бити у тој улози по општим правилима која се примењују на обичан уговор о поклону.²¹⁴ То могу бити један или оба супружника, с тим да уколико су оба супружника одређена као покнопримци, они примају на поклон идеални удео од по ½. Међутим, ако један од супружника-покнопримаца премине пре покнодавца, онда се сматра да поклон у целини припада надживелом супружнику.²¹⁵ С друге стране, законодавац је омогућио покнодавцу да у брачни уговор унесе одредбу којом предвиђа да тај уговор неће имати правно дејство у случају да један или оба супружника, као уговорни наследници, умру пре њега, односно уколико уговорни оставилац надживи уговорне наследнике.²¹⁶

У пракси се поставило и питање шта ће се десити са поклоним уколико покнопримци премину пре покнодавца, а ништа за тај случај није стипулисано уговором. Тумачењем законских одредаба установило се да постоји законска претпоставка да ће се деца супружника, која су рођена током трајања брака, без обзира да ли су зачета у тренутку закључења брачног уговора или не, аутоматски, по самом закону, сматрати покнопримцима.²¹⁷ Под појмом потомака рођених у браку подразумевају се потомци рођени пре закључења брака, с тим да је неопходно да су

²¹² Н. Mazeaud, L. Mazeaud, J. Mazeaud, *op. cit.* стр. 562.

²¹³ Чл. 501, чл. 502, чл. 1398, чл. 1399 Француског грађанског законика.

²¹⁴ Чл. 968 Француског грађанског законика.

²¹⁵ F. Terré, Y. Lequette, *op. cit.* стр. 442.

²¹⁶ Н. Mazeaud, L. Mazeaud, J. Mazeaud, *op. cit.* стр. 562.

²¹⁷ R. Savatier, *Cours de droit civil – tome troisieme*, Paris, 1951, стр. 502–503. Наведено према: М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 277–278.

потомци оба супружника, потомци рођени након закључења брака, усвојена деца, али се потомком не сматра дете које је потомак једног од супружника.²¹⁸ Законодавац је изричито предвидео забрану привилеговања поједине деце уговорних наследника на штету остале деце, у супротном таква одредба уговора била би ништава.²¹⁹

Нарочита карактеристика овог уговора је што се он може закључити између уговорног оставиоца и супружника, али под условом да уговорни наследник буде други супружник.²²⁰ Ова врста уговорног наслеђивања може служити као основ и за сингуларну и за универзалну сукцесију.²²¹

4.1.1.2. Именовање будућег супружника за наследника од стране другог супружника

Уговор којим се врши именовање будућег супружника за наследника је друга врста брачног наследноправног уговора, који се закључује када један супружник чини поклон са намером да након своје смрти осигура имовински положај другог супружника.²²² Уколико супружник који чини поклон са супружником у чију корист се закључује уговор нема деце или нема других потомака, уопште, он може супружнику-поклонопримцу, пренети целокупну имовину коју поседује, или само њен део. Међутим, уколико има потомке, на располагању су му три могућности: супружник поклонодавац може у корист супружника поклонопримца да располаже делом своје заоставштине, може му пренети 1/4 својине на својој заоставштини, а на 3/4 установити право плодуживања, или може на целокупној заоставштини установити право плодуживања.²²³

4.1.2. Уговорно наслеђивање између супружника за време трајања брака

Уговорно наслеђивање између супружника за време трајања брака изнедрила је француска пракса и правна наука, он није дефинисан у закону, и спада у групу уговора који се у пракси најчешће закључује, за разлику од поклона будућих ствари који није толико популаран међу правним субјектима.²²⁴ Уговор могу само закључити супружници реципрочно између себе, или у корист једног супружника, за време

²¹⁸ Ph. Malaurie, L. Aynes, *op. cit.* стр. 371.

²¹⁹ R. Savatier, *op. cit.* стр. 503. Наведено према: М. Станковић, Уговорно наслеђивање у француском праву, стр. 348.

²²⁰ О. Антић, Уговор о наслеђивању и други забрањени наследноправни уговори у нашем праву, стр. 513.

²²¹ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 135.

²²² Чл. 1091 Француског грађанског законика.

²²³ Чл. 1094 и чл. 1094-1 Француског грађанског законика.

²²⁴ F. Terré, Y. Lequette, *op. cit.* стр. 447.

трајања брака, док се у корист деце рођене у браку не може закључити. Учесталост у закључивању овог правног посла највероватније лежи у чињеници да уговорни оставилац није везан овим уговором, с обзиром на то да имовином која је предмет уговора може располагати теретним и добротним правним пословима. Овакав концепт овај правни посао приближава завештању, а уговорни наследник има положај завештајног наследника јер права из уговора стиче делацијом уговорног оставиоца.²²⁵

Иако има сличности са завештањем, јуриспруденција је ипак определила да се на уговор о наслеђивању закљученом између супружника за време трајања брака примењују одредбе Француског грађанског законика које се односе на поклоне. Код овог уговора се не примењује правило „дати, а задржати не вреди“. Предност овог уговора јесте што се њиме прецизно фиксирају располагања будућим стварима, а нотарска форма предупредује утицај на вољу између уговорних страна.²²⁶ У предности овог уговора убраја се и материјална сигурност надживелог супружника, у складу са његовим, најчешће, узајамним карактером.²²⁷

Када се уговор посматра са аспекта опозивности, ова форма је најмање сигурна за уговорног наследника. Право на опозив је строго лично право уговорног оставиоца, и он за живота може опозвати поклон будућих ствари у било ком тренутку, без обавезе образлагања због чега то чини.²²⁸

4.1.3. Посебне врсте уговора о наслеђивању у француском праву

Француско право допушта и неке посебне врсте уговора о наслеђивању, а то су кумулативни поклон постојећих и будућих ствари и тзв. обећање једнакости.

Уговор о будућем наслеђу који садржи клаузулу „обећања једнакости“ (*la promesse d'égalité*) је творевина феудалног права, која се као допуштен вид уговорног наслеђивања задржала и у савременом француском праву, кроз одредбе Француског грађанског законика. Овај специфичан уговор који одступа од правила забране уговорног наслеђивања, закључују супружници посредством брачног уговора. Суштина ове клаузуле огледа се у обавези уговарача-родитеља да врше једнака добротина располагања у корист сваког детета.²²⁹ Француска пракса двоструко тумачи овакав уговор. Према првом, старијем становишту, уговор са оваквом клаузулом има за

²²⁵ М. Станковић, Уговорно наслеђивање у француском праву, стр. 356.

²²⁶ *Ibid*, стр. 357.

²²⁷ F. Terré, Y. Lequette, *op. cit.* стр. 447.

²²⁸ A. Toulemon, *Contrats de mariage et donations entre époux*, Paris, 1957. стр. 117. Наведено према: М. Станковић, Уговорно наслеђивање у француском праву, стр. 358.

²²⁹ М. Станковић, Уговорно наслеђивање између супружника, стр. 183.

циљ да не поремети једнакост међу децом рођеном у браку уколико неко од деце ступи у брак, па родитељи желе да га дарују неком имовином, а на штету осталих наследника. Новија француска пракса клаузулу „обећања једнакости“ тумачи у смислу забране родитељима да располажу заоставштином не само у корист једног од детета, већ и у корист трећег лица, те да на тај начин не повреде нужни део наследника. Другим речима, располагањем заоставштином родитељи неће осујетити наследни део који би детету-наследнику припао по редовном току наслеђивања.²³⁰

Родитељ-уговорни оставилац који врши располагање заоставштином путем уговора уношењем ове клаузуле, мора да одреди да ли ће уговор произвести и дејство само на потомке који су живи у тренутку закључења уговора или и на потомке које ће имати у тренутку смрти. Правни теоретичари мишљења су да ипак предност треба дати тренутку делације, због вишег степена одређености ствари и права која су део будућег наслеђа.²³¹

Друга врста допуштених уговора о наслеђивању јесте кумулативни поклон постојећих и будућих добара, којим се уговорни наследник опредељује за добра или део добара која су постојала у тренутку чињења поклона, или за добра или део добара која ће му припасти у тренутку смрти уговорног оставиоца-поклонодавца, с тим да поклонопримац ово право избора стиче тек након смрти поклонодавца јер тада уговор почиње да производи своја правна дејства.²³²

Наравно, поклонопримац чини избор у зависности од чињенице у ком тренутку је актива уговорног оставиоца била већа од пасиве.²³³ По својој правној природи, право избора поклонопримца је преображајно право, што значи да кумулативни поклон може бити конвертован у уговор о поклону, те на тај начин ретроактивно изменити уговор о наслеђивању.²³⁴

4.2. Услови за пуноважност уговора о наслеђивању

4.2.1. Способност за закључење уговора

Специфична систематика уговора о наслеђивању у француском праву огледа се и у условима који су потребни у погледу способности за закључење уговора, тако да

²³⁰ М. Станковић, Уговорно наслеђивање у француском праву, стр. 360–361.

²³¹ R. Savatier, *op. cit.* стр. 505. Наведено према: М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 184.

²³² Чл. 1084 и чл. 1085 Француског грађанског законика.

²³³ М. Станковић, Уговорно наслеђивање у француском праву, стр. 359.

²³⁴ F. Terré, Y. Lequette, *op. cit.* стр. 449.

услови које уговорне стране морају испунити зависе од врсте уговора који се закључује у конкретном случају.

Када је уговор о наслеђивању саставни део брачног уговора, неопходно је да уговорне стране поседују и способност за закључење пуноважног брака, која се стиче са навршених 18 година живота.²³⁵ Када то „озбиљни разлози“ налажу, могуће је да се и малолетном лицу дозволи склапање брака.²³⁶

Узимајући у обзир правну природу овог уговора у овом правном систему, имајући у виду да се налази између завештања и поклона, и да спада у добротине правне послове, да би уговорни оставилац могао закључити уговор мора да испуни услове који се иначе траже за поклонодавца код обичног уговора о поклону, а који се процењују у моменту закључења уговора.²³⁷ Међутим, малолетна лица²³⁸ и пунолетна лица која су ограничено пословно способна морају испунити додатне услове како би могли закључити пуноважан брачни уговор, између осталог и уговор о наслеђивању. Тај додатни услов односи се на добијање сагласности за закључење уговора од стране старатеља или тудора, с тим што старатељ може поднети захтев суду да у име и за рачун ограничено пословно способног лица закључи брачни уговор, ради заштите његових интереса.²³⁹

Уговорни наследник може бити лице које има способност да буде поклонопримац у обичном уговору о поклону.²⁴⁰ Када се бестеретна уговорна располагања врше у корист малолетног лица, неопходна је сагласност старатеља, али ако располагања буду теретне природе, односно ако лице под старатељством располаже својом имовином, осим сагласности старатеља неопходна је и сагласност породичног савета или суда.²⁴¹ Исто важи и код пунолетних лица под туторством, где је неопходна сагласност тудора.²⁴²

²³⁵ Чл. 144 Француског грађанског законика.

²³⁶ Чл. 145 Француског грађанског законика.

²³⁷ F. Terré, Y. Lequette, *op. cit.* стр. 442.

²³⁸ Када малолетник закључује брак, мора имати сагласност старатеља или тудора да би брак био пуноважан. Аналогно томе, сагласност ових лица мора бити дата и када малолетник у својству уговорног оставиоца закључује уговор о наслеђивању у оквиру брачног уговора и он тада може располагати на идентичан начин као и пунолетни супружници. Видети: чл. 1095 Француског грађанског законика.

²³⁹ Чл. 1398 ст. 1 и чл. 1399 ст. 1 и ст. 3 Француског грађанског законика.

²⁴⁰ H. Mazeaud, L. Mazeaud, J. Mazeaud, *op. cit.* стр. 562.

²⁴¹ Чл. 501 Француског грађанског законика.

²⁴² Чл. 935 Француског грађанског законика.

4.2.2. Форма као услов пуноважности уговора о наслеђивању

Уговор о наслеђивању који садржи именовање наследника и који се закључује као саставни део брачног уговора закључује се у форми која је предвиђена за закључење брачног уговора. То значи да се закључује у писаној форми, пред нотаром, који има обавезу да укаже уговорним странама да је уговор неопозив, затим неопходно је присуство уговорних страна или њихових заступника, с тим да се не захтева присуство сведока.²⁴³

На уговор којим се врши именовање наследника путем поклона будућих ствари надживелом супружнику примењују се правила која се захевају за форму која је предвиђена за закључење уговора о поклону, према томе овај уговор ће се закључити пред једним нотаром, без присуства сведока, што уговарачима гарантује дискретност у погледу садржине уговора.²⁴⁴ Посматрајући услове који се морају испунити да би уговор био формално пуноважан, закључујемо да су слични формални захтеви за било коју врсту уговора о наслеђивању коју познаје француско право, без обзира што су правила која се примењују на форму уговора који се закључују пре и током брака налазе на различитим местима у законнику.

Нотари у Француској од 01. јануара 1975. године имају законску обавезу да Централном регистру располагања последњом вољом депонују на чување уговор о наслеђивању, без обзира да ли је нотар тај који је сачинио уговор или је њему уговор предат.²⁴⁵

4.3. Дејства уговора о наслеђивању

Уговорно наслеђивање посредством брачног уговора производи правно дејство *mortis causa*, након смрти уговорног оставиоца, а како смо раније говорили овај правни посао се налази на пола пута између завештања и поклона, с обзиром на то да садржи елементе и једног и другог, па стога његова правна дејства треба поделити у две фазе. Прва фаза почиње од тренутка закључења уговора између уговорног оставиоца и уговорног наследника, и траје све до тренутка делације уговорног оставиоца, када започиње друга фаза правних дејстава.²⁴⁶

²⁴³ Чл. 1394 ст. 1 Француског грађанског законика.

²⁴⁴ Чл. 931 Француског грађанског законика. Н. Mazeaud, L. Mazeaud, J. Mazeaud, *op. cit.* стр. 562.

²⁴⁵ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 316.

²⁴⁶ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање у француском праву*, стр. 350.

Положај уговорног оставиоца је специфичан, он располаже брачним уговором у начелу не може опозвати, што га разликује од завештаоца, а права која су предмет уговорног наслеђивања остају у својини уговорног оставиоца све до његове смрти, што га у бити разликује од поклонодавца.²⁴⁷ Неопозивост уговорног наслеђивања је, ипак, ограничена, јер Француски грађански законик омогућава уговорном оставиоцу да располаже правима и стварима која су предмет брачног уговора, и то тако што он може ствари и права отуђити теретним правним пословима, док је добродино располагање могуће само када је реч о поклонима мале вредности.²⁴⁸ Из наведеног произилази да уговорни оставилац не може закључити нови добродин правни посао којим ће располагати уговореном масом, јер би на тај начин осујетио положај уговорног наследника, као и суштину уговорног наслеђивања које има за циљ имовинско обезбеђење друге уговорне стране. Оставилац може путем добродиних правних послова располагати имовином која није предмет брачног уговора.

Законодавац у великој мери штити положај уговорног наследника тиме што ограничава уговорног оставиоца да опозове поклон који је учинио, поготово ако је предмет уговарања целокупна заоставштина уговорног оставиоца. Међутим, уколико уговорни оставилац уговором преноси само идеални удео своје будуће заоставштине, а не прецизира права и ствари које су предмет уговора, доводи уговорног наследника у неповољну позицију. У том случају, уговорни наследник не зна шта му је све уговором пренето све до тренутка смрти уговорног оставиоца, па уговор, са аспекта уговорног наследника, карактерише неизвесност. Према томе, уколико је уговорни оставилац добродиним пословима располагао правима и стварима које су већ биле предмет брачног уговора, а биле су одређене у идеалном уделу, онда уговорни наследник не може судским путем заштитити та своја зајемчена права док је уговорни оставилац у животу.²⁴⁹

Иако поклон будућих ствари делује као врло интересантан правни посао, којим се обезбеђују супружници, ипак у пракси се врло ретко примењује, највероватније због неопозивости која га на прву карактерише. Како би се правни субјекти охрабрили на закључење ових уговора, нотари су у пракси почели да уносе „клаузуле опозивости уговорног наслеђивања“ (*clauses de revocabilité*), на основу којих уговорни оставилац задржава право да располаже објектом уговора о наслеђивању. Уношење оваквих

²⁴⁷ Ph. Malaurie, L. Aynes, *op. cit.* стр. 372.

²⁴⁸ Чл. 1083 Француског грађанског законика.

²⁴⁹ *Ibid*, стр. 350–351.

клаузула у уговор о наслеђивању доводи у питање његову неопозивост која произлази из самих законских одредаба. Постоје аутори који су заговорници неопозовости уговора о наслеђивању, и дефинишу ту особину управо као предност ових уговора, а све у функцији пружања гаранције породици која се тек формира.²⁵⁰

Како је већ указано, уговорни оставилац може слободно својом имовином, која је предмет уговора о наслеђивању, располагати теретним правним пословима и на тај начин опозвати уговор у складу са законом, с тим што у овом случају треба правити разлику између сингуларне и универзалне сукцесије. Код сингуларне сукцесије, уговорни оставилац може закључивати теретне послове којима би индиректно опозвао уговор о наслеђивању, или којима би само уговорено право умањило, и на тај начин делимично опозвао уговор о наслеђивању. Код универзалне сукцесије ситуација је другачија. Наиме, уговорни оставилац мора да докаже да постоји потреба за отуђењем имовине теретним правним послом, па тек ако докаже, он може умањити имовину, а то умањење ће се само квалитативно, али не и квантитативно одразити на уговорног наследника.²⁵¹

Делацијом уговорног оставиоца отпочиње друга фаза правних дејстава уговора о наслеђивању, у којој је положај уговорног наследника сличан положају завештајног наследника и испорукопримца, па се у овом смислу уговорно наслеђивање приближава завештању. Битно је истакнути да је положај уговорног наследника исти, независно од тога да ли је закључен уговор између супружника или је треће лице у улози уговорног оставиоца. Уговорни наследник након смрти уговорног оставиоца може дати позитивну или негативну наследничку изјаву. До тада, уговорни наследник је, како поједини аутори наводе „само титулар евентуалног права у погледу предмета уговора, и користи из добродиног правног посла стиче тек смрћу уговорног оставиоца“.²⁵² Француско законодавство разликује две врсте позитивних наследничких изјава, обичну и ону са захтевом за попис и процену заоставштине, јер зависно од тога која буде дата у конкретном случају, зависиће и обим одговорности за дугове.²⁵³ Уколико уговорни наследник буде дао негативну наследничку изјаву, онда ће се сматрати да заправо

²⁵⁰ Н. Mazeaud, L. Mazeaud, J. Mazeaud, *op. cit.* стр. 565.

²⁵¹ М. Станковић, Уговорно наслеђивање у француском праву, стр. 352–353.

²⁵² М. Станковић, Уговорно наслеђивање у француском праву, стр. 354. Више о томе видети код: Ph. Malaurie, L. Aynes, *op. cit.* стр. 372.

²⁵³ Н. Mazeaud, L. Mazeaud, J. Mazeaud, *op. cit.* стр. 565–566.

никада није ни био одређен за наследника, нити ће моћи да напада оставиочева добročина располагања.²⁵⁴

Када је у питању однос уговорног наслеђивања и намирења нужног дела, полазимо од чињенице да француско право уговор о наслеђивању третира као поклон. На уговор о наслеђивању који је закључен као брачни уговор у случају повреде права на нужни део примењују се правила о редукцији која се односе на поклоне, с тим што ће се та уговорна располагања редуковати након завештајних располагања и доцније учињених поклона (битан је тренутак закључења уговора). Другачија је ситуација са уговором о поклону будућих ствари током брака, јер је он сличнији завештању, па се располагања учињена њиме редукују након завештајних располагања али пре осталих поклона.²⁵⁵ Користи које је надживели супружник стекао уговором о наслеђивању не сматрају се поклоном и не подлежу редукцији, осим ако уговорни оставилац има децу коју није добио са надживелим супружником. Уколико је тој деци повређен нужни део, она исти могу намирити и из имовине уговорног оставиоца-родитеља коју је он обухватио уговором о наслеђивању закљученим са другим супружником.²⁵⁶

4.4. Престанак уговора о наслеђивању

Начелна неопозивост уговора о наслеђивању који је закључен као брачни уговор за последицу је имала малу заинтересованост лица да овај уговор закључе. Како би га учинили атрактивнијим, француски нотари су увели тзв. „клаузуле о опозивости уговорног наслеђивања“ (*clauses de révocabilité* или *les clauses résolutoires*), којима се одступа од начелне забране неопозивости овог уговора.²⁵⁷ Према томе, уношењем ове клаузуле, у случају развода супружника који су закључили брачни уговор којим се именују за наследнике, као правна последица развода јавиће се опозивост уговора, с тим да суд који доноси пресуду којом се брак разводи мора у пресуди јасно назначити да се уговор опозива. У супротном, важиће опште правило о неопозивости располагања посредством брачног уговора.²⁵⁸

С друге стране, имамо постављање наследника посредством поклона будућих ствари које је увек опозиво. Овај уговор уговорни оставилац може у било ком тренутку

²⁵⁴ М. Станковић, Уговорно наслеђивање у француском праву, стр. 354.

²⁵⁵ Н. Крстић, *Поведа и заштита права на нужни део*, докторска дисертација, Правни факултет у Нишу, Ниш, 2016. стр. 233.

²⁵⁶ Чл. 1527 ст. 1 и 2 Француског грађанског законика.

²⁵⁷ Н. Mazeaud, L. Mazeaud, J. Mazeaud, *op. cit.* стр. 565.

²⁵⁸ Чл. 265 Француског грађанског законика; М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 350.

једнострано опозвати уговор, а да чак не мора ни образложити због чега то чини. Право на опозив је строго личне природе, и престаје смрћу уговорног оставиоца.

Независно од врсте уговорног наслеђивања, с обзиром на то да се уношењем *les clauses résolutoires* у брачни уговор којим се именује наследник омогућава опозив, а именовање наследника путем поклона будућих ствари увек је опозиво, раскид уговора може се тражити под истим условима под којима се може тражити раскид обичног уговора о поклону и то уколико је испуњен неки од услова предвиђен чл. 1096. Француског грађанског законика, односно због неблагодарности или неиспуњења услова и неизвршења обавеза стипулисаних у тексту уговора. На пример, неблагодарност би се јавила у случају да уговорни наследник покуша да лиши живота уговорног оставиоца, окротно се понаша према њему, грубо га увреди или одбије да даје издржавање.²⁵⁹ Захтев за раскид уговорни оставилац може тражити у року од годину дана од дана када је уговорни наследник предузео неку од наведених радњи, или у року од годину дана од дана када је уговорни оставилац могао сазнати за неки од незахвалних подухвата уговорног наследника. У случају смрти уговорног оставиоца, његови наследници не би могли истаћи захтев за опозив према уговорном наследнику, осим ако уговорни оставилац није већ покренуо парнични поступак или ако није протекло годину дана од дана када је предузет против њега акт од стране уговорног наследника из чл. 955 Француског грађанског законика. С друге стране, у случају смрти уговорног наследника, уговорни оставилац не може тужити његове наследнике као странке у поступку и тражити раскид уговора.²⁶⁰ Неиспуњење предвиђених услова односно обавеза, као други разлог за раскид, био би, на пример, када једна уговорна страна не изврши обавезу која је предвиђена уговором, док је друга уговорна страна своју обавезу извршила.

Уговор о наслеђивању закључен између супружника за време трајања брака ће престати да производи правно дејство и у случају када супружник поклонопримац умре пре супружника поклонодавца. У овој ситуацији законодавац је сматрао да нема потребе да се дејство уговора прошири и на потомке супружника који су закључили ову врсту брачног уговора, из разлога што ће потомци свакако путем права представљања бити наследници надживелог супружника.²⁶¹

²⁵⁹ Чл. 955 Француског грађанског законика.

²⁶⁰ Чл. 957 Француског грађанског законика.

²⁶¹ А. Toulemon, *op.cit.* стр. 116. Наведено према: М. Станковић, Уговорно наслеђивање у француском праву, стр. 349.

Санкција апсолутне ништавости уговора о наслеђивању у француском праву погодиће уговор који није у складу са јавним поретком и добрим обичајима.²⁶² Осим тога, уговор о наслеђивању биће апсолутно ништав и неће произвести правно дејство уколико лица у чују корист је уговор закључен не склопе пуноважан грађански брак.²⁶³ Такође, непоштовање прописане форме за закључење уговора узрокује ништавост. То значи да је ништав уговор који није закључен у писменој форми пред нотаром, без обзира да ли је део брачног уговора или се закључује као поклон будућих ствари.²⁶⁴

Неиспуњење услова у погледу способности која се тражи да би неко лице закључило валидан уговор о наслеђивању, може довести то поништења тог правног посла. Малолетно лице које је закључило уговор о наслеђивању без сагласности старатеља или татора може тражити поништење уговора у року од годину дана од дана кад је постало пунолетно.²⁶⁵ И ограничено пословно способно лице може тражити поништај уговора о наслеђивању, ако је исти закључен без потребне сагласности старатеља, у року од годину дана од дана стицања потпуне пословне способности.²⁶⁶

5. Право Федерације Босне и Херцеговине

Новим *Zakonom o nasljeđivanju Federacije Bosne i Hercegovine*, донетим 2014. године, направљен је велики заокрет у односу на правне системе суседних држава, које су некада биле саставни део СФРЈ, на тај начин што је, поред закона и завештања, предвиђен трећи основ позивања на наслеђе увођењем у правни поредак института уговора о наслеђивању.²⁶⁷ Законодавац Федерације БиХ не дефинише прецизно уговор о наслеђивању, већ се његов појам изводи из правних норми којима је уређен. Тиме је у овом ентитету Босне и Херцеговине допуштено закључење овог правног посла између тачно дефинисаног круга субјеката, за разлику од права Републике Српске где је уговор о наслеђивању ништав правни посао.²⁶⁸

По угледу на европске правне системе, овим законом такође се даје предност уговору о наслеђивању у погледу јачине позивања на наслеђе стављајући га испред закона и завештања.²⁶⁹

²⁶² М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 397.

²⁶³ Чл. 1395 и чл. 1088 Француског грађанског законика.

²⁶⁴ Чл. 1394 ст. 1 и чл. 931 Француског грађанског законика.

²⁶⁵ Чл. 1398 ст. 2 Француског грађанског законика.

²⁶⁶ Чл. 1399 ст. 2 Француског грађанског законика.

²⁶⁷ Чл. 126 *Zakona o nasljeđivanju Federacije BiH*.

²⁶⁸ Чл. 125 *Zakona o nasljeđivanju Републике Српске*.

²⁶⁹ Чл. 129 ст. 1 *Zakona o nasljeđivanju Federacije BiH*.

У начелу, уговор о наслеђивању представља изузетак од правила предвиђеног одредбом чл. 125 Закона о наслеђивању, који садржи императив да остављање своје целокупне заоставштине или њеног дела сауговорачу или трећем лицу чини уговор ништавим. Међутим, овде метафорички речено, законодавац уместо тачке ставља запету и у наредном члану закона, сужавајући круг субјеката који могу бити учесници овог правног посла, омогућава закључење оваквог уговора. Слободно се може рећи да је, по угледу на Аустријски грађански законик, његово закључење омогућено супружницима и ванбрачним партнерима. Уговор могу закључити и будући партнери (вереници), уз услов да је дејство уговора одложено до склапања брака.²⁷⁰ Предмет уговорног располагања може бити целокупна имовина или њен аликвотни део, као и ствари и права, а може се располагати и садашњом и будућом имовином.²⁷¹

5.1. Врсте уговора о наслеђивању у праву Федерације БиХ

Сагласно одредбама закона, уговор о наслеђивању спада у двостране правне послове, јер се уговорни наследник мора сагласити са чињеницом да се уговором поставља за наследника. Разлика се прави само у погледу обавезивања уговорних страна, па према том критеријуму уговор може бити једнострано и двострано именујући.²⁷² Једнострано именујући уговор се закључује само када један супружник, ванбрачни партнер или будући партнер именује другог за свог наследника, а двострано именујући када се ова лица именују за наследника међусобно. Практично, двострано именујући уговори су узајамни или реципрочни уговори о наслеђивању.

5.2. Услови за пуноважност

5.2.1. Подобност да се буде уговорна страна

Законодавац је стриктан у погледу услова које уговорне стране претходно морају испунити како би могли приступити закључењу уговора о наслеђивању. Одредба чл. 126 ст. 3 Закона о наслеђивању јасно каже да уговор могу закључити само пословно способна лица. Као и у већини законодавстава, и у Федерацији БиХ пословна способност се стиче пунолетством, са навршених 18 година живота или закључењем

²⁷⁰ Чл. 126 ст. 1 и ст. 2 Закона о наслеђивању Федерације БиХ.

²⁷¹ Чл. 127 ст. 2 Закона о наслеђивању Федерације БиХ.

²⁷² В. Крешић, Е. Халиловић, Е. Моранкић, *Наслједноправни и имовинскоправни уговори између брачних партнера у Босни и Херцеговини, Зборник радова Актуелности грађанског и трговачког законодавства и правне праксе*, бр. 19, Mostar, 2022, стр. 340.

брака. И малолетник са навршених 16 година који је постао родитељ може путем судске одлуке у ванпарничном поступку стећи пословну сподобност.²⁷³

Уговор о наслеђивању у име и за рачун уговорних страна не могу закључити пуномоћници, као ни законски заступници, из више разлога. Прво, по својој правној природи, овај уговор спада у строго личне правне послове.²⁷⁴ Друго, законодавац је нормирао да уговор закључују само пословно способна лица, а њима није потребан законски заступник.

5.2.2. Ванбрачни партнери као уговорне стране

Ванбрачним партнерима дозвољено је закључење уговора о наслеђивању, у духу одредаба закона, али неопходно је да ванбрачни партнери докажу постојање ванбрачне заједнице као предуслов који се мора испунити пре приступања закључењу уговора. Сходно одредбама *Porodičnog zakona* Федерације БиХ, ванбрачна заједница је заједница живота мушкарца и жене, који нису у браку или ванбрачној заједници са другом особом, у континуираном трајању од најмање три године, или краће ако је у њој рођено заједничко дете.²⁷⁵ У пракси Федерације БиХ наишло се на препреку када се тражио одговор на питање како доказати постојање ванбрачне заједнице, као предуслов за закључење уговора о наслеђивању, с обзиром на то да законодавство не предвиђа такав поступак. Заузет је став да се иста не може доказати деклараторном тужбом, јер је ванбрачна заједница фактичка чињеница, а не правни однос. Овакво становиште критикује се у теорији, са позивањем на поједине одлуке Уставног суда Федерације БиХ донете по другим питањима у вези ванбрачних партнера, где је констатовано да живот партнера у ванбрачној заједници повлачи права и обавезе, самим тим да постоји правни однос између њих. Сходно томе, убудуће би требало ванбрачну заједницу третирати не као чињеницу, већ као правни однос и допуштати њено утврђивање декларативном тужбом партнера.²⁷⁶

²⁷³ Чл. 157 ст. 1–4 *Porodičnog zakona* Federacije Bosne i Hercegovine, *Sl. novine FBiH*, бр. 35/2005, 41/2005-isp, 31-2014 i 32/2019 – odluka US.

²⁷⁴ Чл. 126 ст. 3 *Zakona o nasljeđivanju* Federacije BiH.

²⁷⁵ Чл. 3 *Porodičnog zakona* Federacije Bosne i Hercegovine.

²⁷⁶ R. Demirović, *Novi pravci u regulisanju vanbračne zajednice u bosanskohercegovačkom pravu*, *Zbornik radova – Naučni skup „Razvoj porodičnog prava – od nacionalnog do evropskog“*, Mostar, 2012, стр. 129–130.

5.2.3. Форма

Право Федерације БиХ одступа од начела формалности уговора о наслеђивању. У овом правном систему уговор о наслеђивању је неформалан правни посао. Одредба чл. 128 Закона о наслеђивању FBiH предвиђала је да се уговор закључује у форми нотарски обрађене исправе, али је Уставни суд нашао да је ова норма неуставна у делу „нотарски обрађене исправе“, и у том делу мења члан тако што каже да постоји обавеза нотара да поучи уговорне стране о правним последицама закључења уговора о наслеђивању, као и постојању могућности да се уговор раскине или опозове.²⁷⁷ Сходно ставу Уставног суда Федерације БиХ о неформалности уговора, посматрајући правну теорију, уговор може бити закључен и у усменој и у писаној форми, без директног учешћа органа који врши јавна овлашћења, конкретно нотара, у поступку сачињавања уговора.

Како је већ указано, нотар само упознаје будуће уговараче са последицама закључења уговора, с тим да није у обавези да сачини исправу да је уговор закључен, нити да било где забележи да је уговор закључен. Он једино може издати исправу да је поучио странке о њиховима правима и обавезама како је Уставни суд наложио.²⁷⁸ На пример, нотар би имао обавезу да упозна уговорне стране да нужни наследници уговорног оставиоца могу тражити намирење нужног дела у висини који им припада из располагања учињених уговором о наслеђивању.²⁷⁹ Ипак, уколико је нотар сачинио овај правни посао, он је дужан да податке о томе (као и у случају раскида или опозива уговора) достави у Регистар,²⁸⁰ сходно одредби чл. 124 истог закона која уређује начин вођења Регистра завештања.

Из наведеног става највише судске инстанце ове државе закључујемо да је уговор о наслеђивању, као релативно млад институт за ово законодавство, уведен непромишљено, регулисан са доста празнина и нелогичности, што доводи до непостојања правне сигурности за уговараче. Због значаја овог правног посла и правних последица које производи, а у циљу правне сигурности и извесности у правном промету, законодавац у Федерацији БиХ би требало да уложи напоре да пропише обавезну форму за закључење овог уговора, која би била у складу са Уставом.

²⁷⁷ Нови чл. 128 Закона о наслеђивању Федерације БиХ; Пресуда Уставног суда Федерације БиХ, бр. У-22/16, *Sl. novine FBiH*, бр. 32/19 од 15. 05. 2019. године.

²⁷⁸ В. Крешић, Е. Халиловић, Е. Моранкић, *op. cit.* стр. 343.

²⁷⁹ *Ibid.*, стр. 341.

²⁸⁰ Чл. 132 Закона о наслеђивању Федерације БиХ.

5.3. Дејства уговора о наслеђивању

Када уговор закључују будући брачни партнери, дејство уговора се одлаже до закључења брака. У случају да дође до прекида емотивне везе између будућих супружника, сматра се да уговор о наслеђивању никада није закључен, јер је отпао *condition sine qua non* за његову егзистенцију у праву, а то је брак који је требало да буде закључен. За разлику од будућих брачних партнера, овај уговор не могу да закључе будући ванбрачни партнери, тј. лица која још увек нису ступили у ванбрачну заједницу.²⁸¹

Брачни партнер који је путем уговора постављен за наследника, може се одрећи наслеђа на заоставштини уговорног оставиоца која је обухваћена уговором о наслеђивању, с тим што се негативна наследничка изјава може дати тек у оставинском поступку у којем се расправља заоставштина уговорног оставиоца, јер смрћу уговорног оставиоца уговор о наслеђивању отпочиње своју манифестацију међу правним субјектима.²⁸² У случају да уговорни наследник такву изјаву да за живота уговорног оставиоца, она неће произвести правно дејство, јер ни уговор тада не производи дејство, а за уговорног наследника остаје да постоји само наследна нада.²⁸³ Ово правило не треба мешати са могућношћу једног супружника да се посебним уговором са другим супружником, за његовог живота, одрекне наслеђа које би му по закону припало после његове смрти.²⁸⁴

Законодавац у Федерацији БиХ доста одступа од општих особина уговора о наслеђивању, али овај уговор је и у овом правном систему најјачи основ позивања на наслеђе.²⁸⁵ Ова карактеристика је нарочито од значаја када је уговорни оставилац сачинио и завештање, и путем два *mortis causa* правна посла располагао својом заоставштином. Када је завештање раније сачињено, закључењем уговора о наслеђивању којим се располаже стварима и правима која су била завештана, долази до опозива завештања те ствари или права.²⁸⁶ Одредбе раније сачињеног завештања које нису у супротности са одредбама уговора о наслеђивању производиће дејство. Спорније је питање да ли дејство производи завештање сачињено након закључења уговора о наслеђивању, а ови послови су у колизији. С обзиром на то да је уговор о

²⁸¹ *Ibid*, стр. 340.

²⁸² Чл. 5 Закона о наслеђивању Федерације БиХ.

²⁸³ Чл. 167 ст. 1 Закона о наслеђивању Федерације БиХ.

²⁸⁴ Чл. 167 ст. 2 Закона о наслеђивању Федерације БиХ.

²⁸⁵ Чл. 129 ст. 1 Закона о наслеђивању Федерације БиХ.

²⁸⁶ Чл. 122 Закона о наслеђивању Федерације БиХ.

наслеђивању јачи наследноправни основ, он ће имати преимућство у односу на завештање. Завештање може произвести дејство само под условом да уговорни наследник премине пре уговорног оставиоца/завештаоца, одрекне се наслеђа, или је неспособан или недостојан да се огласи наследником.²⁸⁷

С друге стране, уговорни оставилац овлашћен је да за живота располаже имовином обухваћеном уговором о наслеђивању правним пословима *inter vivos*, који могу бити и теретни и добротини. Законодавац га у томе не ограничава. Уговорни наследник ништа не може предузети како би заштити имовину коју би потенцијално могао наследити, тј. не може спречити њено располагање када је реч о покретним стварима. Када су у питању непокретности, овај правни систем пружа уговорном наследнику заштиту у виду права на упис забележбе у земљишну књигу забране отуђења или оптерећења непокретности,²⁸⁸ али под условом да је предмет уговора тачно одређена непокретност, да је уговорни оставилац у земљишној књизи уписан као власник те непокретности и да је у уговор унета *clausula intabulandi*, којом уговорни оставилац пристаје да се изврши упис забележбе у земљишну књигу.²⁸⁹

Занимљиво питање у вези са овим правним послом јесте да ли се уговором о наслеђивању повређује нужни део нужних наследника уговорног оставиоца и да ли се они могу и на који начин намирити из тих располагања. Законодавац је изричит и каже да се овим уговором не може отклонити примена императивних одредаба које уређују нужно наслеђивање.²⁹⁰ Такав закључак би се јасно могао извести и без ове експлицитне одредбе из норми које регулишу нужно наслеђивање. Наиме, приликом одређивања обрачунске вредности заоставштине, из које се израчунава појединачни нужни део нужних наследника, пописују се и процењују сва добра која је имао оставилац у часу смрти, укључујући и она којима је располагао уговором о наслеђивању.²⁹¹ Такође, када нормира повреду нужног дела, легислатор јасно истиче да он може да буде повређен уговором о наслеђивању, завештањем и поклонима.²⁹²

Оно што је, међутим, специфичност овог права јесте редослед намирења нужног дела из добротиних располагања, а имајући у виду да је правна природа права на

²⁸⁷ Krešić, E. Halilović, E. Morankić, стр. 341–342.

²⁸⁸ Чл. 127 ст. 3 Закона о наслеђивању Федерације БиХ.

²⁸⁹ Чл. 10 и чл. 41 Закона о земљишним књигама Федерације Босне и Херцеговине, *Sl. novine FBiH*, бр. 58/02, 19/03, 54/04 и 32/19. Више: I. T. Gagić, *Ugovor o nasljeđivanju*, doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 2013, стр. 201.

²⁹⁰ Чл. 129 ст. 2 Закона о наслеђивању Федерације БиХ.

²⁹¹ Чл. 31 ст. 1 тач. 1 Закона о наслеђивању Федерације БиХ.

²⁹² Чл. 37 ст. 1 Закона о наслеђивању Федерације БиХ.

нужни део наследноправног карактера и да се нужни део намирује редуцијом завештајних и уговорних располагања и повраћајем поклона. Полазећи од тога да је уговор о наслеђивању јачи основ позивања на наслеђе, законодавац је стипулисао да ће се, под условом да је оставилац сачинио и завештање и уговор о наслеђивању, најпре редуковати сва завештајна располагања. Тек ако то није довољно за намирење нужног дела, на ред долазе располагања учињена уговором о наслеђивању и она се смањују у истој сразмери, а ако и она не буду довољна вратиће се поклони.²⁹³ Дакле, располагања на основу уговора о наслеђивању имају привилегован карактер у односу на завештајна располагања и у погледу намирења нужног дела, без обзира што и завештање и уговор дејство производе у моменту делације завештаоца/уговорног оставиоца.

5.4. Престанак уговора о наслеђивању

Према слову наследноправних норми, уговор о наслеђивању може престати споразумом уговорних страна, као и разводом или поништењем брака или престанком ванбрачне заједнице између ванбрачних партнера, под условом да самим уговором није нешто друго предвиђено.²⁹⁴ У начелу, уговор о наслеђивању се једнострано не може раскинути нити опозвати.²⁹⁵ Међутим, од овог правила законодавац предвиђа више изузетака. Тако, када уговорне стране закључе двостранообавезујући уговор, па једна од уговорних страна не испуни уговорну обавезу, активирају се општа правила облигационог права која важе за једнострани раскид уговора.²⁹⁶

Надаље, једнострано се уговор може опозвати уколико су испуњени услови за искључење из наслеђа, како након закључења уговора, тако и уколико су постојали пре закључења уговора а уговорни оставилац није знао за њихово постојање. Како би се уговорни наследник искључио из наслеђа, законодавац захтева од уговорног оставиоца да то искључење изврши у законом предвиђеној форми. Тиме се сматра да су једнострано опозване одредбе уговора о наслеђивању, осим ако се изричито не наведе да се искључење не тиче располагања извршених овим уговором.²⁹⁷ Како би овакав једнострано опозив произвео дејство, уговорни оставилац мора да обавести уговорног наследника о искључењу.²⁹⁸

²⁹³ Чл. 38 и 39 ст. 1 и 2 Закона о наслеђивању Федерације БиХ.

²⁹⁴ Чл. 130 ст. 1 и 2 Закона о наслеђивању Федерације БиХ.

²⁹⁵ Чл. 130 ст. 3 Закона о наслеђивању Федерације БиХ.

²⁹⁶ Чл. 131 ст. 1 Закона о наслеђивању Федерације БиХ.

²⁹⁷ Чл. 132 Закона о наслеђивању Федерације БиХ.

²⁹⁸ Чл. 131 ст. 2 и ст. 3 Закона о наслеђивању Федерације БиХ.

Да би искључење из наслеђа било пуноважно, мора да буде учињено у законом прописаној форми. Нужни наследник се може искључити из наслеђа у завештању или уговору о наслеђивању, разлог за искључење мора да буде изричито наведен и мора да постоји у време сачињавања завештања, односно уговора о наслеђивању.²⁹⁹ Очигледно је да до једностраног опозива уговора о наслеђивању искључењем из наслеђа може доћи само у касније сачињеном завештању од стране уговорног оставиоца (чиме се одступа од правила да уговор има јачу снагу од завештања, јер је овде изричито прописано да се каснијим завештањем може опозвати уговорно располагање), а с обзиром на то да је бесмислено да се закључи нови уговор о наслеђивању са супружником или ванбрачним партнером, како би се он искључио из наслеђа.

Интересантну могућност једнострано недејствујућег реципрочног уговора о наслеђивању прописује Закон о *nasljeđivanju*. Наиме, када је уговорни наследник недостојан да наследи, он наравно ништа не може да добије ни на основу уговора о наслеђивању, осим ако му сходно чл. 159 ст. 2 недостојност не буде опроштена. Међутим, код узајамног уговора о наслеђивању недостојност једне уговорне стране не смета другој уговорној страни, нити уговор чини недејствујућим за њу, већ права другог уговарача из уговора остају непромењена.³⁰⁰

Када је у питању неважност уговора о наслеђивању, Закон о *nasljeđivanju* прописује само један разлог из кога се уговор може поништити. Уговарач који је закључио уговор под дејством мана воље (превара, претња, принуда, заблуда) може тражити његов поништај из овог разлога.³⁰¹ Будући да законодавац ништа детаљније није предвидео, у том случају примењују се правила облигационог права.

²⁹⁹ Чл. 46 ст. 1 и 2 Закона о *nasljeđivanju* Федерације БиХ.

³⁰⁰ Чл. 131 ст. 4 Закона о *nasljeđivanju* Федерације БиХ.

³⁰¹ Чл. 130 ст. 4 Закона о *nasljeđivanju* Федерације БиХ.

III УГОВОР О НАСЛЕЂИВАЊУ У ПРАВУ СРБИЈЕ

1. Уговор о наслеђивању у Српском грађанском законнику од 1844. године

Српски грађански законик познавао је термин „уговор на случај смрти“.³⁰² Међутим, детаљнијом правном анализом законског текста, као и анализом упоредних законодавстава, а затим и посматрањем контекста у ком је овај уговор инкорпориран у законски текст, правни теоретичари су недвосмислено дошли до закључка да је заправо законодавац у правни поредак увео уговор о наслеђивању. Из одредбе § 394 Српског грађанског законика која гласи: „После смрти житеља српског добра његова, права и обавезе, осим чисто личних, прелазе као наследство на другога, кога по реду закон опредељује, ако уговором или завештањем није другојачије уредио“, можемо закључити да је Српски грађански законик познавао три основа позивања на наслеђе, закон, завештање и уговор о наслеђивању.

Српски грађански законик није дефинисао уговор о наслеђивању, али су га на основу његове регулативе правни теоретичари тог доба дефинисали као двострани, једностранообавезујући или двостранообавезујући правни посао, који производи правна дејства *mortis causa*, а којим уговорни оставилац именује уговарача за свог универзалног или сингуларног сукцесора,³⁰³ што говори да је уговор био афирмативног карактера, а уговори који су садржали одредбе којима се неко лице лишава наслеђа (тзв. негативни уговори о наслеђивању) били су забрањени.³⁰⁴ Уговор о наслеђивању сматран је каузалним, строго формалним и углавном добротним правним послом.³⁰⁵

Најспорније питање којим су се бавили теоретичари односило се на круг субјеката који су могли закључити овај уговор, с обзиром на то да је Српски грађански законик у том делу био непрецизан. Уговор за случај смрти³⁰⁶ био је смештен у делу законика који је обухватао брачне уговоре,³⁰⁷ па се сходно његовом месту у кодификацији закључује да су уговор могли закључити супружници, између себе или у корист трећег лица, који је био доминантнији у пракси.³⁰⁸ Овакво становиште нарочито се правдало аргументацијом да је Српски грађански законик настао по узору на Аустријски грађански законик који је само супружницима омогућавао да закључе

³⁰² § 781 Српског грађанског законика.

³⁰³ Ж. М. Перић, *op. cit.* стр. 309; Д. М. Пешуновић, *op. cit.* стр. 23; Д. Миљковић, *op. cit.* стр. 3.

³⁰⁴ Л. Марковић, *Наследно право, трећа књига Грађанског права*, Београд, 1930, стр. 304.

³⁰⁵ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 72.

³⁰⁶ §§ 780–784 Српског грађанског законика.

³⁰⁷ Глава двадесет осма носила је назив „О уговорима брачним“.

³⁰⁸ Д. Аранђеловић, М. Беговић, *op. cit.* стр. 94; Д. Миљковић, *op. cit.* стр. 12–13.

уговор о наслеђивању. Друга група аутора сматрала је да је домаћи кодификатор одступио од изворника и да је круг лица који могу закључити уговор о наслеђивању доста шири. Они су се позивали на одредбу § 425 Законика која је гласила: „Ако се два лица једно другом за случај смрти обвезују, оно спада у уговор, и по пропису за уговор суди се“, а нарочито су акцентовали на термилошко одређење „два лица“ која је указивала на то да се могло радити о било којим лицима.³⁰⁹ Други аргумент на који су се позвали јесте да законски текст нигде није изричито забрањивао закључење уговора између лица која нису супружници.³¹⁰ Ово схватање је на крају превагнуло.

Непрецизност законодавца у погледу субјеката који могу бити уговорне стране како би правни посао био пуноважан, манифестовала се и на тумачења у којој форми се уговор закључивао. Једно од становишта било је да уговор о наслеђивању мора пратити форму које се морала испоштовати приликом закључења било ког уговора.³¹¹ Када су супружници закључивали уговор о наслеђивању, примњивала се одредба § 780 Законика која је предвиђала да се у погледу форме уговора примењују одредбе које важе за форму у којој се сачињава завештање, што значи да је уговор могао добити снагу јавне исправе овером код суда,³¹² или, пак, представљати приватну исправу, за чију пуноважност је било довољно да буде у писаној форми и да је написан и потписан од стране уговорних страна.³¹³ Међутим, Касациони суд је у неким одлукама заузео став да форма која се тражи са сачињавање тестаментa није *condition sine qua non* за пуноважност уговора о наслеђивању.³¹⁴

Уговор је производио дејство под условом да уговорни наследник надживи уговорног оставиоца, што произлази из *mortis causa* природе посла. Потом, уговорни наследник је морао бити достојан за наслеђивање, као и да у поступку расправљања заоставштине пред судом дâ позитивну наследничку изјаву. *Argumentum a contrartio*, неиспуњењем наведених кумулативних услова, уговор није могао заживети у правном свету.³¹⁵ Уговором на случај смрти нису могла да буду повређена права нужних наследника (Законик их назива „закони наследници“), а ако би до тога ипак дошло, они су могли да тужбом против уговорног наследника траже да им се намири нужни део у потпуности или да се допуни до вредности која им припада. Нужни наследници су у

³⁰⁹ А. Ђорђевић, *op. cit.* стр. 65; Д. М. Пешуновић, *op. cit.* стр. 8–9.

³¹⁰ Л. Марковић, *op. cit.* стр. 306.

³¹¹ А. Ђорђевић, *op. cit.* стр. 65.

³¹² § 432 и § 440 Српског грађанског законика.

³¹³ §§ 429–430 Српског грађанског законика.

³¹⁴ Н. Суботић, Форма уговора о доживотном издржавању, *Правни живот*, бр. 1–2/1960, стр. 49.

³¹⁵ А. Ђорђевић, *op. cit.* стр. 279.

намирењу имали предност како у односу на завештајне, тако и у односу на уговорне наследнике.³¹⁶

Законик је пратио тековине савремених законодавстава тога доба, па је нормирао да је уговор на случај смрти, за разлику од тестаментa, једнострано неопозив, и да се његове одредбе не могу једнострано изменити, иако је уговорни оставилац остајао сопственик свих ствари и права до смрти. Тестаментом је могао располагати само имовином која није била обухваћена уговором.³¹⁷ Уговор се могао раскинути сагласним изјавама воље уговорних страна, или када је постојао неки од разлога за раскид прописан општим одредбама које су важиле за раскид било ког уговора.³¹⁸ Право на раскид уговора о наслеђивању је било лично право уговорних страна, које су само они могли да реализују, а не и њихови наследници. То је био став и судске праксе.³¹⁹ Уговор на случај смрти, по сили закона, раскидао се у случају развода или поништења брака, и у том случају долазило је до *restitutio in integrum*.³²⁰

Српски грађански законик прописивао је и услове који су узроковали апсолутну ништавост уговора, али и услове који су доводили до рушљивости. Уговор је био ништав уколико су његове одредбе биле супротне јавном поретку и моралним нормама (*благонравију*),³²¹ а овај уговор се могао поништити из свих разлога из којих се могао поништити било који други уговор, нарочито ако је његов предмет био недопуштен или немогућ, као и ако је било мана воље при његовом закључењу.³²² Посебно је било прописано за све брачне уговоре „који би се на зло и штету деце клонили, немају ни силе ни важности“, при чему је било допуштено да се овим уговорима сва деца, мушка и женска, потпуно изједначе.³²³

2. Уговор о наслеђивању у нашем праву након Другог светског рата

Након вишегодишње расправе, на подручју ФНРЈ наследноправни односи уређени су Законом о наслеђивању од 1955. године,³²⁴ којим је, између осталог, укинута

³¹⁶ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 79.

³¹⁷ § 781–782 Српског грађанског законика.

³¹⁸ § 783 Српског грађанског законика.

³¹⁹ Г. Никетић, *Грађански законик Краљевине Србије протумачен одлукама одељења и опште седнице Касационога суда*, Београд, 1909, стр. 419; М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 82; Одлука Апелационог суда, бр. 2668, од 26.03.1898. године на примедбе III одељења Касационог суда, бр. 2075, од 09. 03. 1898. године, у: *Бранич*, бр. 7/1898, стр. 242–243.

³²⁰ § 787 Српског грађанског законика.

³²¹ § 13 Српског грађанског законика.

³²² §§ 537–539 Српског грађанског законика.

³²³ § 788 Српског грађанског законика.

³²⁴ *Сл. лист ФНРЈ*, бр. 20/1955 и *Сл. лист СФРЈ*, бр. 42/1965 и 47/1965.

уговор о наслеђивању као допуштени правни посао. Наиме, чланом 6 овог закона предвиђени су само закон и завештање као основи позивања на наслеђе, а чланом 108 уговор је експлицитно забрањен, а његово закључење сматрало се ништавим и није производило дејство. Битно је напоменути да се изјава воље у уговорима о наслеђивању, који су закључени пре ступања на снагу овог закона, третира као изјава воље у завештању и признавало јој се правно дејство под условом да је уговорни оставилац преминуо пре ступања на снагу Закона о наслеђивању, или ако у року од две године од његовог ступања на снагу умре или постане неспособан да закључи нови уговор.³²⁵ Уговори о наслеђивању закључени након ступања на снагу Закона о наслеђивању били су без правог дејства, о чему је суд водио рачуна по службеној дужности.

Ништа се није променило ни након доношења Закона о наслеђивању СР Србије из 1974. године.³²⁶ Као и остали наследноправни уговори, и уговор о наслеђивању био је забрањен.³²⁷ Већ успостављеном тренду приклонио се законописац и приликом доношења важећег Закона о наслеђивању из 1995. године. Чланом 179 овог акта прописано је да је ништав уговор којим неко лице своју имовину или њен део оставља у наслеђе сауговорачу или неком трећем лицу.

3. О разлозима за и против увођења уговора о наслеђивању у наше право

Доношењем савезног Закона о наслеђивању 1955. године прекида се један сегмент правне традиције на просторима наше државе, јер је овај правни акт укинуо могућност закључења уговора о наслеђивању као допуштеног правног посла. Разлози за укидање уговора о наслеђивању правдани су социјалистичком идеологијом, нарочито се као аргументација наводило да уговор о наслеђивању почива на приватној својини, док се концепт социјализма базира на друштвеној својини и изједначавању правних субјеката.³²⁸ Уговор о наслеђивању сматран је и установом феудалног права, што се такође косило са социјалистичким идејама.³²⁹ Још један од аргумената за анулирање уговора о наслеђивању из позитивног права односио се на забрану

³²⁵ Чл. 243 ст. 3, у вези са ст. 1 Закона о наслеђивању ФНРЈ из 1955. године.

³²⁶ *Сл. гласник СРС*, бр. 52/1974, 1/1980 и 25/1982 – др. закон.

³²⁷ Чл. 6 и чл. 103 Закона о наслеђивању СР Србије из 1974. године.

³²⁸ Д. Ђурђевић, Увођење уговора о наслеђивању у српско право, стр. 200–201.

³²⁹ М. Константиновић, Опште напомене уз Тезе за предпроект закона о наслеђивању, *Архив за правне и друштвене науке*, бр. 3/1947, стр. 335.

опозивости без сагласности друге уговорне стране, јер за разлику од њега, завештање, које је такође *mortis causa* посао, је увек могло бити самоиницијативно опозвано.³³⁰

Заправо, још пре доношења савезног Закона о наслеђивању, проф. Михаило Константиновић сачинио је *Тезе за предпројект закона о наслеђивању*, у којима је јасно изразио став да уговор о наслеђивању не одговара потребама друштва, које су већ задовољене наслеђивањем на основу закона и завештања. Наиме, он је нарочито истицао да је завештање доста еластичнији инструмент регулисања наследноправних односа него уговор о наслеђивању, из разлога што је то једностранни правни посао за чији опозив или измену није потребан пристанак друге стране. Закључењем уговора о наслеђивању лице би онемогућавало себе да доцније сачини завештање.³³¹ Управо су ова запажања проф. Константиновића била упориште Комисији која је радила на изради савезног Закона о наслеђивању.³³²

О укидању уговора о наслеђивању проф. Божидар Марковић, један од редактора савезног Закона о наслеђивању, говорио је: „По својој суштини уговор о наслеђивању има за предмет шпекулисање смрћу једног лица, па је као такав противан начелима социјалистичког морала. Најзад, овај уговор доводи у пракси до многобројних спорова, изигравања обавеза примљених уговором и до врло компликованих случајева расправљања наследноправних односа. Наслеђивање на основу уговора, и у оним земљама где је дозвољено, у највећем броју се ограничава на уговоре између брачних другова да би се донекле поправио имовински положај супруга. У нашем правном поретку у коме је жена потпуно изједначена са човеком, појављује се и са тог становишта као излишан“.³³³

Да ли је уговор о наслеђивању анахрони институт или је у пракси само стављен под плашт другог института, конкретно уговора о доживотном издржавању који је и супституисао уговор о наслеђивању? Домаћа савремена доктрина наводи бројне аргументе у прилог регулисања уговора о наслеђивању.

Уговор о наслеђивању, као што је напоменуто, сматран је творевином феудалног права, чије закључење је имало циљ да очува породично богатство и сматрао се правним послом шпекулативног карактера који је доводио до спора међу наследницима. Међутим, велике кодификације грађанског права у европским државама, као што смо видели и у овом раду, допуштају његово закључење и детаљно га

³³⁰ *Ibid*; L. Dujmov, *op. cit.* стр. 104.

³³¹ М. Константиновић, *op. cit.* стр. 335.

³³² Д. Ђурђевић, Увођење уговора о наслеђивању у српско право, стр. 201.

³³³ Б. Марковић, *Закон о наслеђивању са објашњењима и напоменама*, Београд, 1955, стр. 94.

регулишу. Осим тога, он није ништа мање шпекулативног карактера од уговора о доживотном издржавању, који је често параван за различите злоупотребе.³³⁴

На амбивалентни карактер уговора о наслеђивању гледало се као на његову аномалију, јер се њиме ограничавала слобода завештајних располагања. Као најјачи основ позивања на наслеђе, уговор о наслеђивању оставља иза себе раније сачињено завештање којим је располагано истом заоставштином.³³⁵ Како смо истакли код анализе упоредних законодавстава, ни доцније сачињено завештање не може ставити ван снаге одредбе уговора о наслеђивању.

Немогућност једностраног опозива уговора о наслеђивању је још једна од карактерних особина која му се замера. Противници уговора о наслеђивању говорили су да је завештање у том погледу подобније за регулисање наследноправних последица смрти, јер за његово сачињавање није потребно учешће више лица и може се увек опозвати. Насупрот овом мишљењу, начелну неопозивост уговора о наслеђивању треба гледати са позитивне стране, као вид заштите правних интереса уговорног наследника, јер управо она уговорним наследницима даје дозу правне сигурности зато што се без њихове сагласности, или без законом прописаног разлога, уговор не може једнострано раскинути.³³⁶ Опет, са аспекта уговорног оставиоца, једна од главних предности уговора о наслеђивању јесте могућност да имовином која је предмет уговора о наслеђивању располаже правним пословима *inter vivos*. Уговорном наследнику, стога, остаје само наследна нада да ће добити имовину која му је остављена уговором о наслеђивању.³³⁷

С друге стране, ни завештањем претедент на наслеђе није заштићен.³³⁸ Завештајни наследници су подсвесно везани за завештаоца, јер увек постоји стрепња да ће завешталац опозвати завештајна располагања уколико се не би понашали у складу са жељама завештаоца.³³⁹

Предност уговора о наслеђивању можемо посматрати и кроз компарацију са уговором о доживотном издржавању. Уговором о наслеђивању штите се нужни наследници уговорног оставиоца, док уговор о доживотном издржавању, као теретни правни посао, онемогућава нужне наследнике да намире свој нужни део из имовине

³³⁴ Н. Стојановић, Зашто је уговор о наслеђивању забрањен у нашем праву?, стр. 176–177.

³³⁵ Н. Крстић, Договорот за наследување во идните граѓански кодификации на Србија и Македонија – Поглед на работните текстови на граѓанските законици, стр. 591–592.

³³⁶ *Ibid*, стр. 593–594.

³³⁷ *Ibid*, стр. 592.

³³⁸ Н. Стојановић, Зашто је уговор о наслеђивању забрањен у нашем праву?, стр. 176.

³³⁹ Д. Ђурђевић, Увођење уговора о наслеђивању у српско право, стр. 206–207.

обухваћене овим правним послом.³⁴⁰ Због свега наведеног истиче се да се уговором о наслеђивању „у већој мери може стварити слобода у уређивању правних односа, према потребама и могућностима субјеката у правном промету“, што „може водити вишем степену правне сигурности“.³⁴¹

4. Уговор о наслеђивању у Преднацрту Грађанског законика Републике Србије

Пратећи савремене тековине цивилног права и уважавајући мишљења домаћих правних писаца који су у својим радовима отварали „Пандорину кутију“ и указивали на неоправдану забрану уговора о наслеђивању у домаћем правном систему, Комисија Владе Републике Србије, која је образована ради сачињавања текста грађанске кодификације, унела је у Преднацрт Грађанског законика Републике Србије од маја 2015. године одредбе којима предвиђа увођење уговора о наслеђивању у правни живот у нас.³⁴²

Уговор о наслеђивању своје место пронашао је у петој књизи Преднацрта Грађанског законика која говори о наследноправним односима. У првој верзији Преднацрта Комисија је дала две алтернативе. Прва алтернатива предвиђена била је чланом 2775 и идентична је тренутном позитивноправном решењу,³⁴³ па закључење уговора о наслеђивању санкционише ништавошћу. Комисија је дала и другу алтернативу, која се прожимала кроз наредна четири члана, у којима су такође била предвиђена алтернативна решења, а која су у корист утемељења овог института. У другој верзији Преднацрта из 2019. године изостављена је првобитна алтернатива о ништавости уговора о наслеђивању, а задржане су одредбе које нормирају овај правни институт на веома специфичан начин.

У наредним редовима биће детаљно размотрена решења из друге верзије Преднацрта, са освртом на недостатке који би у коначној верзији кодекса требало да буду исправљени, све у циљу његовог квалитетног регулисања и већег степена правне сигурности за уговараче, са што мање празнина које би у пракси могле довести до

³⁴⁰ Н. Стојановић, *Зашто је уговор о наслеђивању забрањен у нашем праву?*, стр. 177.

³⁴¹ Н. Стојановић, *Преднацрт Грађанског законика Републике Србије и наслеђивање*, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 52/2012, стр. 202.

³⁴² Преднацрт Грађанског законика Републике Србије (даље: Преднацрт) објављен је 29. маја 2015. године и садржао је 2838 чланова уз 468 алтернативних предлога законских решења. Друга верзија Преднацрта Грађанског законика објављена је, након двогодишње јавне расправе, у два броја часописа Бранич (бр. 3/2018 и 4/2018), под насловом *Преднацрт Грађанског законика Републике Србије (Друга верзија – радни текст)*, мај-јун 2019. године. Друга верзија Преднацрта садржи 2746 чланова, а значајно је смањен број понуђених алтернативних решења. Уговор о наслеђивању нормиран је чл. 2684–2687.

³⁴³ Чл. 179 Закона о наслеђивању РС.

различитог тумачења, нарочито имајући у виду да је за наше савремено право овај уговор нови институт.

4.1. Појам

Члан 2684 Преднацрта у ставу првом предвиђа: „Уговор којим једно лице оставља своју заоставштину или њен део у наслеђе свом саговорнику, може се закључити само између супружника.“ Ставом другим стипулисано је да се уговор може закључити и у корист заједничке деце, деце једног од уговарача, њихових усвојеника или других потомака.

Одмах, на први поглед, уочава се доста сужен круг лица која могу бити уговорне стране, а то су само супружници. Нејасно је због чега кодификатори нису обухватили и ванбрачне партнере као уговорне стране, с обзиром на то да је са аспекта позитивног породичног права ванбрачна заједница изједначена са брачном, у складу са законом.³⁴⁴ Ипак, очигледно је кодификатор остао доследан решењу из Закона о наслеђивању по којем се ванбрачним партнерима не признаје узајамно право законског наслеђивања, те није ову могућност предвидео ни код уговорног наслеђивања. Позитивна страна норме предложене у Преднацрту огледа се у чињеници да није неопходно посебно доказивати пословну способност уговорних страна, претпоставља се да је уговорне стране имају, с обзиром на то да је она *conditio sine qua non* за закључење пуноважног грађанског брака, а закључење уговора о наслеђивању претпоставља постојање пуноважног брака.

Аналогно савременом упоредном законодавству, ауторка овог рада мишљења је да редактор треба подвести и будуће супружнике у круг лица која могу закључити уговор о наслеђивању,³⁴⁵ с тим што би се правна важност уговора признала под условом да будући супружници закључе пуноважан брак. За разлику од субјеката који могу бити уговорне стране, круг лица која могу бити бенефицијари правног посла је мало шири, али је ограничен крвном или грађанском везом између уговарача и бенефицијара.

У теорији се указује да се на темељу анализе постојећих одредаба у Преднацрту не може јасно закључити какав уговор о наслеђивању могу закључити супружници. Неспорно је да ће, уколико овај текст буде заживео у праву наше државе, супружници

³⁴⁴ Чл. 4 ст. 2 и чл. 191 ст. 2 Породичног закона РС, *Сл. гласник РС*, бр. 18/2005, 72/2011 – др закон и 6/2015.

³⁴⁵ Будући супружници су лица која су пред надлежним матичарем пријавила намеру за закључење брака. Видети: С. Панов, *Породично право*, Београд, 2014, стр. 347.

моћи да закључе једнострани уговор о наслеђивању, али да ли је њима будући кодекс дозволио закључење реципрочног уговора? Преовладава мишљење да би супружницима требало омогућити да се међусобно, једним правним послом именују за наследнике, или да тим правним послом наследицима својих заоставштина именују трећа лица.³⁴⁶ У теорији, такође, влада мишљење да би супружницима требало допустити закључење реципрочног уговора о наслеђивању у погледу добара која се налазе у режиму заједничке имовине. У том случају, уговор о наслеђивању би био ефикасан инструмент који омогућава да надживели супружник стекне искључиву својину на имовини коју су супружници заједнички стекли за време трајања брака.³⁴⁷ Нама се чини да је кодификатор, на начин како је дефинисао овај институт, имао у виду могућност закључења уговора о наслеђивању којим ће један супружник располагати заоставштином у корист другог супружника-уговорног наследника, затим могућност узајамног одређивања супружника за наследника, у зависности од тога ко ће кога надживети, као и могућност да супружници за наследнике одреде једно или више лица из дефинисаног круга субјеката.

4.2. Услови пуноважности

Чланом 2685 друге верзије Преднацрта предвиђени су услови за пуноважност овог правног посла. У првој верзији Преднацрта, као примарно решење било је предвиђено да ће се пуноважним уговором о наслеђивању сматрати онај уговор са чијом садржином су се сагласили сви потомци уговорних страна који ће по закону бити позвани да их наследе, с тим да се сагласност може дати накнадно. Такође, уговор ће бити пуновжан и ако потомак, који није дао сагласност, премине пре уговарача или се одрекне наслеђа или је недостојан за наслеђивање, а нема своје потомке (чл. 2777 прве верзије Преднацрта). Овај члан имао је и алтернативу којом се предвиђала пуноважност уговора без обзира што неко од потомака није дао сагласност за његово закључење. Садржина овог члана изазвала је негативне реакције код правних теоретичара. Пре свега, примарно предложеним решењем обесмишљава се строго лични карактер уговора, потом се ограничава аутономија воље уговорних страна, пружа се могућност потомцима да утичу на садржину уговора и он се приближава уговору о уступању и расподелу имовине за живота који је облигациони уговор и његова сврха је потпуно другачија од оне коју има уговор о наслеђивању. Из тих

³⁴⁶ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 451.

³⁴⁷ Д. Ђурђевић, *Увођење уговора о наслеђивању у српско право*, стр. 208.

разлога, доминира став да пуноважност овог правног посла не би требало условљавати сагласношћу било којих трећих лица која нису стране уговорнице, па ни потомака, што је у складу са правном природом института.³⁴⁸

Како је реч о „строго личном правном послу, који је за потомке уговарача *res inter alios acta*“,³⁴⁹ и да се у упоредним законодавствима овим институтом штите права нужних наследника,³⁵⁰ једногласан став носилаца правне мисли са којим је сагласна и ауторка јесте да се за пуноважност уговора о наслеђивању не захтева сагласност потомака.³⁵¹ Управо је у чл. 2685 друге верзије Преднацрта усвојена ова друга алтернатива за коју се пледирало у нашој доктрини, те је изричито стипулисано да ће уговор бити пуноважан и ако се са њим нису сагласили десценденти сауговарача који би по закону био позван на наслеђивање.

4.3. Форма

У првој верзији Преднацрта у члану 2778 предвиђено је следеће „Уговор мора бити сачињен у писменој форми и оверен код судије који је дужан да пре овере прочита странкама уговор и нарочито их упозори да имовина која је предмет уговора не улази у његову заоставштину и да се њоме не могу намирити нужни наследници. У супротном, уговор је ништав.“ Даље је прописано: „Судија на самом уговору потврђује да су те радње учињене. Уговор може сачинити и јавни бележник у облику јавнобележничког записа, уз упозорење и последице предвиђене у овом члану.“

Такође, и овај члан изазвао је полемику у правној теорији. Оваква замисао била би оправдана само у случају када би се прихватила прва алтернатива предвиђена чланом 2777 прве верзије Преднацрта, која пуноважност уговора условљава сагласношћу потомака који би били позвани на наслеђе након смрти уговорног оставиоца. У супротном, ако би била прихваћена друга алтернатива, а то је, као што смо у редовима изнад истакли, и учињено у другој верзији Преднацрта, нужни наследници, уколико би се уговором о наслеђивању повредио њихов нужни део, били би онемогућени да захтевају намирење нужног дела који им по закону припада.

³⁴⁸ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 452; Н. Стојановић, Преднацрт Грађанског законика Републике Србије и наслеђивање, стр. 202; Н. Крстић, О најзначајнијим новотама и највећим недостацима Преднацрта Грађанског законика Србије у области наслеђивања, *Зборник радова „Право, традиција и промјене“ Том II*, Универзитет у Источном Сарајеву, Правни факултет, Источно Сарајево, 2020, стр. 169.

³⁴⁹ Н. Крстић, Договорот за наслеђивање во идните грађански кодификации на Србија и Македонија – Поглед на работните текстови на грађанските законици, стр. 597.

³⁵⁰ Н. Стојановић, Зашто је уговор о наслеђивању забрањен у нашем праву?, стр. 177.

³⁵¹ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 452.

Члан 2686 друге верзије Преднацрта готово је идентичан члану 2778 из прве верзије, с тим што је „убачен“ први став који каже да уговор мора бити закључен у законом предвиђеној форми. Интересантно је да није промењено решење по коме је за састављање уговора надлежан судија, који је дужан да пре овере уговора уговарачима прочита уговор и нарочито их упозори на две најважније правне последице закључења уговора: да имовина обухваћена уговором не улази у заоставштину уговорног оставиоца и да се из ње не могу намирити нужни наследници (став други члана 2686). Пропуст судије да ово учини санкционисан је ништавошћу (став трећи члана 2686), а судија има обавезу да на самом уговору потврди да су те радње предузете (чл. 2686 ст. 4 ал. 1).

Овакво решење је вишеструко спорно. Најпре, за састављање и потврђивање уговора у нашем праву годинама уназад надлежни су јавни бележници.³⁵² Уговор о наслеђивању јесте наследноправни, а не облигационоправни уговор, али не видимо разлог да за његово закључење не буду надлежни искључиво нотари, већ да таква могућност буде дата и судијама. Ова одредба је реликт из прве верзије Преднацрта из 2015. године, када су бележници тек полако улазили у наш правни живот и очекујемо да у коначној редакцији кодекса наведено решење буде изостављено.

Друго спорно решење из става 2 члана 2686 јесте што је предвиђено да имовина обухваћена овим уговором не улази у заоставштину уговорног оставиоца и не може послужити за намирење нужног дела. Другим речима, овом уговору се даје карактер сличан уговору о доживотном издржавању, он не штити нужне наследнике и њиме би се могла заобићи правила о нужном делу. У теорији влада став да би требало предвидети да нужни део може бити повређен и уговором о наслеђивању и да имовина која је њиме обухваћена треба да се прирачуна у обрачунску вредност заоставштине. За намирење нужног дела који је повређен располагањем заоставштином посредством уговора о наслеђивању, требало би применити исти правни режим који важи када се завештајним располагањем повреди нужни део.³⁵³ *De lege ferenda* не би требало искључити могућност да оставилац својом заоставштином располаже и уговором о наслеђивању и завештањем, и тиме повреди нужни део нужних наследника. С обзиром на то да је реч о правним пословима са дејством *mortis causa*, они би требало да имају

³⁵² Поједини аутори су мишљења да нема сметње да се и овај уговор закључује искључиво пред нотаром, у складу са законом. Н. Крстић, Договорот за наследување во идните граѓански кодификации на Србија и Македонија – Поглед на работните текстови на граѓанските законици, стр. 597.

³⁵³ Н. Крстић, Договорот за наследување во идните граѓански кодификации на Србија и Македонија – Поглед на работните текстови на граѓанските законици, стр. 596–597.

једнак правни третман, па су правни стручњаци мишљења да би нужном наследнику намирење нужног дела солидарно дуговали и завештајни и уговорни наследници, сразмерно вредности заоставштине коју су добили, под условом да неки од њих нису привилеговани од стране уговорног оставиоца.³⁵⁴ Поједини аутори су мишљења да за основицу потребну за обрачун вредности нужног дела треба узети у обзир и вредност добара уговорног оставица у тренутку закључења уговора, вредност заоставштине у тренутку смрти, али и вредност добара које је стекао у међувремену, а којима је располагао добротиним пословима,³⁵⁵ што је са практичне стране доста комплексна радња, али би ову замисао свакако требало узети у разматрање.

У чл. 2686 ст. 4 ал. 2 друге верзије Преднацрта прописано је да је за закључење овог уговора, поред судије, надлежан и јавни бележник који уговор мора да сачини у облику јавнобележничког записа,³⁵⁶ уз сва упозорења која се тичу не уласка у заоставштину добара којима је располагано и одсуства заштите интереса нужних наследника. И ово решење ће изазвати полемике. Наиме, за закључење уговора о доживотном издржавању, уговора о уступању и расподели имовине за живота, уговоре о промету непокретности и бројне друге правне послове прописана је форма јавнобележнички потврђене (солемнизоване) исправе, где нотар потврђује уговор које су стране саме или уз помоћ адвоката саставиле.³⁵⁷ Форма јавнобележничког записа је најстрожа јавнобележничка форма, где бележник странкама у поступку сачињава исправу о правном послу.³⁵⁸ Иако нема сметње да се уговор о наслеђивању закључује у форми јавнобележничког записа (нарочито ако се има у виду да се јавнобележничко завештање сачињава у овом облику), сматрамо да би кодификатор могао да пропише и форму јавнобележничке солемнизације као конкурентну, тј. да предвиди могућност

³⁵⁴ Н. Крстић, О најзначајнијим новотама и највећим недостацима Преднацрта Грађанског законика Србије у области наслеђивања, стр. 170. Када је правна природа права на нужни део наследноправног карактера, сва завештајна и располагања на основу уговора о наслеђивању сразмерно би се смањила како би се нужни део подмирио.

³⁵⁵ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 485.

³⁵⁶ Садржина јавнобележничког записа предвиђена је чл. 84 Закона о јавном бележништву, *Сл. гласник РС*, бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 – др. закон, 93/2014 – др. закон, 121/2014, 6/2015 и 106/2015. Овај закон у чл. 82 ст. 1 прописује који то правни послови морају да буду закључени у форми јавнобележничког записа. Иста ова форма прописана је и за састављање јавнобележничког завештања (чл. 111а Закона о наслеђивању Републике Србије).

³⁵⁷ Потврђивање приватне исправе врши се стављањем солемнизационе клаузуле, која је услов пуноважности правног посла. Садржина ове клаузуле прописана је чл. 93б Закона о јавном бележништву.

³⁵⁸ О поступку састављања исправа видети: чл. 166–185 Закона о ванпарничном поступку, *Сл. гласник СРС*, бр. 25/82 и 48/88 и *Сл. гласник РС*, бр.40/95 – др. закон, 18/2005 – др. закон, 85/2012, 45/2013 – др. закон, 55/2014, 6/2015, 106/2015 – др. закон и 14/2022.

закључења овог уговора у једној од две наведене форме, по опредељењу сауговорача. У сваком случају, уговор о наслеђивању би имао снагу јавне исправе.

4.4. Предмет

Последњи члан друге верзије Преднацрта који је посвећен уговору о наслеђивању, члан 2687, односи се на његов предмет и идентичан је члану 2779 прве верзије Преднацрта. Њиме је нормирано да уговор може обухватити целокупну заоставштину уговорника или њен део. Овај члан има готово идентичну формулацију као и чл. 2684 ст. 1 и то у делу „уговор којим једно лице оставља своју заоставштину или њен део у наслеђе свом саговорнику“, па се беспотребно врши оптерећење законског текста, јер се и из овог члана јасно може одредити шта представља предмет овог уговора. Теорија је у том делу дала усмерење да би требало изричито уредити могућност да предмет уговора могу бити тачно одређене ствари или права, без обзира што се тумачењем ове формулације то закључује.³⁵⁹ Циљ ове критике је предупређење евентуалних спорова у пракси.

4.5. Критички осврт на недостатке у Преднацрту Грађанског законика

Главна критика усмерена на рачун Преднацрта Грађанског законика односи се на недостатак нормирања правних дејстава и престанка уговора о наслеђивању. У прилог томе, кодификатори би по угледу на упоредне кодексе требало да нормативно уреде та питања. Према томе, редактори законика би требало да предвиде да у случају развода брака између супружника или поништења брака, одредбе уговора о наслеђивању *ex lege* престају да важе јер је отпао основ за закључење уговора, а то је постојање брачне заједнице између два лица, с обзиром да према слову Преднацрта једино супружници могу закључити овај правни посао.³⁶⁰ Потом, и у случају да буду прихваћене критике теорије које се односе на изоштавање ванбрачних партнера као потенцијалних уговорних страна и законодавац прошири круг уговорача тако што ће обухватити и њих, сматрамо да би се напред наведено рефлектовало и на престанак ванбрачне заједнице. Постоји и размишљање теоретичара да уговору о наслеђивању престаје дејство и у случају поништења брака из разлога који су надживелом супружнику били познати у тренутку склапања брака или ако је оставилац поднео

³⁵⁹ М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, стр. 465.

³⁶⁰ *Ibid*, стр. 482–483.

тужбу за развод брака, али је у међувремену преминуо, а суд касније утврди да је тужба била основана.³⁶¹

Преднацртом није нормирано ни какав је однос уговора о наслеђивању у односу на евентуално раније или касније сачињено завештање од стране уговорног оставиоца. Такође, овај акт не садржи ни одредбе о томе да ли уговорни оставилац, који остаје сопственик ствари и права којима је располагао уговором, може њима да располаже након закључења уговора, каквим правним пословима или да ли би то располагање имало дејство једностраног опозива у погледу тих ствари и права. Уз све то, није предвиђена ни могућност једностраног опозива, нити је прописано из ког разлога би на тај корак могао да се одлучи уговорни оставилац (нпр. због грубе неблагодарности уговорног наследника). Узимајући у обзир да је уговор о наслеђивању начелно једнострано неопозив, и да би се тог става требао држати и домаћи нормотворац, заговорници смо става да уговорним странама треба омогућити да споразумно раскину уговор у форми која буде прописана за његово закључење.

Осим тога, у Преднацрту се ништа не каже о могућности уговарања неких обавеза или терета на страни уговорног наследника, нити какве би последице њихово неиспуњење имало на могућност опозива и раскида уговора, као ни то да ли уговорни наследник може на неки начин да обезбеди своје право из уговора. То нам се чини као значајан пропуст. Очигледно је да је кодификатор имао у виду да се уговор о наслеђивању код нас може закључивати само као добротини правни посао.

Писци Преднацрта Грађанског законика чине још један пропуст. Овај правни акт не говори ништа о разлозима за неважност уговора, нити упућује на неку правну норму, осим у члану 2686 ст. 3 где говори да непоштовање закључења уговора у законом прописаној форми повлачи за собом ништавост правног посла. У овом сегменту, сматрамо би се поништење уговора могло тражити позивањем на општа правила облигационог права која се односе на услове за ништавост и рушљивост правних послова.

Из свега наведеног, мишљења смо да постоји много пропуста у регулисању овог института у Преднацрту Грађанског законика. Уколико се уговор о наслеђивању заиста жели опет увести у наш правни систем после дугог низа деценија, неопходно је да он буде знатно детаљније и свеобухватније регулисан. Овако како је то сада учињено оставља простор за бројне дилеме, тумачења и различиту примену у пракси.

³⁶¹ Н. Крстић, Договорот за наследување во идните граѓански кодификации на Србија и Македонија – Поглед на работните текстови на граѓанските законици, стр. 598.

Подробнијом анализом Преднацрта долазимо и до сазнања да је Комисија дошла до идејног решења да супружницима онемогући да међусобно закључе уговор о доживотном издржавању,³⁶² а све из разлога сузбијања злоупотребе тог института, јер се он у пракси често закључује како би се изиграли интереси нужних наследника. Практично, допуштањем закључивања уговора о наслеђивању спречила би се могућност уговарања доживотног издржавања међу брачним партнерима. Оно што је овде спорно јесте што су ова два уговора различита по својој правној природи и сврси закључивања. Уговор о наслеђивању нормиран је као добротин правни посао, чија је сврха одређивање наследника и располагање делом или целокупном заоставштином за случај смрти. С друге стране, уговор о доживотном издржавању је увек теретан правни посао и уговара се како би прималац за себе обезбедио издржавање, бригу и негу у случају болести и старости, а као накнаду за то на даваоца издржавања преноси тачно одређене ствари и права у тренутку смрти. Стога, аутори су мишљења да допуштеност уговора о наслеђивању не би требало доводити у везу са уговором о доживотном издржавању који би закључивали супружници и да не би требало сужавати слободу уговарања међу овим лицима.³⁶³

³⁶² Чл. 2702 ст. 4 друге верзије Преднацрта Грађанског законика.

³⁶³ Н. Крстић, О најзначајнијим новотама и највећим недостацима Преднацрта Грађанског законика Србије у области наслеђивања, стр. 170.

Закључна разматрања

Поред закона и завештања, уговор о наслеђивању је трећи основ позивања на наслеђе који фигурира у правном свету. Специфичност овог уговора, као правног института, када је реч о његовом регулисању, огледа се примарно у томе што се у савременим правним системима уочавају две крајности. С једне стране стоје законодавства која га сагледавају као допуштени правни посао, попут немачког, аустријског, швајцарског, француског и неких других, док су са друге стране законодавства која га изричито забрањују, као што је то рецимо случај на територији готово свих држава на подручју бивше СФРЈ, укључујући и Републику Србију.

Уговор о наслеђивању је наследноправни уговор којим уговорни оставилац располаже целокупном својом заоставштином, њеним аликвотним делом или тачно одређеним стварима или правима. Правни системи који га регулишу нормирају услове за његову пуноважност, субјекте који га могу закључивати, предмет и дејства уговора, начин његовог престанка. Ипак, може се рећи да се кроз овај институт преплићу облигационо и наследно право, јер се, када нешто није посебним нормама регулисано, на овај уговор примењују општа правила облигационог права, или сам легислатор упућује на примену одређених одредаба која важе за облигационе уговоре.

Свако право има своје посебности, па није лако извући заједничке карактеристике овог правног посла у европским законодавствима. Уговор о наслеђивању је своје место у немачком и швајцарском праву нашао код наследноправних уговора, док га аустријско и француско право подводе под брачноимовински режим. Док је у германским правима он именован као уговор о наслеђивању (*Erbvertrag, Erbverträge*), Наполеонов кодекс га назива поклон будућих ствари (*donation de bien à venir*), када се закључује као брачни уговор, односно, поклон између супружника за време трајања брака (*donation au dernier vivant*), покушавајући да сакрије његове корене, с обзиром да овај кодекс начелно забрањује уговор о наслеђивању. У француском праву овај правни посао је увек добродиног карактера.

У зависности од места које уговор о наслеђивању заузима у анализираним законодавствима, разликује се и круг лица која могу бити уговорне стране. Следствено томе, у немачком и швајцарском праву нема ограничења у погледу субјеката који могу да ступе у уговорни однос, омогућавајући да се начело аутономије воље искористи у пуном капацитету. Аустријски и француски грађански кодекси сужавају круг лица која могу да закључе уговор о наслеђивању, тако што то омогућавају само супружницима,

као и лицима која намеравају да склопе брак (у аустријском праву и партнери из регистрованих партнерских заједница могу да буду уговарачи). Норме ова два кодекса, стипулишу да уколико се између будућих супружника не закључи брак, онда уговор о наслеђивању по сили закона постаје „мртво слово на папиру“.

Као двострани правни посао који производи дејство *mortis causa*, након делације уговорног оставиоца, и као најјачи основ позивања на наслеђе, он без дејства оставља одредбе раније сачињеног завештања које су у колизији са њим, а не може га дерогирати ни касније сачињено завештање којим се располаже правима и стварима које су предмет уговора о наслеђивању. Закључењем уговора о наслеђивању обезбеђује се наследноправна позиција лица које уговор закључује у својству уговорног наследника, јер је уговор начелно једнострано неопозив, осим у случајевима када је то изричито предвиђено. С друге стране, уговорни оставилац може добра обухваћена уговором о наслеђивању отуђити пословима за живота, тако да уговорни наследник до тренутка смрти уговорног оставиоца гаји наследну наду да ће имовинска права обухваћена уговором прећи на њега. Изузетак постоји у француском праву, где уговорни оставилац не може добротним пословима располагати имовином која је део уговора о наслеђивању, тачније, сме чинити само поклоне мале вредности, док у аустријском, немачком и швајцарском праву у уговор се може унети клаузула којом се ограничава уговорни оставилац да пословима *inter vivos* располаже имовином која је предмет уговора (у аустријском праву се располагање непокретностима из уговора може забранити и уписивањем забележбе у јавне књиге).

Специфична природа овог посла манифестује се и на могућност његовог раскида. Законодавства омогућавају уговорним странама да споразумно раскину уговор у идентичној форми у којој су га закључили, или сачињавањем заједничког завештања (у немачком и аустријском праву). Једнострано раскид је изузетак од правила, коју могућност уговорни оставилац може резервисати за себе уношењем клаузуле у уговор, или уколико уговорни наследник не извршава своје обавезе у складу са одредбама уговора, као и ако се уговорни наследник понаша према уговорном оставиоцу на начин који представља разлог да он буде искључен из права на нужни део, у оним правима која тако нешто предвиђају.

На простору бивше Југославије, уговор о наслеђивању регулисан је само у праву Федерације БиХ, као ентитету Босне и Херцеговине, где се као уговарачи могу јавити брачни и ванбрачни партнери и будући супружници, уз услов да су потпуно пословно способне особе, при чему уговором могу да се одреде за наследнике

међусобно, или да један супружник одреди другог за наследника. За разлику од осталих посматраних упоредних законодавстава која предвиђају строгу форму за закључење овог уговора, у праву Федерације БиХ посебна форма није прописана, а уговор може бити закључен као добротин или теретан посао. Спецификум овог законодавства огледа се и у различитим могућностима раскида овог уговора, под стриктно прописаним условима, као и у чињеници да се уговорним располагањима може повредити нужни део нужних наследника уговорног оставиоца. У погледу намирења нужног дела, располагања уговором о наслеђивању имају привилеговани карактер у односу на завештање, тако да се редукују тек уколико се из завештајних располагања није могуће подмирити нужни део.

Анализа упоредних законодавстава, поред упознавања са решењима која постоје у другим правима, има за циљ и да се уочи да ли у правни систем Републике Србије треба имплементирати одређени институт који наше право не познаје или га не допушта, и како тај институт треба регулисати, узимајући у обзир посебности нашег правног поднебља. Комисија Владе Републике Србије 2015. године објавила је прву, а 2019. године другу верзију Преднацрта Грађанског законика. Пратећи дешавања на европској правној позорници дошла је до замисли да на домаћу сцену реинтегрише уговор о наслеђивању, посветивши 4 члана (чл. 2684–2687) овом институту. Радна верзија кодекса садржи значајне недостатке, најпре у погледу језичких и логичких нејасноћа и непрецизности, али и бројних празнина, с обзиром на то да многа значајна питања у вези са овим институтом уопште нису нормирана. Управо велики број недостатака могао би довести до различитих тумачења која нису у духу овог института, што би непосредно утицало на погрешну примену норми у пракси. У крајњој линији, то би могло довести до тога да би уговор о наслеђивању, када би, напослетку, опет заживео као допуштен правни посао, ипак остао мртво слово на папиру, неподобан за практичну примену.

Ако се остане на становишту да уговор могу да закључе само супружници (што сматрамо преуским кругом субјеката, који би требало проширити на будуће супружнике, као и на ванбрачне партнере), и то без сагласности потомака, онда се мора омогућити нужним наследницима да захтевају намирење нужног дела из имовине обухваћене уговором о наслеђивању. У супротном, овај уговор би се готово увек закључивао само да би се изиграли интереси нужних наследника, а слобода бестеретног располагања заоставштином уговорног оставиоца била би практично неограничена. Нормама које регулишу нужно наслеђивање требало би предвидети

редослед намирења нужног дела, при чему сматрамо да би располагања на основу уговора о наслеђивању требало да имају идентичан третман као и завештајна располагања.

Мишљења смо да би надлежан за закључење уговора требало да буде само јавни бележник, и да би требало предвидети конкуретну форму јавнобележничког записа и солемнизације. Осим тога, требало би учинити напоре да се јасније уреди које врсте уговора о наслеђивању могу да закључе супружници, да ли поништење или развод брака доводе до престанка дејства уговора, да ли се уговор може једнострано опозвати и под којим условима, какав је однос уговора о наслеђивању и раније, односно касније сачињеног завештања, да ли се могу уговорити неке обавезе или терети на страни уговорног наследника те какве би последице њихово неиспуњење имало у погледу раскида уговора, као и да ли уговорни наследник може на неки начин да обезбеди своја права из уговора. Сходно наведеном, да би уговор о наслеђивању био на ваљан начин опет уведен у домаће право и како би могао да оствари своју сврху, промене предложених решења из Преднацрта морају бити темељне и суштинске, а не само козметичке, а уговор детаљно и свеобухватно регулисан.

Попис коришћене литературе

Домаћи аутори:

1. Антић О., Уговор о наслеђивању и други забрањени наследноправни уговори у нашем праву, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 5/1986, Београд, стр. 512–518.
2. Антић О., *Облигационо право*, Београд, 2011,
3. Аранђеловић Д., Беговић М., *Наследно право по грађанском законнику Краљевине Србије са кратким прегледом шеријатског наследног права*, Београд, 1940,
4. Ђорђевић А., *Наследно право у Краљевини Србији*, Београд, 1903,
5. Ђурђевић Д., Увођење уговора о наслеђивању у српско право, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 2/2009, стр. 186–211,
6. Ђурђевић Д., *Јавнобележничка делатност*, Београд, 2014,
7. Ђурђевић Д., *Институције наследног права*, Београд, 2015,
8. Константиновић М., Опште напомене уз Тезе за предпројект закона о наслеђивању, *Архив за правне и друштвене науке*, бр. 3/1947, Београд, стр. 334–347,
9. Крстић Н., *Повреда и заштита права на нужни део*, докторска дисертација, Правни факултет у Нишу, Ниш, 2016,
10. Крстић Н., Договорот за наследување во идните граѓански кодификации на Србија и Македонија – Поглед на работните текстови на граѓанските законици, *Зборник на трудови „Social Change in the Global World“*, Универзитет „Гоце Делчев“ Штип, Правни факултет Штип, Штип, 2017, стр. 586–603,
11. Крстић Н., О најзначајнијим новотама и највећим недостацима Преднацрта Грађанског законика Србије у области наслеђивања, *Зборник радова „Право, традиција и промене“ Том II*, Универзитет у Источном Сарајеву, Правни факултет, Источно Сарајево, 2020, стр. 164–189,
12. Марковић Б., *Закон о наслеђивању са објашњењима и напоменама*, Београд, 1955,
13. Марковић Л., *Наследно право, трећа књига Грађанског права*, Београд, 1930,
14. Миљковић Д., *Уговори о наслеђивању по француском, немачком, аустријском и српском законодавству*, Београд, 1913,
15. Никетић Г., *Грађански законик Краљевине Србије протумачен одлукама одељења и опште седнице Касационога суда*, Београд, 1909,
16. Панов С., *Породично право*, Београд, 2014,
17. Перић Ж. М., *Специјални део Грађанскога права – Наследно право*, Београд, 1923,
18. Перовић С., *Облигационо право*, Београд, 1981,
19. Пешуновић Д. М., Уговорно наслеђе по нашем праву, *Архив за правне и друштвене науке*, бр. 1/1923, стр. 3–23,
20. Салиски закон, превели Иво Пухан и Никола Микуландра, редиговао Јаков Бумбер, Београд, 1951,
21. Станковић М., Правна природа афатомије, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 1/2015, стр. 169–185,
22. Станковић М., *Уговорно наслеђивање између супружника*, докторска дисертација, Правни факултет Београд, Београд, 2015,

23. Станковић М., Уговорно наслеђивање у француском праву, *Увод у право Француске*, Институт за упоредно право, Правни факултет Београд, Београд, 2013, стр. 335–363.
24. Станковић О., Орлић М., *Стварно право*, Београд, 1999,
25. Станојевић О., *Римско право*, Београд, 2002,
26. Стојановић Н., Зашто је уговор о наслеђивању забрањен у нашем праву, *Правни живот*, бр. 10/2003, стр. 163–179,
27. Стојановић Н., Преднацрт Грађанског законика Републике Србије и наслеђивање, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 52/2012, стр. 191–206.
28. Стојановић Д., Слобода уговарања и јавни поредак, *Архив за правне и друштвене науке*, бр. 3/1968, стр. 385–397,
29. Суботић Н., Форма уговора о доживотном издржавању, *Правни живот*, бр. 1-2/1960,
30. Шкарић С., Поповић Д., *Велики правни системи и кодификације*, Београд, 1993.

Инострани аутори:

1. Bornhauser P. R., Inheritance contracts under Swiss law: A valuable and binding instrument for international estates, *Umbricht attorneys at law*, 3/2013,
2. Brox H., *Erbrecht*, Köln – Berlin, 2003,
3. Gagić I. T., *Ugovor o nasleđivanju*, doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 2013,
4. Demirović R., Novi pravci u regulisanju vanbračne zajednice u bosanskohercegovačkom pravu, *Zbornik radova – Naučni skup „Razvoj porodičnog prava – od nacionalnog do evropskog“*, Mostar, 2012, стр. 113–135.
5. Dujmov L., Ugovor kao pravni osnov za nasljeđivanje, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, VI-1968,
6. Gauthier J., *Le pacte successoral*, Lausanne, 1955,
7. Ghandchi Schmid J., *Résiliation et annulation des pactes successoraux*, TREX Der Treuhandexperte, 2/2005,
8. Grimaldi M., *Droit civil – Successions*, Paris, 2007,
9. Gursky K. H., *Erbrecht*, Heidelberg, 2010,
10. Kralik W., *Das Erbrecht*, Wien, 1983,
11. Krešić B., Halilović E., Morankić E., Nasljednopravni i imovinskopravni ugovori između bračnih partnera u Bosni i Hercegovini, *Zbornik radova Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse*, br. 19, Mostar, 2022, стр. 326–346.
12. Lange H., K. Kuchinke, *Erbrecht – ein Lehrbuch*, München, 2001,
13. Lepointe G., *Droit Romain et ancien droit Français. Régimes matrimoniaux, libéralités, successions*, Paris, 1958,
14. Malaurie Ph., Aynés L., *Les successions, les libéralités*, Paris, 2008,
15. Mazeaud H., Mazeaud L., Mazeaud J., *Leçons de Droit civil – tome quatrième, Régimes matrimoniaux, Libéralités*, Paris, 1963,
16. Michalski L., *BGB – Erbrecht*, Heidelberg, 2001,
17. Pêter M., *Étude sur le pacte successoral*, thèse de doctorat présentée a la Faculté de droit Université de Genève, Genève, 1897,
18. Roig E., *Ce qu'il faut savoir sur les donations successions*, Paris, 2009,
19. Savatier R., *Cours de droit civil – tome troisième*, Paris, 1951,
20. Schlüter W., *Erbrecht*, München, 2000,

21. Steinauer P. H., *Le droit des successions*, Berne, 2006,
22. Steinauer P. H., *La capacité successorale*, Successio 4/13, Berne, 2013,
23. Terré F., Lequette Y., *Droit civil – Les successions, Les libéralités*, Paris, 1997,
24. Toulemon A., *Contrats de mariage et donations entre époux*, Paris, 1957,
25. Zankl W., *Erbrecht: Mit Beispielen und aktueller Judikatur*, Wien, 2008,
26. Zimmerman W., *Erbrecht, Lehrbuch mit Fällen*, Berlin, 2007.

Попис коришћених правних прописа и судских одлука

1. Аустријски грађански законик – *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch* из 1811. године, са последњим изменама од 9. септембра 2021. године,
2. Закон за наслеђувањето Северне Македоније, *Службен весник на РМ*, бр 47/1996 и 18/2001,
3. Закон о ванпарничном поступку Републике Србије, *Сл. гласник СРС*, бр. 25/82 и 48/88 и *Сл. гласник РС*, бр. 40/95 – др. закон, 18/2005 – др. закон, 85/2012, 45/2013 – др. закон, 55/2014, 6/2015, 106/2015 – др. закон и 14/2022,
4. Закон о dedovanju Republike Slovenije, *Uradni list SRS*, бр. 15/76, 23/78, *Uradni list RS*, 13/94, 40/94 – одлука УС, 117/00 – одлука УС, 67/01, 83/01, 31/13 – одлука УС и 63/16.
5. Закон о zemljišnim knjigama Federacije Bosne i Hercegovine, *Sl. novine FBiH*, бр. 58/02, 19/03, 54/04 и 32/19,
6. Закон о јавном бележничтву Републике Србије, *Сл. гласник РС*, бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 – др. закон, 93/2014 – др. закон, 121/2014, 6/2015 и 106/2015,
7. Закон о наслеђивању Републике Србије, *Сл. гласник РС*, бр. 46/95, 101/2003 – одлука УСРС и 6/2015,
8. Закон о наслеђивању СР Србије, *Сл. гласник СРС*, бр. 52/1974, 1/1980 и 25/1982 – др. закон
9. Закон о наслеђивању ФНРЈ, *Сл. лист ФНРЈ*, бр. 20/1955 и *Сл. лист СФРЈ*, бр. 42/1965 и 47/1965.
10. Закон о наслеђивању Републике Српске, *Сл. гласник РС*, бр. 1/2009, 55/2009 – испр., 91/2016, 28/2019 – одлука УС и 82/2019,
11. Закон о nasljeđivanju Republike Hrvatske, *Narodne novine*, бр. 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15 и 14/19,
12. Закон о nasljeđivanju Republike Crne Gore, *Sl. glasnik CG*, бр. 74/2008 и 75/2017,
13. Закон о nasljeđivanju Federacije Bosne i Hercegovine, *Sl. novine FBiH*, бр. 80/2014 и 32/2019 – odluka US,
14. Немачки грађански законик – *Bürgerlichen Gesetzbuches* из 1896. године, са последњим изменама од 14. марта 2023. године,
15. Породични закон Републике Србије, *Сл. гласник РС*, бр. 18/2005, 72/2011 – др закон и 6/2015,
16. Porodični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, *Sl. novine FBiH*, бр. 35/2005, 41/2005-испр, 31/2014 и 32/2019 – одлука УС,
17. Српски грађански законик (Законик Граждански за Књажевство Србско обнародован на Благовести 25. марта 1844. године),
18. Француски грађански законик – *Code Civil* из 1804. године, са последњим изменама од 3. фебруара 2023. године,
19. Швајцарски грађански законик – *Zivilgesetzbuch* из 1907. године, са последњим изменама од 23. јануара 2023. године,

20. Швајцарски законик о облигацијама – *Obligationenrecht* из 1911. године, са последњим изменама од 9. фебруара 2023. године,
21. Одлука Апелационог суда бр. 2668, од 26. 03. 1898. године на примедбе III одељења Касационог суда бр. 2075 од 09. 03. 1898. године, у: *Бранич*, бр. 7/1898, стр. 242–243,
22. Пресуда Уставног суда Федерације БиХ, бр. U-22/16, *Sl. novine FBiH*, бр. 32/19 од 15. 05. 2019. године.

Сажетак

Уговор о наслеђивању је правни институт са специфичном правном природом, и представља један од основа позивања на наслеђе. Сходно томе, и те како се мора водити рачуна о условима за његову пуноважност, с обзиром да његово правно дејство не утиче само на уговараче као непосредне учеснике овог правног односа, већ посредно утиче и на остала лица која су потенцијални наследници уговорног оставиоца.

Сваки субјект у праву може у границама правних норми располагати својом имовином, па су тако поједини правни системи омогућили правном субјекту да у својству уговорног оставиоца располаже својом заоставштином, путем института уговорног наслеђивања. Циљ овог мастер рада је упознавање са уговором о наслеђивању као допуштеним правним послом у европским правним системима који га препознају. Како је уговор о наслеђивању један од основа позивања на наслеђе, поред закона и завештања, анализом упоредних правних система извршен је детаљан преглед услова за пуноважност уговора, тренутак када почиње да производи дејство, и када правни однос, настао као последица воља уговорних страна, престаје да постоји. Како су наследноправни уговори погодни тло за осујећење права наследника, циљ овог рада, између осталог, је и проналазак решења која би знатно смањила злоупотребу уговорног наслеђивања.

У европским законодавствима, немачком, швајцарском и аустријском, као и у оним законодавствима која су се развијала под њиховим утицајем, уговор о наслеђивању је именовани правни посао, дефинисан као најјачи основ позивања на наслеђе, остављајући иза себе одредбе раније сачињеног завештања које су у колизији са њим, и закон, и уз извесна одступања, норме у овим кодификацијама су готово идентичне. Специфично је француско право које уговор о наслеђивању назива поклоном будућих ствари, сакривајући његову правну природу под окриље брачноимовинског режима.

Значај овог рада нарочито се огледа у чињеници да се у Републици Србији дуги низ година ради на кодификацији грађанског права у јединствену целину и доношењу Грађанског законика. Како је уговор о наслеђивању изричито забрањен домаћим позитивно правним нормама, а постоје индиције да се у будућности овакво правно стање промени, кодификаторима је од великог значаја анализа упоредних решења, како би се каснији проблеми у практичној примени избегли. Иако је Преднацрт будућег

Грађанског законика недоречен и садржи правне празнине, направљен је велики корак ка оживљавању овог института у домаћем праву.

Приликом писања мастер рада коришћени су методи прилагођени изради научних радова, нормативни, дескриптивни, упоредноправни и историјски. До релевантих података долазило се теоријском анализом прикупљене домаће и стране литературе, као и правних прописа.

Кључне речи: уговор, наслеђивање, завештање, поклон, ништавост, неопозивост

Summary

Theme: Contract on inheritance as permissible legal basis of inheritance in modern law systems

The inheritance contract is a legal institute with a specific legal nature, and it represents one of the bases of reference to the inheritance, accordingly, the conditions for its validity must be taken into account, given that its legal effect does not only affect the contractors as direct participants of this legal relationship, but also indirectly affects other persons invited to the inheritance after the death of the contractual legatee.

Every subject in law can dispose of his property within the limits of legal norms, so certain legal systems have enabled the legal subject to dispose of his inheritance in the capacity of contractual legatee, through the institute of contractual inheritance. The aim of this master's thesis is to familiarize with the inheritance contract as a permissible legal act in the European legal systems that recognize it. As the contract of inheritance is one of the bases of reference to inheritance, in addition to laws and wills, the analysis of comparative legal systems will provide a detailed review of the conditions for the validity of the contract, the moment when it begins to produce effect, and when the real relationship, created as a result of the will of the contracting parties, ends that there is As inheritance law contracts are a suitable ground for reducing inheritance and thwarting the rights of heirs, among other things, the aim of this work is to find solutions that would significantly reduce the abuse of contractual inheritance.

In European legislation, German, Swiss and Austrian, as well as in those legislations that were developed under their influence, the contract of inheritance is a named legal transaction, defined as the strongest basis of reference to the inheritance, leaving behind the provisions of the previously made will that are in conflict with it, and the law, and with certain deviations, the norms in these codifications are almost identical. French law is specific, which calls the contract of inheritance a gift of future things, hiding its legal nature under the auspices of the matrimonial property regime.

The importance of this work is particularly reflected in the fact that in the Republic of Serbia, the codification of the matter of civil law into a unified whole is being worked on, which will be reflected in the Civil Code. As the inheritance contract is expressly prohibited by domestic positive legal norms, and there are indications that this legal situation will change in the future, the analysis of comparative solutions is of great importance to the

codifiers, in order to avoid later problems in practical application. Although the working text of the future Civil Code is incomplete and contains legal gaps, a big step has been taken towards reviving this institute in domestic law.

When writing the master's thesis, the methods adapted to the preparation of scientific papers were used: normative, descriptive, comparative and historical. Relevant data was obtained through theoretical analysis of collected domestic and foreign literature, as well as legal regulations.

Keywords: contract, inheritance, bequest, gift, nothingness, irrevocability

Биографија ауторке

Кандидаткиња Кристина Ђурђановић рођена је дана 06. септембра 1996. године у Књажевцу. Основну школу „Димитрије Тодоровић Каплар“ у Књажевцу завршила је са одличним успехом, а као носилац Вукове дипломе завршила је Књажевачку гимназију. По окончању средњошколског образовања, школске 2015/2016. године уписала је Правни факултет Универзитета у Нишу и на истом дипломирала јуна месеца 2020. године са просечном оценом 9,57. Школске 2020/2021. године уписала је мастер студије на Правном факултету Универзитета у Нишу, на којима се определила за ужу грађанско-правну научну област на општем смеру.

Током студирања учествовала је на такмичењима из области људских права, и то на регионалном Moot Court такмичењу у симулацији суђења пред Европским судом за људска права у Стразбуру, организованог од стране Civil Rights Defenders, које је одржано маја месеца 2018. године у Скопљу, Северна Македонија, и на коме је екипа Правног факултета у Нишу освојила треће место, као и на Free Moot Court такмичењу у симулацији суђења пред Европским судом за људска права у Стразбуру, одржаног маја месеца 2018. године у Нишу. Такође, кандидаткиња је учествовала и на симулацији грађанског и кривичног поступка у оквиру практичне наставе из предмета Грађанско процесно право и Кривично процесно право. Успешно је завршила програм пружања бесплатне правне помоћи у оквиру „Мобилне правне клинике“ организоване од стране Правног факултета у Нишу, пројекат „Практични правници“ спроведен од стране Правног факултета у Нишу и Савеза студената Правног факултета, и тренинг „Мониторинг, извештавање и специфичности кривичног поступка за кривична дела са елементима корупције“.

Кандидаткиња је двострука добитница Доситејејеве стипендија Фонда за младе таленте при Министарству омладине и спорта, и то школске 2018/2019. и 2020/2021. године.

У току студирања обављала је стручну праксу у Основном суду у Књажевцу и Вишем суду у Нишу. Тренутно је уписана у Именик адвокатских приправника при Адвокатској комори Ниш, а приправнички стаж обавља у Заједничкој адвокатској канцеларији Бељан у Нишу.

Служи се енглеским и немачким језиком.

ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ
ШТАМПАНОГ И ЕЛЕКТРОНСКОГ ОБЛИКА МАСТЕР РАДА

Име и презиме аутора мастер рада: Кристина Ђурђановић

Наслов мастер рада: „Уговор о наслеђивању као допуштени правни основ наслеђивања у савременим правним системима“

Ментор: Проф. др Новак Крстић

Изјављујем да је електронски облик мастер рада у pdf формату истоветан штампаном облику, који сам предао/ла Правном факултету Универзитета у Нишу.

У Нишу, _____

Потпис аутора

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ И ОДОБРАВАЊУ ОБЈАВЉИВАЊА МАСТЕР РАДА

Изјављујем да је мастер рад, под насловом

„Уговор о наслеђивању као допуштени правни основ наслеђивања у савременим правним системима“

пријављен и одбрањен на Правном факултету Универзитета у Нишу:

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да овај мастер рад у целини, нити у деловима, нисам пријављивао/ла на другим факултетима, нити универзитетима;
- да нисам повредио/ла ауторска права, нити злоупотребио/ла интелектуалну својину других лица.

Дозвољавам да се овај мастер рад чува у библиотеци и објави на сајту Правног факултета Универзитета у Нишу, са подацима о датуму одбране и комисији пред којом је рад брањен.

Аутор мастер рада: Кристина Ђурђановић

У Нишу, _____

Потпис аутора
